ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ
ಅವರ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆ

(ಕ.ರಾ.ಶಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ ಬೀದರ ಇವರಿಗೆ
ಎಂ.ಫಿಲ್. ಅಂಶಿಕ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಸಾವಿತ್ರಿ ಗುರುಪಾದಪ್ಪ ಬೀಳಗಿ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ನೀಲಾಂಬಿಕಾ ಪೊಲೀಸ್ ಪಾಟೀಲ
ಕ.ರಾ.ಶಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ, ಬೀದರ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ-೫೮೩೨೭೬
೨೦೧೨-೧೩

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆ

(ಕ.ರಾ.ಶಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ ಬೀದರ ಇವರಿಗೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಅಂಶಿಕ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು

ಸಾವಿತ್ರಿ ಗುರುಪಾದಪ್ಪ ಬೀಳಗಿ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ.ನೀಲಾಂಬಿಕಾ ಪೋಲೀಸ್ ಪಾಟೀಲ

ಕ.ರಾ.ಶಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ ಬೀದರ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ–೫೮೩೨೭೬

೨೦೧೨–೧೩

ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ಕು. **ಸಾವಿತ್ರಿ ಗುರುಪಾದಪ್ಪ ಬೀಳಗಿ** ಇವರು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದ ಕ.ರಾ.ಶಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಸಂಶೋಧಕನ ಕೇಂದ್ರ ಬೀದರನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಂಡು **"ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆ"** ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಇವರ ಮೂಲ ನಿಬಂಧವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಇದು ಇಡಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಬಿಡಿಯಾಗಿ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಳ: ಬೀದರ

ದಿನಾಂಕ: 18/07/13

ಡಾ.ನೀಲಾಂಬಿಕಾ ಪೊಲೀಸ್ ಪಾಟೀಲ
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಕ.ರಾ.ಶಿ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ
ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ ಬೀದರ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಘೋಷಣಾ ಪತ್ರ

"ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆ" ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ನಾನು **ಡಾ.ನೀಲಾಂಬಿಕಾ ಪೊಲೀಸ್ ಪಾಟೀಲ** ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತಾ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಈ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಸಾದರ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

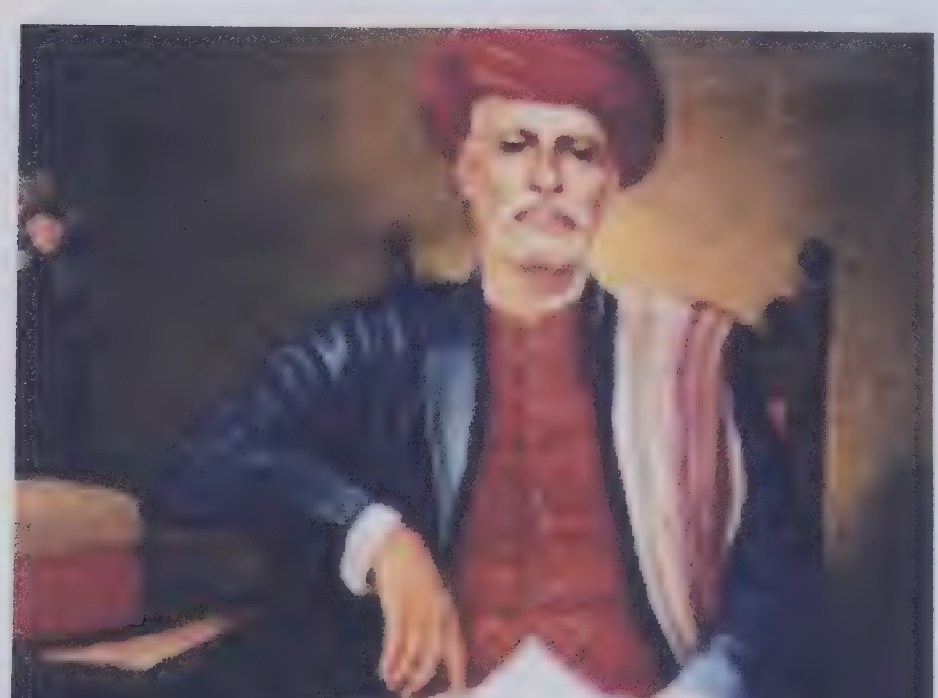
ಸ್ಥಳ: ಬೀದರ

ದಿನಾಂಕ: 18/07/13

ಸಾವಿತ್ರಿ ಗುರುಪಾದಪ್ಪ ಬೀಳಗಿ
ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ
ಕ.ರಾ.ಶಿ.ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ
ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ ಬೀದರ.

ಪೂಜ್ಯ. ಲಿಂ. ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು
2.8.1845 – 15.9.1983
ಏಳನೆಯ ಮಹಾದಾಸೋಹ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಗೋವಿಂದರಾವ ಫುಲೆ
11.4.1824 – 28.11.1890

ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ಘೋಷಣಾ ಪತ್ರ

ಪುಟ. ಸಂಖ್ಯೆ

ಪರಿವಿಡಿ

అధ్యాయము - ౧

[illegible]

ಅಧ್ಯಾಯ – I

I ಪೀಠಿಕೆ :–

ಕನ್ನಡ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಹಲವಾರು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ. ಲೇಖಕರ ಕೃತಿ. ಅಧ್ಯಯನ. ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯೇತ್ತರವಾಗಿ. ಕಲೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ.

ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ ಒಂದು ಯುಗಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜಕೀಯ ಧರ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿ ನಮಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ಪ್ರಚೋದನೆಯೆಂದರೆ. ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತವಾದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿದ್ಯುಮಾನಗಳಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪುನರರಚನೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪುರುಷ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ದೀಪ್ತಿಯಿಂದ ತಾನಿದ್ದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮೇಲೆ ಅವನಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದು ಸಮಾಜ ಹೇಗೆ ಸಂಘಟಿತವಾಗಬಲ್ಲುದೆಂಬುದರ ಉನ್ನತವಾದ ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅವಲೋಕನ ಈ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಕಾರಣವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತ ಶಕ್ತಿಯುತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಹದಿನೆಂಟನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು. ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ.

ಒಂದು ಯುಗಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಧರ್ಮ ಆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಯಂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸದಿದ್ದರೂ. ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಾರನಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಿಷಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ಬಸವಣ್ಣನವರಂತೆ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಹ ರಚಿಸಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಸಂದೇಶಗಳಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದು ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಪುರಾಣ. ಕಾವ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನಪದರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಶರಣರನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕೇವಲ 18–19 ನೇ ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದಿಗೂ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಆ ದೀಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಏಳನೇ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ, ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಚಿಂತನಶೀಲ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಇವರೀರ್ವರ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹ ವಸ್ತುವಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಉಪಲಬ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆಕರಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಕ್ಕಿರುವ ಮಹತ್ವ ಎಲ್ಲಿದೆ? ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಬದುಕಿಗೋ? ಅಥವಾ ಅವರ ಪರಿಸರದ

ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೋ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಿಷ್ಟೆ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇರಕ ಮತ್ತು ಪೋಷಕವಾದ ಸಂಗತಿಗಳು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ.

ಕ್ರೈಸ್ತ, ಬುದ್ಧ, ಪರಮಹಂಸರಂತಹವರು ಏನೊಂದನ್ನೂ ರಚಿಸಿರದ ಮಾನವತಾವಾದ ಪ್ರವಾದಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬದುಕು ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಮಾನವೀಯ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಫಲ್ಯಗೊಳಿಸುವ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಮಗ್ರ ಜೀವನವನ್ನೇ ರೂಪಿಸಿದರು. ಇಂತಹವರ ಬದುಕು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತೆಂದರೆ, ಅವರೇ ಮುಂದೆ ಧರ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಣ್ಣಾದರು; ಕಣಜವಾದರು. ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವೇದಾಂತ ಪರವಾದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಚಿನ್ನಕ್ಕೂ ಅದರ ಬಣ್ಣಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದಂತೆ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಕೂಡಾ ಅವರ ಬದುಕಿಗೂ ಅವರಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ರವರು ನಮಗೆ ಈ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಚೇತನಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವಭೂತಿಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಜ್ಯೋತಿರಾವ – ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ ದಂಪತಿಗಳೆನ್ನಬೇಕು. ಅವರ ಜೀವನ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿರದೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಭಾರತೀಯ ಜೋಡಿಯು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆದಿಡಬಹುದಾದ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಅತಿಯಾದ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಒತ್ತಾಯದ ಮೇಲೆ ಮೋರೋ ವಿಠ್ಠಲ ವಾಳವೇಕರು 'ಗೃಹಿಣಿ' ಎಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸದುಪದೇಶಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಹಚಾರಿಣಿಯ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ವಿಚಾರಗಳ ಫಲಶೃತಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಮುಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮಹಾನ್ ವಿಭೂತಿಪುರುಷನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಹಜೀವನವು ಸೌಹಾರ್ದಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1877 ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಬರಗಾಲ ಪೀಡಿತರಿಗಾಗಿ ಅನ್ನದಾನದ ಛತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದಿಸಿ ವೈದ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಸಮಾಜ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

అధ్యాయ - ౨

ಅಧ್ಯಾಯ – II

ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಗಳು

- ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಮಾನವೀಯ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಫಲ್ಯಗೊಳಿಸುವ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು.

- ಕ್ರಿ.ಶ. 18–19 ನೇ ಶತಮಾನದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಾಂಡವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ಜಾತೀಯತೆ, ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅವರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ, ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಸುವುದರ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು.

- ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿ–ಗತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು ಪುರುಷ ಸಮಾನ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವರಿರ್ವರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ, ಅನುಭವಿಸಿದ ಕಷ್ಟ ಪಡೆದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು.

- ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೇ ಸುಧಾರಿಸುವಾಗ ಎದುರಾದ ದಿಟ್ಟ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಶಾಂತಿಯುತ, ಸಮಾನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು.

- ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸತಿ ಪದ್ಧತಿ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಅಂತರ್‌ಜಾತೀಯ ವಿವಾಹ, ಜಾತೀಯತೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಂದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು. ಒಂದು ಹೊಸ ಯುಗವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಭಾಜನರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

- ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ವೈಚಾರಿಕ ತತ್ವ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವ, ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಂತರವನ್ನು ಮಾನಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು.

- ಅಕ್ಷರ ದಾಸೋಹ, ಅನ್ನ ದಾಸೋಹ, ಮಾನವೀಯತೆ, ಅಂತಃಕರುಣೆಯ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಯುಗವನ್ನೇ ಬೆಳಗಿದ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸುವುದು.

- ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಬಂಧಿತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸಮಾಜದ ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನ -- ಮಾನ, ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಯುತ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಕರೆಕೊಟ್ಟು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುವುದು.

- 12ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶರಣರು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಗೌರವ ಕೊಟ್ಟು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಸುಂದರ, ಸ್ವಸ್ಥ, ಸಮಾನತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕನಸನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ತಂದ ಈ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾನ ಪುರುಷರ ಬದುಕಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಆದರ್ಶ, ವಿಶ್ವರೂಪ, ಸಮ್ಯಶೀಲಸಂಪನ್ನ, ದಿವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಗುರುತಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕೊಡುಗೆ ನವ ಯುಗದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಅರಿಯಬಹುದು.

అధ్యాయం - ౨

ಅಧ್ಯಾಯ – III

ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ

ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದರೆ ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪಠ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗೇ ಇದೊಂದು ಅಂತರ್‌ಶಿಸ್ತೀಯವಾದ ಅಧ್ಯಯನ, ಭಿನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳಾಚೆಗಿನ ಸಂಬಂಧದ ಎಳೆಗಳ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಕೂಡ.

ಬಹುತೇಕ ಜನ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ತೌಲನಿಕ ವಿಧಾನದಿಂದ ಆರಂಭಿಸದಿದ್ದರೂ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಹೊರಟು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1857 ರಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಅರ್ನಾಲ್ಡನು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಒಂದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿ ಸಂಬಂಧ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿ ಸಾಮ್ಯತೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಘಟನೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಘಟನೆ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸಲಾಗದು".

ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದುವರೆದು ಗಣೇಶ ದೇವಿ ಹೇಳುವಂತೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಆಧುನಿಕ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಗೂ ಮತ್ತು ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವೆರಡು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಧೃವಿಗಳಂತೆ ಯಾರೂ ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರಿಭಾಷೆಯ ಮೊದಲ ಬಳಕೆ:-

ಕ್ರಿ.ಶ. 1816 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ಕೋರ್ಸ್ ದ ಲಿಟರ್‍ಯಾಟರ ಕಂಪೇರ' ಸಂಕಲನಗಳ ಸರಣಿಯಿಂದಲೇ ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ.

ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಗ್ರೀಕ್ ಮತ್ತು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಧ್ಯಯುಗದಿಂದಾಚೆಗೆ ಪಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಕಡವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಲಿಂಕುಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಬಹು ವ್ಯಾಪ್ತ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಒಂದು ರೂಪವಾಗಿ ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಆನಂತರದ ಹಂತದ ಶೋಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು.

ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಇದು ಲೇಖಕರ ಕೇಂದ್ರಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅಜ್ಞಾತ, ಕರ್ತೃ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯಿಕ ಅಥವಾ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಇದರಿಂದ ಹೊರತುಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1890ರಲ್ಲಿ ಹಾರ್ವರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿ ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರೋಫೆಸರ್ ಆಗಿದ್ದ ಆರ್ಥರ್ ಮಾರ್ಶ್ ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ.

"ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ತುಲನೆ ಮಾಡಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ".

ಹೀಗೆ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು 19ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ

ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಿದೆ ಕಾರಣ ಅಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಹೊಸ ಚಿಂತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ, ತತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಾಸ, ಸಮಾಜದ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ/ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರಕ, ಯುಗಪುರುಷ ತನ್ನದೇ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ/ತತ್ವ/ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಮನೋಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಜನ್ಮತಃ ಯಾರು ಪರಿಪೂರ್ಣರಲ್ಲ.

ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕೇಲವ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ವಸ್ತು/ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡದೆ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನದ ಆಳ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿಯಾಗಿ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜೀವನದ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾರವರು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಳಹದಿಯಿಂದ ಸಮಾಜದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರೆ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ತತ್ವದಡಿ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಯುಗವೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು.

ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಕೇವಲ ಸಾಮಿಪ್ಯಗಳನ್ನು/ಸಾಮ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ತನ್ನದಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದು ಅಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಣ, ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸೀಮಾತೀತ ಜ್ಞಾನದೆಡೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಮತ್ತು ಇವರಿಂದಲೆ ಸ್ವನಿರ್ಮಾಣ ಸಾದ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುವುದು.

ಈ ಹೋಲಿಕೆಯ ಅಧ್ಯಯನವು ನಮಗೆ ಹೊಸ-ಹೊಸ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ವಿಚಾರಗಳು, ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನದ/ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ರಚಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಹಾನ್ ಧೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯರ ಪರಸ್ಪರ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬೋಧಿಸಲು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದು ಅದನ್ನು ಕ್ರೂಢೀಕರಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೂ ಒಂದು ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ, ಹಾಗೂ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ. ಪ್ರಗತಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ [illegible] [illegible] ಎಂಬುದು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಾಗಲಾರದು.

ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ಅಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ವಿದ್ಯೆಯ ಜೊತೆಗೆ ವಿವೇಕ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಈ ರೀತಿಯ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಅವಶ್ಯಕ.

ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕೂಡ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಒತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯೆಯ ಜೊತೆ ವಿವೇಕ ಕೂಡ ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದ ವಿದ್ಯೆ ನಿರರ್ಥಕ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕಾದರೆ ಈ ರೀತಿಯ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತ-ಮುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾ ಬದುಕುವುದು ಎಷ್ಟು ತಪ್ಪು ಎಂಬುದನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ. ಒಂದು ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಹೊಂದಿರುವ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು ಈ ರೀತಿಯ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪೂರ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ನಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯವು ನಮ್ಮ ವರ್ತಮಾನದಿಂದ ರೂಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ನಮ್ಮ ವರ್ತಮಾನ ಎಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠ ಮೌಲ್ಯಯುತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟೆ ಸುಂದರವಾದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನಾವು ರೂಪಿಸಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಗೊಂದಲಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟೇ ಭವಿಷ್ಯವು ಅಭದ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಸಾಂಖ್ಯದರ್ಶನವು (ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು) ಉನ್ನತ ರೀತಿಯ ವಿವೇಕ. ವಿಕಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಂಖ್ಯವು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅರಿವು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳು' ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಯಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಅವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ 'ಅರಿವು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು' ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ವಿವೇಕ ವಿಕಾಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಮಹಾತ್ಮರಾದರು.

ಇಂಥ ಅರಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದು ಮತ್ತು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಾಂಖ್ಯ ದರ್ಶನದಷ್ಟೆ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ.

ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ವಾಸ್ತವಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಖಚಿತತೆ, ನಿಖರವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯವಾದವು ಉದ್ದೇಶ–ಗುರಿಗಳಿಲ್ಲದ ಜೀವನ, ಹೋರಾಟ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು.

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ರೀತಿಯ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತಿಕೆ, ವಿವೇಕ, ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆ, ಅರಿವು ಮತ್ತು ಕ್ರಮಗಳು ವಿಕಾಸಪಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಉತ್ತಮವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ತ್ಯಾಗ–ಸಹಾಯ--ಸಹಕಾರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಜೀವನವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ 'ಸ್ವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಾಧ್ಯ' ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದು. ಈ ರೀತಿಯ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಮಾತ್ರ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಓದುಗರು ಓದಿದ ನಂತರ ಸ್ವ ವಾಸ್ತವೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಇರಲಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ನೇರವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಓದುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇರನು ಹಾಗೂ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಂಶ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಅರಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಾಸದ ತಳಹದಿ 'ಅರಿವು' ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸಮಯ ವ್ಯಯ ಮಾಡುವುದು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಮುಂದುವರೆದಂತೆ ಓದುಗರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು, ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಜೀವನವನ್ನು ಬಂದಂತೆ ಎದುರಿಸುವ ಸಕಲಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು ಅಥವಾ ತಾವು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡುವರು ಅಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ಚಿಂತನ ಮನನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿಯಾಗಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸದಾ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿರುಚಿ–ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ.

అధ్యాయము - ౪

[illegible]

ಅಧ್ಯಾಯ – 4-I

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು

1) ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ

- ಜನನ
- ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ
- ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ದೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರ
- ಕಾಯಕ
- ದಾಸೋಹ

2) ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನ

- ಪತ್ನಿಯರು
- ಮಕ್ಕಳು
- ಲಿಂಗೈಕ್ಯ

3) ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಮರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಪಾತ್ರ

- ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು
- ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

i) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆ

ii) ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗಮನ

iii) ಹೈದ್ರಾಬಾದ ನಿಜಾಮರ ಕ್ಷಮಾರ್ಪಣೆ

iv) ದೇವಾಲಯದ ಕಳಸಾರೋಹಣ

v) ರಜಾಕರ ಹಾವಳಿ

4) ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು :-

- ಮಹತ್ಸಾಧನೆ
- ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆ
- ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ
- ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
- ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ

1) ಜನನ :-

ಕಲ್ಯಾಣ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಜಾಗೃತ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಒಂದು. ಈ ಸಂಸ್ಥನವು ಪರಶಿವನ ಅರಮನೆ ಇದು ತ್ರಿವಿಧ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಹೆಸರಾಂತ ಸಂಸ್ಥಾನ ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ತಾಣ ಒಂದು ಕಡೆ ಅರ್ಚನೆ ಪ್ರಸಾದವಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅನುಭಾವ ಕಾಯಕಗಳ ಚಿಂತನ ಮಂಥನ. ಸದಾ ಜಂಗಮತ್ವ, ಹಳೆಯ-ಹೊಸತುಗಳ ರಚನಾತ್ಮಕ ಸಮ್ಮಿಳಿತ. ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ, ಸಾಕಾರತ್ವ ಇವು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ತಾಯಿ ಬೇರುಗಳು.

ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗತಿಪರ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಗಳಿಂದ ಸದಾಕಾಲ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ. ಜನಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಜನಮನದಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನ. ಅಂಧಕಾರ ಕಲ್ಮಶಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಅರಿವಿನ ನಿಜವಾದ ಬೆಳಕನ್ನು ಸಮರಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತುಂಬಿ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಸುಖದಾಯಕ ಮಾಡಲು ಅಹರ್ನಿಶ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನ.

ದಾಸೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅದನ್ನೇ ಕಂಡು ಮಹಾದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಶಿವಭಾವದಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಮಹಾದಾಸೋಹಿಯಾಗಿ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಪವಿತ್ರಗೊಂಡುದು. ಯಾವ ದೇವರು ಹರಿಸಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಘಟನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂದಿಗೆ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯಷ್ಟೇ ಇದೇ ನಾಡಲ್ಲಿ ನರದೇಹ ತೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ನಡುವೆ ಬದುಕಿ ನಾವು ನಡೆದಾಡುವ ಈ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಹೋದ ಶರಣಬಸವರು ಮಾತನಾಡುವ ದೇವರೇ ಆಗಿದ್ದರು.

ಶರಣಬಸವರು ಈ ನೆಲದ ಮಹಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಗುರುರೂಪದ ಹರನಾಗಿ, ಪವಾಡ ಪುರುಷರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪೂಜಾ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಭಕ್ತರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜನಪದರು ಇವರನ್ನು "ಕಲ್ಯಾಣನಾಡಿನ ಕಾರಣಿಕ ಪುರುಷ"ನೆಂದು ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ.[1]

ನಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ತಪಸ್ಸಿನ ನೆಲವೇ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನ. ಅವರ ಹಸ್ತ,ಮಸ್ತ, ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ [illegible] ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಿನ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಪರಮಪೂಜ್ಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು. ಇವರು ಎಂಟನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು.

ಇಂತಹ ಶಿವಪೀಠಕ್ಕೆ ಏಳನೆಯ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ 'ದ್ವಿತೀಯ ಶರಣಬಸವನೆಂಬ' ನಾಮವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅಮರ್ತ್ಯರಾಗಿ ಬಾಳಿದರು ಅವರ ತ್ರಿಕರಣ ಧರ್ಮಗಳು ಶಿವಮಯವಾಗಿದ್ದವು. ತ್ರಿವಿಧ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗ-ಭೋಗ-ಯೋಗಗಳು ಸಮನ್ವಯವಾಗಿದ್ದವು. ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹದಕಾಯ . ಶಿವನುಡಿಯ ಮಾತು. ಶಿವ ಚಿಂತನದಿಂದ ಮನ

ಪರಿಶುಭ್ರವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಬಹಿರಂಗ ಕ್ರಿಯಾ ಕಮ್ಮಟವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂತರಂಗ ಕಳಾಕಮ್ಮಟವಾಗಿತ್ತು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದಾಸೋಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 02/08/1895 ರಂದು ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಶುಭ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂಬೆವ್ವ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಪುಣ್ಯವಂತಪ್ಪ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ಮೊದಲ ಹೆಸರು "ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ". ಬಾಲಕರಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಇಳಕಲ್ಲದ ಮಹಾಂತಜ್ಜ ಮತ್ತು ಘನಮಠದ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು. ಪುಣ್ಯವಂತಪ್ಪ ಮತ್ತು ನಿಂಬೆವ್ವ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು, ವೀರಸೆಟ್ಟೆಪ್ಪ, ಉಮಾಬಾಯಿ, ರತ್ನಾಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರಿಗೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಆಶ್ರಯ ಬಹಳ ದಿನ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ತುಂಬುವುದರೊಳಗೆ ತಂದೆ ಪುಣ್ಯವಂತಪ್ಪ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು, ಆಗ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರನ್ನು ಬಹಳ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವರು ಐದನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಲಿಂಗಬಸಪ್ಪನವರ ಮಡದಿ ಗಂಗಮ್ಮನವರು. (ಈ ಲಿಂಗಬಸಪ್ಪ ನಿಂಬೆವ್ವನ ಖಾಸಾ ತಮ್ಮ) ಗಂಗವ್ವನವರು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಮಗನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದರು. ಅವರ ಎಲ್ಲ ಆಗು ಹೋಗುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲ, ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ವಿನೂತನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು, ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಭಾಗ್ಯವೂ ಗಂಗವ್ವನದಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದವರೇ ಗಂಗವ್ವನವರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರಿಗೆ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದವರೂ ಗಂಗವ್ವ ತಾಯಿಯೇ ಆಗಿರುವರು.

2) <u>ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ:-</u>

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಶರಣ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಬೆಳೆದದ್ದು ಶರಣರ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ. ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಾಸೋಹದ ಮನೆಯ ಅವರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಾಟ ಆಡಲು ಆಡುಂಬೊಲವಾದಂತಿತ್ತು[2] ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರು ಆಡುವ ಆಟಗಳು ಎಲ್ಲರಂತಹದ್ದಲ್ಲ, ಅವು ಲೋಕವಿಲಕ್ಷಣವಾದವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ನಿತ್ಯ ನಡೆಯುವ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಬರುವ ಭಕ್ತರನ್ನು ಆದರದಿಂದ 'ಬರ್ರಿ' ಎಂದು ಒಳಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸವಿ ಮಾತು ಹೇಳಿ ಕೂಡ್ರಿಸಿ ಪ್ರಸಾದ ನೀಡುವ ಆಟ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಬಾಲ್ಯದ ಸಂಗಾತಿ ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ; ಐದನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿ ಲಿಂಗಬಸವಪ್ಪ ಮತ್ತು ಗಂಗವ್ವನವರ ಮಗ ಶರಣಪ್ಪ, ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಆಡುವುದು ಕೂಡಿ ಉಣ್ಣುವುದು, ಕೂಡಿ ಓದುವುದು. ಇಬ್ಬರೂ ಸಮವಯಸ್ಕರಾಗಿದ್ದರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಅವರಿಂದಲೆ ಲೆಕ್ಕ ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಬಂದ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾಯಿ ಕರೆದರೂ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹಟ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಈ ಬಾಲ್ಯದ ಆಟ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಮೋಜು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಆಟ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ದಾಸೋಹದ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ನಿಂತು ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಬಂದವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರೊಟ್ಟಿ-ಪಲ್ಯ ತಂದು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪ ನೀಡಿದ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತುತ್ತು ಮಾಡಿ ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಣಿಸುವ ದೃಶ್ಯ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ದಾಸೋಹದ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಸಾದ ಸೇವಿಸುವುದು ಅವರ ಜೀವನದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇದು ಅವರ ಉದಾತ್ತ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಅಪ್ಪಟ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ಶರಣಪ್ಪ ಅವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಆಟವಾಡಲು ಯಾರು ಇಲ್ಲದಂತಾದರು. ಒಂಟಿಯಾದರೂ ದಾಸೋಹ ಮನೆಯ ಸೇವಕರೊಂದಿಗೆ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಹರಟೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಬರುವ ಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಸಾದ ನೀಡುವ ಆಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಗಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕ ದೇಹ, ಸದೃಢ ಕಾಯ ಹೊಂದಿ ಕಾಂತಿಯೊಂದಿಗೆ ಮುದ್ದಿನ ಮಗುವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ:-

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಆಸನ ಹಾಕುವ ರೀತಿ ಕಲಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆ-ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೂ ಕಲಿತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರು ಪಂಚಾಚಾರ, ಅಷ್ಟಾವರಣ ಮತ್ತು ಷಟಸ್ಥಲಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಅದೇ ರಿತಿ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದರು. ಯೋಗದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಧ್ಯಾನ, ಧಾರಣ, ಸಮಾಧಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಕುರಿತು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಕೊಂಡೇದ ಗುರುಗಳ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.[3] ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜದ, ಸಮಾನತೆ, ಕ್ರಿಯಾ ಜ್ಞಾನಗಳ ಸುಂದರ ಸಮನ್ವಯದ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲ ತತ್ವಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಲಿಂಗಮಾರ್ಗವಿಡಿದು ತನ್ನತಾನಾಗೆಂದು ತಿಳಿದು ತಾನೇ ಲಿಂಗವಾಗುವ ಪರಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗವಂತ ಶರಣ ಧರ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದಾಗಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಶುದ್ಧಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹೃದಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ನಿಸರ್ಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಜೀವನಮುದ್ದಕ್ಕೂ ಅವರು ಬೇರೆ ಯಾವ ಔಷಧವನ್ನು ಸೇವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ದಿವ್ಯ ಔಷಧವಾಗಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅವರು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅವರು ಶೋಷಣೆಗೆ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರೋಗ್ಯವೇ ಭಾಗ್ಯ, ಸದ್ಗುಣಗಳೇ ಸಂಪತ್ತು ಎಂದೆಲ್ಲ ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಕೇಳಿ ವೇದ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಓದು ಬರೆಯಲೆಂದು ಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟೆ ಹತ್ತಿದವರಲ್ಲ. ಅವರ ಮನೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ, ಉರ್ದು, ಪಾರಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಕರು ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಹೆಸರಾಂತ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು.[4]

ಶಿಕ್ಷಕರ ಹೆಸರು		ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ
1. ಚೆನ್ನ ಬಸಯ್ಯ ಯದ್ರಾಮಿ	–	ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಕರು
2. ರಾಳೆ ರಾಜಕರು	–	ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಕರು
3. ಲಾಲ್ ಸಾಹೇಬ್	–	ಉರ್ದು, ಪಾರಸಿ ಭಾಷೆ ಕಲಿಸಿದರು
4. ಕೊಂಡೇದ ವೀರಪ್ಪಣ್ಣ	–	ವೇದಾಂತ ಧರ್ಮ, ಶರಣರ ವಚನಗಳನ್ನ ಬೋಧಿಸಿದರು.
5. ವಿಠ್ಠಲರಾವ ದೇವಳಗಾಂವಕರ್ ವಕೀಲರು	–	ಕಾಯ್ದೆ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಸಿಗ ವಿಷಯ ಬೋಧಿಸಿದವರು
6. ಸಿದ್ದಲಿಂಗ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರು	–	ಷಟಸ್ಥಲ, ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಪಂಚಾಚಾರ, ಮುಂತಾದ ತತ್ವ ಜ್ಞಾನ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟವರು.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ರೂಢಿಯ ಮೇಲೆ ಮರಾಠಿಯನ್ನು ತಾವೇ ಕಲಿತುಕೊಂಡರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿ ಬಹುಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲ ಏನು? ಎಷ್ಟು? ಹೇಗೆ? ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಜೀವನ ಶೈಲಿ, ಶಿಸ್ತು, ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಜೀವನ ಸುಂದರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೀವನದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಷಯ ಅವರ ಬಾಳಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮ ಪೂರಿತ ಹೃದಯ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲದು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವವನ್ನು ಸತ್ಯದ ಪಥವನ್ನು ಸದಾಚಾರದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡರು. ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ, ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ, ಆಚಾರವೇ ಸ್ವರ್ಗ, ಅರಿವೇ ಗುರು ಎಂದು ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಸಾರಿದ್ದ ನುಡಿಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸಿದರು.

ವಿಶೇಷವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಆಗ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆಯಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿತ ಒಬ್ಬರು ಕಾಶೀಪೀಠಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.[5]

ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ದೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರ :-

ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕು. ಆಚಾರ - ವಿಚಾರಗಳೆರಡೂ ಪರಿಶುದ್ಧವಿರಬೇಕು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವುದುಂಟು. ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ 8ನೇಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮಾಡುವ ರೂಢಿ[6] ದೀಕ್ಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನವೂ ಮಾಡುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೀಕ್ಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಭವ-ಭಯ ನಿವಾರಣ ಸಾರವಾಗಿರುವುದು.

ಗುರುಗಳು ದೀಕ್ಷೆಯ ಕುರಿತು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಟ್ಟು ದೀಕ್ಷಾ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಮೊದಲು ಕೆಲ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದರು, ಕೇಶ ಮುಂಡನ (ಕ್ಷೌರ) ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪಂಚಾಮೃತ ಎರೆದುಕೊಂಡು ಅಭ್ಯಂಗ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರು. ಶುಭ್ರವಾದ ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಅಂಗಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕ್ರಮಗಳು ನಡೆದವು. ಪ್ರಣವ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಹಾ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಜಪ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿ ಅದರ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ಪಾದಪೂಜೆ ನಡೆಸಿ ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಕಾಯಕ ಮಾಡಹಚ್ಚಿದರು. ದಾಸೋಹ ನಡೆಸಲೂ ಹೇಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಗುರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಶಿಷ್ಯ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ಆಚಾರಕ್ಕೆ, ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಲು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಗುರುಗಳು ಶಿವದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿದರು. ಇಷ್ಟಲಿಂಗೋಪಾಸನೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಅಜ್ಜ ಲಿಂಗಬಸಪ್ಪ ಅವರು ಇಹಲೋಕವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದರು. ತರುವಾಯ ಶರಣಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ-2 ಅವರು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆದರೆ ಇವರು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ನಂತರ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತರಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರ:-

ಮನೆಯ ಮತ್ತು ಊರ ಹಿರಿಯರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರ ಸಮಾರಂಭವು ಕ್ರಿ.ಶ. 1903 ರಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿತು. ದಾಸೋಹದ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನು-ಮನ-ಧನದಿಂದ ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ತ್ರಿವಿಧ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ದಾಸೋಹ ಮನೆತನದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಸಹೋದರರಾದ ವೀರಶೆಟ್ಟೆಪ್ಪ ಮತ್ತು ತಾಯಿ ಗಂಗವ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಎಂಟನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗುರುತರವಾದ ಈ ಪೀಠದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅಷ್ಟೇ ಜಾಗೂರುಕತೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದರು. ತ್ರಿಕಾಲ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆ. ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ, ಕಾಯಕ ಶಿವನ ಅನುಭವ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನು ಮೇಳೈಸಿಕೊಂಡು ತತ್ಪರರಾದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಮುಟ್ಟಿದ್ದು ಶರಣರಂತೆ ಚಿನ್ನವಾಗತೊಡಗಿತು.

ಬಸವಣ್ಣನರವ ವಾಣಿಯಂತೆ 'ಶರಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ' ಅಪ್ಪಾ ಅವರು 'ತಾನಾರಂಬುವ ಸಾಧಿಸಬಾರದ್ದನ್ನು' ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದುದನ್ನು ಅವರ ಬದುಕು ಸಾರಿಹೇಳುತ್ತದೆ.[7]

ತಮ್ಮ ಎಂಟನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಸ್ವರೂಪವಾಗುವ ಸಾಧನೆಯ ತಂತ್ರವು ದಾಸೋಹಪೀಠ, ಪರಂಪರೆಯ ಮೂಲಕ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಪ್ರಸಾದ ಬಟ್ಟಲು, ಲಿಂಗ ಸಜ್ಜಿಕೆ, ಭಸ್ಮ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಶ್ರೀಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದಾಸೋಹ ಪೀಠದ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರೆನಿಸಿದರು. ದಾಸೋಹಪೀಠದ ಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಮೇಲೇರತೊಡಗಿತು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾರವರ ಕಾಯಕ:-

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರದ ನಂತರ ಮಾಡಿದ ಮೊದಲ ಕೆಲಸ, ಇಟ್ಟ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಹೊಲದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು. ದಾಸೋಹದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಣ್ಣ ವೀರಶೆಟ್ಟೆಪ್ಪ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಬಂದರು. ಶರಣರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ಯೋಗವಾದ ಈ ಒಕ್ಕಲುತನವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರು. ಅಣ್ಣಂದಿರ ಜೊತೆಗೆ ವಿಚಾರ-ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಹೊಲ ಸುತ್ತಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಭೂಮಿಯಿದ್ದರೂ ದಾಸೋಹದ ಈ ಮನೆಗೆ ಅವರಿವರಿಂದ ಕಡ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಷ್ಟು ಸರಿ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುರುಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕೃಷಿಯ ಬಗೆಗೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೊಸ-ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅನುಭವಿ ರೈತರ ಜೊತೆಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

'ಕಾಯಕ' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಿ, ದೇಹಶ್ರಮದ ಕೆಲಸ, ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಾದ ದುಡಿಮೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಕಾಯಕವು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇಪಶ್ರಮದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವಂತೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬೇಕು.[8] ಕಾಯಕದ ಕರ್ಮದ ಕತ್ತಲೆಯು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಂತರಂಗ, ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧೀ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾಯಕವನ್ನು ದೇಗುಲವನ್ನಾಗಿ, ಕೈಲಾಸವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಎಂದರು ಶರಣರು. ಕಾಯಕವು ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಮಾರ್ಗದಂತೆ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಸಾಧನೆಯೂ ಆಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಶರಣರು ಕರೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ತಮ್ಮ ಮನಸಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಯಕದಿಂದ ಬಡತನ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಯಕದಿಂದ ನಿರುದ್ಯೋಗ ಸಮಸ್ಯೆ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ, ಕಾಯಕ ಮನೋಭಾವವು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಯಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಕೂಡಿ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆದಾಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಯೇ ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಕಾಯಕವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಎಂದು ಸಾರಿದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತ್ರಿಕಾಲ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಒಕ್ಕಲುತನವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನವೊಂದರಂತೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಕೂಡ ಗುರು ಪೂಜೆಗೆ ಆರಂಭ (ಒಕ್ಕಲುತನ), ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಪರಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಒಕ್ಕಲುತನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಕೃಷಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಲೋಕಾನುಭವಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ ಓದಿದರು. ಘನ ಮಠದ ನಾಗಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ **'ಕೃಷಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರದೀಪಿಕೆ'** ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಿದರು.[9] ಮನುಷ್ಯರು ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನರಿತು ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗದೆ ದುಡಿಯಬೇಕು ಎಂದರು. ಪರರಿಗೆ ಹೇಳುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಸ್ವತಃ ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಯಾಗಿ ದುಡಿದುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೂ ಇತರರನ್ನೂ ದುಡಿಯಲು ಹಚ್ಚಿದರು.

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿದರು, ಧಾನ್ಯ ಬಿತ್ತಿದರು, ಬೆಳೆ ಬೆಳೆದರು, ಹೊಲ ನೆಲ ಹಚ್ಚ ಹಸುರಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಶರೀರವೆಂಬ ಹೊಲವು ಹಸನಾಯಿತು. ಭಕ್ತಿ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದರು ಹೀಗೆ ಲೌಕಿಕ ಜೊತೆಗೆ ಅಲೌಕಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದಾಸೋಹಪೀಠದ ಮಹಾಮನೆಯನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಮಹಾದಾಸೋಹಪೀಠವಾಗುವಂತೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರೆನಿಸಿದರು ಹೀಗೆ ಜೀವನದ ಎಳೆ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೂ ದುಡಿದರು ಕಾಯಕ ಮೂರ್ತಿಯಾದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರದು ಗುಲಬರ್ಗಾದಿಂದ ಆರು ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದಲ್ಲಿ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿಯಿದೆ. ಎಪ್ಪತ್ತು ಎಕರೆಯಷ್ಟಿರುವ ಒಂದೇ ಹಾಸಿಗೆಯ ಹೊಲದ ನಡುವೆ ಒಂದು ಹಳ್ಳ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಈ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬೆಳೆಯೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರರಾಗಿ ಆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಒಂದು ಒಡ್ಡು ಹಾಕಿದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತು ಚೀಲ ಜೋಳದ ಬದಲಾಗಿ ಒಂದುನೂರು ಚೀಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜೋಳದ ಬೆಳೆ ಬಂದಾಗ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿತು. ನಾನು ಗೆದ್ದೆ, ನನ್ನ ದಾಸೋಹವೂ ಗೆದ್ದಿತು ಎಂದರು. ಇನ್ನು ತಮಗಾವ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಆನಂದಪಟ್ಟರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಇಂಥದೇ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ 60 ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಫಲವತ್ತುಗೊಳಿಸಿದ ತೋಟದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುನ್ನ ಇದ್ದ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕಡ ತಂದ ಹಣವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಮುಕ್ತರಾದರು. ದಾಸೋಹ ನಿರಂತರ ಸಾಗತೊಡಗಿತು. ಅನ್ನದಾಸೋಹದ ಜೊತೆಗೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹವನ್ನೂ ನಡೆಸಲು ಯೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ದಾಸೋಹ:-

"ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಾನು ದಾಸನು ಎಂಬ ಭಾವ ತಾಳುವುದು ದಾಸೋಹವೆನಿಸಿದೆ".

"ಭಕ್ತಿಯು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸಾಧನ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿದೆ, ತ್ಯಾಗವಿದೆ, ಸೇವಾಭಾವವಿದೆ, ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನವಿದೆ, ಅಹಿಂಸೆ ಇದೆ, ಸಕಲ ಜೀವದಯಾಪರ ದೃಷ್ಟಿಯಿದೆ, ಇಂತಹ ಮಹಾ ಮೌಲ್ಯಗಳ, ಒಟ್ಟು ಸಮುಚ್ಚಯವೇ ದಾಸೋಹ". [10]

ತನು ದಾಸೋಹ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ, ಮನ ದಾಸೋಹ, ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಧನ ದಾಸೋಹ ಜಂಗಮದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಬಸವಣ್ಣ ಸಾರಿದ್ದನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರು ಮಂತ್ರಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೋಹಂ ಎಂಬುವುದು ಅಂತರಂಗದ ಮನವಾದರೆ, ಶಿವೋಹಂ ಎಂಬುದು ಬಹಿರಂಗದ ಮನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದ್ವಂದ್ವವನಳಿದು 'ದಾಸೋಹಂ' ಎಂದೆನಿಸು ಎಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ತನು ಮನ ಧನಗಳನ್ನು ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮರಿಗೆ ದಾಸೋಹವ ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪ್ರಸಾದಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಶಿವಶರಣರು ಹೊಸ ಸಮಾಜ ರಚನೆಗೆ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ನಡೆ ನುಡಿಗೆ ಭದ್ರ

ಬುನಾದಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ದಾಸೋಹಿ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವರ ಜೆಲೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಸರ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನದ ಖಣಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಎಂದೂ ಅಹಮಿಕೆಯಿಂದ ಬೀಗಿದವರಲ್ಲ ಯಾರ ಮೇಲೂ ಹರಿಹಾಯುದವರಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠುರರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕೈಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲರ ಹಿತವನ್ನೇ ಬಯಸಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಶರಣರಂತೆ ಉದಾತ್ತ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದವರು.

ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ತಪ್ಪದ ಶರಣರ ವಚನಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಸಿ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಹಾಡಿನ ಮೋಡಿಯನ್ನು ಸವಿಯುವುದು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ನಗುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು.

ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿಯನಲ್ಲಿಯೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂವ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗಾಧ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪಡೆದ ವಿದ್ಯೆ ಅನುಭಾವ್ಯವಿದ್ಯೆ. ಅನುಭವಕ್ಕೆ ವೇದಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪಾರಮಾರ್ಥ ವಿದ್ಯೆ ವಿನಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಶಿವಶರಣರ ಹೊಸ ಸಮಾಜ ರಚನೆಗೆ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳ ಮೂಲ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದವು. ಕಾಯಕದಿಂದ ಗಳಿಸಿದುದನ್ನು ದಸೋಹದ ಮೂಲಕ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾಸೋಹ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡೇ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವರ ಘನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿರುವುದು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರಂತೆ ಹಾಕಿಸಿದ್ದ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಕೀಳಿಸಿದರು. ದಾಸೋಹ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಬೇಕು. ಸಕಲಜೀವಾತ್ಮರಿಗೂ ಲೇಸು ಬಹಸುವಂತಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಶರಣ ದಾಸೋಹ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಕಾಯಕ ಹಾಗೂ ದಾಸೋಹ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಅವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕ, ಯಾರದೋ ಹಣದಿಂದ ದಾಸೋಹ ನಡೆಸುವಂತಾಗಬೇಕು ಎಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಸ್ವತಃ ದುಡಿದರು, ದಾಸೋಹ ನಡೆಸಿ ಮಹಾದಾಸೋಹಿಗಳಾದರು.

ದೇವರು ತನಗೆ ತಾನೇ ಆಧಾರವಾಗಿ ಮಿಕ್ಕೆಲ್ಲದುಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಿರುವಂತೆ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ನಾವೂ ನಮಗೆ ನಾವೇ ಆಧಾರವಾಗಿರುವುದರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಣ ಜೀವಜಾಲಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಬೇಕು. ಆಗಲೇ ನಾವು ಆ ತಂದೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.[11]

ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ದಾಸೋಹ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೂರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದಾಸೋಹ ಮಹಾಮನೆಯ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ

ನಿಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಇಂದು ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಶಿವರಾಜ ಪಾಟೀಲ ಒಬ್ಬರು.

ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಜನತೆ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯೂ ಸಲ್ಲಲಿ ಎಂದು ತಾವು ಬೆಳೆದ ಧಾನ್ಯದಲಿ ಮೊದಲು ಈ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಮಹಾದಾಸೋಹದ ಮನೆಗೆ ಮದನಾ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆಕಳುಗಳು ಇದ್ದರೆ ಹಿಂಡಿ ತುಪ್ಪವನ್ನೂ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಹೀಗೆ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆಂದು ಧನ-ಕನಕ, ಭೂಮಿ-ಸೀಮಿ ವಸ್ತು ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ದಾಸೋಹಕ್ರಿಯೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಂದಾಯವಾದುದ್ದನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನು ಜಂಗಮ ಸೇವೆಗೆ, ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ವ್ಯಯ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಶರಣರ ದಾಸೋಹ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಿಲ್ಲದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ರಕ್ತದ ಕಣ, ಕಣಗಳಲ್ಲಿ, ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರದೂ ಸರ್ವದರಲ್ಲೂ ದಾಸೋಹವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಪತ್ನಿಯರು:-

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರಿಗೆ-16 ವರ್ಷವಾದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೊಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಖಾಸಾ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಗಂಗಮ್ಮ ಜಂಬಗಿಯವರು ಬಂದು ಅಪ್ಪನವರ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಹೌಹಾರಿ ಘಾಸಿಗೊಂಡ ಆಮೆಯಂತೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಒಳಸೆಳೆದುಕೊಂಡು "ಅವ್ವ ನೀವು ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯರು ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸದೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದವರುಂಟೆ? ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಅಪ್ಪ ನಿನಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಲೆಂದೆ ಬಂದೆ. ನಿನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡು ಅನಿಸಿದಂತೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದೆ ತಪ್ಪೇನಾಯಿತು. ನೀನು ಶರಣಬಸವನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮಗನೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಭಂಗತೋರದೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾರೆನು. ನಿನಗೀಗ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷವಾಯಿತು ನೀನೀಗ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಪ್ಪ ಎಂದರು.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಕಾಮದಹನ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪವಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಯೌವ್ವನದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯೂ ಒಂದು (ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ) ಲೀಲೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪುವಂತಾಯಿತು.

ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅಣ್ಣಪ್ಪ ಕಾಡಾದಿ ಯವರ ಸುಪುತ್ರಿ ಹರಿದ್ರಾ ಕುಂಕುಮ ಶೋಭಿತೆ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ಪಂಚವ್ವನೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರ ವಿವಾಹ

ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. "ಕರ್ನಾಟಕದ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ" ಪರಸ್ಪರ ಈ ಕೊಳು ಕೊಡುಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕುರುಡುವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸಂಭ್ರಮ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಸಡಗರ ಎರಡು ಕಡೆ ಸಂಬಂಧಗಳು ಆತ್ಮೀಯವೂ ಅನನ್ಯವೂ ಆಗತೊಡಗಿದವು. ದಿನಾಂಕ: 13.05.1913 ರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಸಮಾರಂಭ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿತು.

ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಿಂದ ಪಂಚವ್ವ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ ದಾಸೋಹದ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಮನೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಮನೆಯ ತಾಯಿಯೆಂದೂ ಅಪ್ಪಾ ಮನೆತನದ ಗೃಹಿಣಿ ಎಂದೂ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯರು, ಭಕ್ತರು ಪಂಚವ್ವ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಸತಿ–ಪತಿಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸಂಸಾರದ ಜೊತೆಗೆ ದಾಸೋಹ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1918 ರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ – ಪಂಚವ್ವ ನವರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಜನಿಸಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಮಡದಿ, ಮಗಳ ಸಂಭ್ರಮದ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಕಳೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಪಂಚವ್ವ ರೋಗಗ್ರಸ್ಥರಾದರು. ಯಾವ ಔಷಧೋಪಚಾರವೂ ಫಲದಾಯಕವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ಹೆರಿಗೆಗೆಂದು ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೋದವರು ತಿರುಗಿ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. 14.01.1921 ರಂದು ಪಂಚವ್ವ ತಾಯಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು.

ಸಾಯುವಾಗ ಪಂಚವ್ವನವರು ತಮ್ಮ ತಂಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವುದಾಗಿ ಭಾಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪಂಚವ್ವನವರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಶೂನ್ಯಮನಸ್ಕರಾದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಮಡದಿಯ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಪಂಚವ್ವನವರ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ಬಂಡೆಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅಣೆಮ್ಮನವರ ಮಗಳು ಗೋದುತಾಯಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕಲಬುರ್ಗಿಗೆ ಬಂದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾರವರ ಮಕ್ಕಳು:–

1) ಮಹಾದೇವಿ: ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರ ಮೊದಲ ಹೆಂಡತಿ ಪಂಚಪ್ಪ ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ 'ಮಹಾದೇವಿ' ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕೆ 1842, ವೈಶಾಖ 8 ರಂದು ಜನಿಸಿದ್ದಳು. ಮಹಾದೇವಿಯನ್ನು ಚಿಟಗುಪ್ಪಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಿಂಗರಾವ ದೇಶಮುಖ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು. ಮದುವೆಯಾದ ಒಂದು ವರುಷದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಬಳಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1924 ರಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

ಎರಡನೆಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಗೋದುತಾಯಿಯವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಲಿಂಗಬಸಪ್ಪ, ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ, ನೀಲಮ್ಮ ಹೀಗೆ ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೂ ಜನಿಸಿದರು. ಲಿಂಗಬಸಪ್ಪ ಅವರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡರು.

2) ಶ್ರೀಮತಿ ಚೆನ್ನಬಸಮ್ಮ:–

ಶ್ರೀಮತಿ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ ಅವರನ್ನು ವಡಗಾಂವದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧರಾಮಪ್ಪ ದೇಶಮುಖ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಿಗೆ ಐವರು ಮಕ್ಕಳು.

ಮಹಾದೇವಿ, ಶರಣಬಸಪ್ಪ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ, ಮತ್ತು ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ

3) ಶ್ರೀಮತಿ ನೀಲಮ್ಮ:–

ಶ್ರೀಮತಿ ನೀಲಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಸುರಪುರ ಜಹಗೀರದಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ ನಿಷ್ಠೆ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ಮೂವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿರುವರು. ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸಪ್ಪ, ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಡಾ॥ ನಿರಂಜನ ಎಂ.ಡಿ.ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ.

4) ಪೂಜ್ಯ ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ:–

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಮಹಾಮನೆಯ ದಾಸೋಹ ಪೀಠದ ಎಂಟನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಇವರು ಎಂ.ಎ. ಪದವೀಧರರಾಗಿರುವರು. ಇವರ ಮದುವೆಯು ಹಾವೇರಿಯ ಶ್ರೀ ಶಿವಪ್ಪ ಆನೂರ ಶೆಟ್ಟರ ಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ ಕೋಮಲಾದೇವಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ಇವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ, ಶ್ರೀಮತಿ ಉಮಾತಾಯಿ (ಬಿ.ಎ), ಶ್ರೀಮತಿ ಗೋದಾವರಿ (ಬಿ.ಎ), ಇವರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಂಬಿಕಾ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದಳು.

ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಮೊದಲ ಪತ್ನಿ ನಿಧನರಾದುದರಿಂದ ಅಕ್ಕ ಶ್ರೀಮತಿ. ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ ಅವರ ಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ. ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಎರಡನೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

5) ಪೂಜ್ಯ ಬಸವರಾಜಪ್ಪ:-

ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1939 ಜೂನ್ 28 ರಂದು ಜನಿಸಿದರು. ಇವರು ಬಿ.ಎ. ಪದವಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಎಲ್.ಎಲ್.ಬಿ. ಪದವಿಯನ್ನು ಉಸ್ಮಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಸಾತ್ವಿಕ ವೃತ್ತಿಯ ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕೃಷಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಆಗಿರುವರು. ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯುವ ಇವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಒಲವು. ಇವರು ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1984 ರಿಂದ 1987) ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವರು.

ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಮದುವೆಯು ಅಹಮ್ಮದಪುರದ (ರಾಜೂರ) ಶ್ರೀ ಶಿವರಾಜಪ್ಪ ಚವಂಡಾ ಅವರ ಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ ನಳಿನಿದೇವಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಆಗಿರುವುದು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಅರುಣಾ (ಬಿ.ಎ), ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರೊ.ಶಾಂತಲಾ (ಎಂ.ಎ), ಶ್ರೀಮತಿ ಪಂಚಶೀಲ (ಬಿ.ಎ), ಶ್ರೀ ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಲಿಂಗರಾಜ, ಶ್ರೀಮತಿ ನಂದಾ (ಎಂ.ಎ) (ಫೈನ ಆರ್ಟ) ಶ್ರೀ ಪರಮಶೆಟ್ಟಿ (ಪ್ರಭುರಾಜ) (ಎಮ್.ಎಲ್.ಬಿ) ಮತ್ತು ಅಪರ್ಣಾ (ಬಿ.ಎ) ಹೀಗೆ ಐವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಈರ್ವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಇರುವರು.

6) ಪಂಚಮ್ಮ ತಾಯಿ:-

ಶ್ರೀಮತಿ ಪಂಚಮ್ಮ ತಾಯಿ ಅವರನ್ನು ಉಡಚಣದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ರಾಮಪ್ಪ ಪಾಟೀಲರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಇವರಿಗೆ ನಾಲ್ವರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು, ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಇರುವರು.

3] ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾರವರ ಪಾತ್ರ :-

i) ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಕ್ರಮಗಳು:-

ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡವಾಗಿಸಿದವರು ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಿಸಿದರು.[12]

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಶಿವಜೀವನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವು ನಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ಒಟ್ಟು ದೇಶವೇ ಪರದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ಪರಕೀಯರ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಂದಿನ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವಗಿಂದಲೇ ನೋಡಿದರು. ಶಿವನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಜೀವವೂ ಪರದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಬಾರದೆಂಬುದು ಅಪ್ಪ ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಪ್ಪ ಅವರ ಈ ಸಾಧನೆ ನಾಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1918 ರಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ಉಸ್ಮಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡರೆ. ಅದೇ ವರ್ಷವೇ ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಈ ನೆಲದ ಜನತೆಯನ್ನು ತಿಳುವಳಿಕೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಂಘಟನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಐಕ್ಯತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮಹತ್ವ ಅರುಹಲೆಂದು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಆರಂಭಿಸಿದರು.[13]

ಈ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದರು. ಅಪ್ಪ ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ, ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ, ಉಸ್ಮಾನಾಬಾದ್, ಭಾರ್ಸಿ, ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಿಂದ ದೇಶಭಕ್ತರು, ರಾಜಕೀಯ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಗಳು, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು ಅಪ್ಪ ಅವರೊಂದಿಗೆ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾದಾಸೋಹ ಪೀಠ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಅಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕೇಂದ್ರವೆನ್ನುವಂತಾಯಿತು.

ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಮೂಲಕ ಈ ಕಾಯಕ ಇನ್ನಷ್ಟು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪರದೇಶದ ಬಟ್ಟೆ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವದೇಶಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಹಳೆಯನ್ನು ಊದಿ ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಜನ ಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಿದರು. ಅದರಂತೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ರಜೆಯ ದಿನವಾದ ರವಿವಾರವನ್ನು ನಿಜಾಮರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ರಜೆಯ ದಿನವಾದ ಶುಕ್ರವಾರ ರಜೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನೂರಕ್ಕೆ-ಎಂಭತ್ತರಷ್ಟು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ರೈತಾಪಿ ಜನರ ಜನಪದ ರಜೆಯಾದ ಸೋಮವಾರವನ್ನು ನಿಜವಾದ ರಜೆಯೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. 1918 ರಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದರು.

ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಗಣೇಶೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿರಿಸಿದಂತೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು

ನಾಡಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಜರುಗುವ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕನ್ನಡ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಮಾನ್ಯರಾದ ಜಿ.ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಡಾ॥ ದ.ರಾ.ಬೇಂದ್ರೆ, ಡಾ॥ ಎಸ್.ಸಿ. ನಂಧಿಮಠ, ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ.ಜಿ. ನಂಜುಂಡರಾಧ್ಯರು, ಡಾ॥ ಜಯದೇವಿ ಲಗಾಡೆ, ಜೋಳದರಾಶಿ ದೊಡ್ಡನ ಗೌಡರು, ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪನವರು, ಸರ್ದಾರ ಪಂಚವ್ವ ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಮುಂತಾದ ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೋರಾಟಗಾರರು, ಚಿಂತಕರು ನಾಡಹಬ್ಬದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಲ್ಲದೇ ಉಪನ್ಯಾಸ ನೀಡಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು.

ii) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು:-

ಅ) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆ:-

ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಹಾಗೂ ದೇವಾಲಯಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಪುಣ್ಯ ತಳವಾದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯು ಕಲ್ಯಾಣದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲೆನಿಸಿತ್ತು. ವೀರಶೈವ ತತ್ವ, ಧರ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಮಹಾಮನಯಿ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸಲು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ನಿಜಾಮನ ವಿರುದ್ಧ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಗೆದಿದ್ದರು. ಅದಾಗಲೇ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಜನ ಎಚ್ಚರರಾಗಲಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಲಿ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಸ್ವರ ವಾಚನಾಲಯವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜನರು ಸೇರಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟಕರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ದೇಶದ್ರೋಹಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಮರು ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರು.

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ದಾಸೋಹ ನಡೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಇದು ಪ್ರಸಾದ ಮನೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅಪ್ಪ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ಕೇಳಲು, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಕೋರಿ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯಲು ಆಗಾಗ ಹನುಮಂತರಾವ ಹಾಗರಗಿ, ಬಸವಂತರಾವ, ಮಹಾಗಾಂವಕರ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ತೊಡಕರಿ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ಭೀಮರಾಯ, ಶರಣಯ್ಯ, ಶಂಕರಶೆಟ್ಟಿ, ಅವರಾದಿ ದೇಸಾಯಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಂಶಯ ಬಂದಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟೀಷರು ಕುಪಿತಗೊಂಡು ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸಲು ಇಂತಹ ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದು ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠ-ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪುರಾಣ, ಪ್ರವಚನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು. ಸೋಮವಾರವಿದ್ದುದರಿಂದ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದರ್ಶನಾಥಿಗಳಾಗಿ ಬರುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಾತ್ರೆಯಂತೆ ಭಕ್ತಜನ ಸೇರಿದ್ದರು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಪೂರದ ಮೇಲಣ ಓಣಿಯಿಂದ ಮೊಹರಮ್ ಕವಡಿ ಪೀರಲ ಬಂದವು. ಅವರ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಕೈಯಲಿ ಬೆತ್ತ, ಬರ್ಜಿ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಏನೋ ಗೊಂದಲ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಸಿಕ್ಕ-ಸಿಕ್ಕವರನ್ನು ಹೊಡೆಯತೊಡಗಿದರು ಕಾಳಿನಿಂದ ಒದಿಯುವುದು, ತೀವ್ರತರ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸಿದರು. ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಿದರು. ನಂದಿಯ ವಿಗ್ರ ಒಡೆದು ಗೋಪುರಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯುನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು. [14]

ದಾಸೋಹದ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದರು ಒಳಗಿನಿಂದ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಜನರ ಮನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಮನೆ-ಮನೆ ಹೊಕ್ಕು ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನು ಥಳಿಸತೊಡಗಿದರು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಯೋಜಿತ ಹಲ್ಲೆ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸತೊಡಗಿದರು ಹೀಗೆ ದಂಗೆಯು ನಡೆದಿತ್ತು.

ಈ ಹಲ್ಲೆಯ ವಿಷಯ ಹೇಗೋ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಿತು. ವೈಸ್‌ರಾಯರು ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಈ ದಂಗೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಶ್ರಮ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ ಆಗ ಮುಸಲ್ಮಾನರೇ ಅವನಿಗೆ ಹೆದರಿಸತೊಡಗಿದರು ಹಿಂದೂ ಜನ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತೊಡಗಿದರು.

ಮಹಾಮನೆಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಕ್ರಿಯಾಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರು ಅಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ಹಿತ್ತಲು ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಾವಳಗಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿ. ಬೈರಾಮಡಗಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಗಾಣಗಾಪೂರ ಸ್ಟೇಶನಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ರೈಲುಗಾಡಿ ಹತ್ತಿಸಿ ಸೊಲ್ಲಾಪೂರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು ಅಲ್ಲಿ ಬೀಗರು ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು.

ಇತ್ತಕಡೆ ಹಿಂದೂಜನರು ನಿರಪರಾಧಿಗಳು ವಿನಾಕಾರಣ ಅವರನ್ನು ಏಕೆ ಹೊಡೆಯುವಿರಿ? ಅವರದ್ದೇನು ತಪ್ಪು? ಜಾತಿ ದ್ವೇಷ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮದವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂದು ಡಿ.ಐ.ಜಿ. ತಿಳಿ ಹೇಳುತ್ತ ದಂಗೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಡಿ.ಐ.ಜಿ. ಕಾಶಿಂ ಅಲಿಯವರೆಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕಿದರು, ಅವರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯೆಯೇ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟರು. ಡಿ.ಜಿ.ಪಿ. ಅವರ ಆರ್ಡರ್ ಪ್ರಕಾರ ದಂಗೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತರಲಾಯಿತು. ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಕ್ಕುವ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿದಾಗ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಥಣ್ಣಗಾದರು. ಈ ದಂಗೆಯ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಿತು ಜನರ ಮನ್ನಣೆಗೆ ನಿಜಾಮರು

ತಲೆಬಾಗಿದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಎಂದೂ ದ್ವೇಷಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಅವರು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣಿಗಳು ಹಲವಾರು ಸಲ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಜನರೇ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದುದೂ ಉಂಟು ಅದೇ ರೀತಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದವರಲ್ಲ.

➢ **ಖಾದರ್ ಮಾ:-** [15]

ಖಾದರ್ ಮಾ ಎಂಬುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ದೇವಾಲಯದ ಮಹಾ ಸಮಾಧಿಯ ಹತ್ತಿರ ಪಾನ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಮಹಾಮನೆಗೆ ವೀಳ್ಯದ ಎಲೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು ದಂಗೆಯ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆದಾಗ ಹಿಂದುಗಳ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಆಕೆಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಹಿಷ್ಕಾರಬಿತ್ತು ಆಕೆ ಧೀರೆ ಹೆದರಲಿಲ್ಲ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಆಡುತ್ತ ಸರ್ವರೊಡನೆ ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ಇದ್ದು ಬದುಕಿದಳು. ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಸತ್ಯವೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಾಗ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಯಾರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳೇ ಭಜನೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಚಾರ ಕಾಣದೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಹನೀಯರು ಇತಿಹಾಸ ಪುಟದಿಂದ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬ) ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆಗಮನ :-

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಯವರು ಭಾರತದ ಭಾಗ್ಯ ವಿಧಾತರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕರು, ಋಷಿ ಸದೃಶರು ಇವರು ಡಿಸೆಂಬರ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1924 5ನೇ 6ನೇ ದಿನಾಂಕದಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆಯಿತು. ಅಂದು ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆದ ವಿಷಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಗಾಂಧೀಜಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟುಕೊಂಡರು." ಗುಲಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ವಿಚಾರ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು ಆದರೆ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವವರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಷೌಕತ್‌ಅಲಿ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಚಾರ ಎನೆಂಬುದನ್ನು ಖುದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಲು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಷೌಕತ್ ಅಲಿ ಅವರು ಗುಲಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮತ್ತಷ್ಟು ನೊಂದುಕೊಂಡರು. ಗುಲಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡ ಬೆಂಕಿ ಇನ್ನೂ ಆರಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಕ್ಷಣ-ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸತೊಡಗಿದವು. ದಿನಾಂಕ: 24 ಎಪ್ರಿಲ್ 1925 ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಂದರು. ಗುಲಬರ್ಗಾದ ಗುಜರಾತಿ ಕುಟುಂಬದವರಾದ ಹೀರಾಲಾಲ್, ಚೋಗಮಲ್ ಅವರಲ್ಲಿ ವಸತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಗುಡಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ತೀರ್ಥ, ಪ್ರಸಾದ ಪಡೆದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಧ್ವಂಸಗೊಂಡ ಗರ್ಭಗುಡಿ, ನಂದಿ ವಿಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಮರುಗಿದರು ಮತ್ತು ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳಿದರು. ನಿಜಾಮ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಆಗ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಂಟುನೂರು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹಾತ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಅದ್ಭುತ ಸಮಾಜ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದರು. ಅವರು ಹೌದು, ನಾನು ಕೇಳಿದೆ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ ಅವರು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಾಧಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು ಎಂದರು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಉದ್ಧಾರ ಒಂದನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಗಾಂಧಿಜಿಯವರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಗಾಂಧಿಜಿಯವರು ಸಂದರ್ಶನ ನೀಡಿದುದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಹರ್ಷಚಿತ್ತರಾದರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು

ಗಾಂಧಿಜಿಯವರಿಗೆ ಮಹಾಮನೆಯ ಪರವಾಗಿ ಮಾನ-ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಿ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೈಕೊಂಡ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಫಂಡಿಗೆ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿ ಆರ್ಶಿರ್ವದಿಸಿದರು.[17]

ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಶಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ಗಾಂಧಿಜಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಯಾವ ಭೇದ-ಭಾವ ಇಲ್ಲದೆ ನಾವು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸಲು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಇತರರನ್ನೂ ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಕಾಣಬೇಕು ದೇಶ ಸೇವೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಅಂಥ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಮ್ಮ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು. ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹಗೆತನವನ್ನು ಗೆದೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ಪ್ರೀತಿ, ಅಹಿಂಸೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಭಾರತೀಯರಾದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಜನತೆಗೆ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಲಬರ್ಗಾ ನಾಗರಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಬಾಲಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ ಫಂಡಿಗೆ ಇದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು.

iii) ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ಕ್ಷಮಾಪಣೆ :--

ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆಸಿದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನವಾಬ ಮೀರ ಉಸ್ಮಾನ್ ಅಲಿಖಾನ್ ಬಹಾದ್ದೂರ್ (1911-1948) ಗುಲಬರ್ಗಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳಿಹೋದ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ನಿಜಾಮರು ತಾವು ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಿಜಾಮ ಅರಸು ಕಲಬುರ್ಗಿಗೆ ಬಂದನು ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ಶರಣಬಸವರ ಸಮಾಧಿಗೆ ಐದು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದನು. "ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರ ವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನಮ್ಮ ಜವಾನರ ಎದುರೇ ಈ ಹಲ್ಲೆ ನಡೆದುದು ತುಂಬಾ ಹೇಯಕೃತ್ಯ."[18] ಎಂದು ಹೇಳಿದ ನಿಜಾಮ ಅರಸ ಹುಸಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ನೊಂದುಕೊಂಡರು ಹಾಗೂ ಹಾನಿಯಾದುದನ್ನು ಭರಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದು ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದರು.

ಪೂಜ್ಯ ಅಪ್ಪಾ ಅವರೆ, ತಾವು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ದೈನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸಾಂತ್ವನದ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದ ನಿಜಾಮರಿಗೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಷ್ಟೇ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ "ಆಗಿ ಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವಿಲ್ಲ", "ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜದವರೂ ಮಾಡುವ ದೇವಭಕ್ತಿ ಒಂದೇ". ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಬದುಕುವಂತಾಗಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಇಂಥ ಅನಾಹುತ ಆಘಾತಗಳು ಮರುಕಳಿಸದಂತೆ ತಾವು ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಿದರೆ ಸಾಕು ಎಂದು ನಿಜಾಮರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

iv) ದೇವಾಲಯದ ಮಂಟಪ ರಚನೆ:-

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಡ ಕೆಲಸ ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪೀಠವೇರುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಗರ್ಭಗುಡಿ ಮತ್ತು ಗೋಪುರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಮೊದಲು ಒಕ್ಕಲುತನಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು ತರುವಾಯ ದಾಸೋಹದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ದಾಸೋಹ ನಡೆಯುವಂತೆ ಸೂಕ್ತಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡರು. ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಕೊರತೆಯಾಗದಂತೆ ನಿರಂತರ ದಾಸೋಹ ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಬಡ ಹಾಗೂ ಜಾಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡಿದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ನಂತರ ದೇವಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡ ಕೆಲಸದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷವಹಿಸಿದರು. ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಮಂಟಪ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂಗಣ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದರು. ನಗರದ ಹಿರಿಯ ಭಕ್ತರಾದ ಗುರಪ್ಪ ನಂದ್ಯಾಳ ಮಹಾಂತಪ್ಪ ಅಲ್ಲದ, ಅಣ್ಣಪ್ಪ ನಮೋಶಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪ ನಿಗ್ಗುಡಗಿ, ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಅಕ್ಕಿ, ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ದೇವಾಲಯಕ್ಕ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಂಟಪ, ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಸುತ್ತ ಮಂಟಪ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆಯೆ ಪ್ರಾಂಗಣದ ಭವ್ಯ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಅಮೃತ ಹಸ್ತದಿಂದ ಇಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಡ ಕೆಸಲವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು.[19] ಪ್ರಾಂಗಣ ಕಾರ್ಯ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿ ಭದ್ರವಾದ ಸುಂದರವಾದ ಮಂಟಪ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಗುರಪ್ಪ ಅವರ ಕಣ್ಣರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯ ಸುರಳಿತವಾಗಿ ಮುಗಿಯಿತು. ಮಹಾಮನೆಯ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸತೊಡಗಿತು.

v) **ದೇವಾಲಯದ ಕಳಸಾರೋಹಣ:-**

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಮಹಾಸಮಾಧಿಯ ನಿರ್ಮಾಣ ನಡೆದಾಗ ಚಿತ್ತಾಪುರದ ಭಕ್ತಳೊಬ್ಬಳು ಕಳಸ ಅರ್ಪಿಸಿದಳು. ಹರಕೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಆ ಭಕ್ತೆ ಸುಂದರವೂ ಭವ್ಯವೂ ಆದ ಕಳಸವನ್ನು ತಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರಿಗೆ ತಂದು ಅರ್ಪಿಸಿದಳು. ಕೆಲಸ ಪೂರ್ತಿ ಆದಮೇಲೆ ಏರಿಸಿದರಾಯಿತು ಎಂದು ಹಾಗೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮಹಾಸಮಾಧಿಯ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು ಕಳಸ ಏರಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ಆಗ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಇದು ನಿಜಾಮರ ರಾಜ್ಯ ಅವರ ಮಂಜೂರಿ ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು 'ಬಂದೇನವಾಜ ದರ್ಗಾ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಿಂದ ಮೂರು ಕಿಲೋಮೀಟರ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಕಳಸವೇರಿಸಿದರೆ ಅದರ ನೆರಳು ಬಂದೇ ನವಾಜ ದರ್ಗಾದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಬೀಳಬಾರದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಳಸ ಏರಿಸಬಾರದು ಎಂದು ಜಗಳ ತೆಗೆದರು. ನಾವು ನಮಾಜ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ನೆರಳು ದರ್ಗಾದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರೆ. ಅದು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ, ಅಪಮಾನ, ಅಪಶಕುನ ಎಂದೆಲ್ಲ ವಾದಿಸಿದರು. ಆದಕಾರಣ ಕಳಸ ಏರಿಸಲು ಮಂಜೂರಾತಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಪೇಂಟರ ಬಾಬೂರಾವ ಪರುತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರು ಬಂದು ಚಿಕ್ಕದಾದ ಕಳಸವನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಏರಿಸುವ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದರು. ಇದು ಕಳಸ ಏರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಅಷ್ಟೇ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಸೆದೆ ಬಡೆಯುವ ಸನ್ನಾಹ ಇವರದಾಗಿತ್ತು. ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳಸ ಏರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು.

ಈ ಸುದ್ದಿ ಊರೆಲ್ಲ ಕೂಡಲೆ ಹಬ್ಬಿತು. ನಿಜಾಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಂಜೂರಾತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕಳಸ ಏರಿಸಿರುವುದು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ ಅಪರಾಧ ಎಂದು ಗೊಣಗಿದರು. ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ಪೋಲಿಸರು ಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಕಳಸವನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಇಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಅದು ನಿಜವಾದ ಕಳಸವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೋಲೀಸ್ ಕಾರ್ಯಚರಣೆಯ ತರುವಾಯ ಜೆ.ಎನ್.ಚೌಧರಿಯವರು ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದರು ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ದೇವಾಲಯದ ಕಳಸ ಏರಿಸಲು ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು.

ನಿಜವಾದ ಕಳಸವನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಏರಿಸುವ ಮೊದಲು ಕಳಸಕ್ಕೆ ಬಂಗಾರದ ಲೇಪನ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅದು ಮಹಾಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಆಭರಣವನ್ನು ತೆಗೆದು 150 ತೊಲೆಯ ಬಂಗಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನಾಗಪ್ಪಣ್ಣ ಅಫಜಲಪುರಕರ ಅವರು ಲೇಪನ ಮಾಡಿಸಲು ಮುಂಬೈಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ತಜ್ಞರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಚಿನ್ನದ ಲೇಪನ

ಮಾಡಿದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಸರದಾರ ಶರಣಗೌಡರು, ನಾಗಪ್ಪಣ್ಣ, ಪರೂತೆ, ವೀರಣ್ಣ ತಿಮ್ಮಾಜಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ನೇಹಿತರು ಈ ಕಳಸಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಯಶಸ್ವಿ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡಸಿಕೊಟ್ಟರು ಈ ಕಳಸಾರೋಹಣ ನಿಜಾಮ ಸರಕಾರದಿಂದ ಹಿಂದೂ ಜನರು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ ಸಮಾರಂಭವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಘಟನೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಶತಮಾನ ನಿಜಾಮರ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅರವಿಂದರು ಜನಿಸಿದುದು ಆಗಸ್ಟ 15 ರಂದು ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಆತ್ಮಬಲದಿಂದಲೇ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧಿಸುವೆ' ಎಂದು ತಪಗೈದ ಸಾಧಕರು. ಅವರ ಸಂಕಲ್ಪವೆಂಬಂತೆ ಆಗಸ್ಟ 15 ರಂದು ಭಾರತ ದೇಶವು ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳು ಯಾವ ದಿನದಂದು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದರೋ, ಮುಂದೆ ಅದೇ ದಿನವೇ ನಿಜಾಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಂಗತಗೊಂಡು, ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು.[20] ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮನಗಂಡರೆ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

vi) ರಜಾಕರ ಹಾವಳಿ :–

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿನ 556 ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆಗಸ್ಟ್ 15, 1942 ರಂದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಗೊಂಬೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನವು ವಿಶಾಲವೂ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಆಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಬಹಾದ್ದೂರನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಇದರ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಸಫ್ ಜಾಹಿ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ನಿಜಾಮನಾದ ನವಾಬ ಮೀರ ಉಸ್ಮಾನ್ ಅಲಿಖಾನ ಬಹಾದ್ದೂರ (1911–1948)ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದಂಗೆ ಏಳುತ್ತಲಿದ್ದವು.

ಬಹಾದ್ದೂರ ಯಾರ್ ಜಂಗನು, ಮಜಿಲೀಸ್ ಇತ್ತೇಹಾದ್ ಉಲ್ ಮುಸ್ಲಿಮೀನ್ ಎಂಬ ರಜಾಕರ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಈ ಲಾತುರಿನ ವಕೀಲ ಕಾಶೀಂ ರಜ್ವಿ ರಜಾಕರ ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈ ರಜ್ವಿಯು ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭದ್ರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶೋಷಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಜನರು ನರಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಭಯಾನಕ ಕೃತ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ರಜಾಕರು ಎಂದರೆ 'ದೇಶದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಿರುವ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ' ಎಂದರ್ಥ. ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಆಮಿಷ ಒಡ್ಡಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಒಡೆದು ಆಳುವ

ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ರಜಾಕರ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ಯಾರ್ ಜಂಗನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವನು ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ ಖಾನ ಎಂಬುವವನು. ಆದರೆ ವಿಪರ್ಯಾಸ ಎಂದರೆ ಅಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಂದಿನದು ಹಿಂದೂ ಜನರ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಈ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ರಾಜನು **'ಲೂಟೋ ಬಾಟೋ ಕಾಟೋ'** ಎಂದು ಆದೇಶ ನೀಡಿದಂತೆ ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂ ಜನ ಹೆದರಿ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು.

ಇಂಥ ಭೀಕರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ರಜಾಕರ ಕಣ್ಣು ಇತ್ತು. ಮುಸ್ಲಿಂ ದಂಗೆಗೆ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತೆ ಒಳಗಾಗಬಾರದೆಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸಿಡಿದೆದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಭೂಗತರಾದರು. ಆದರೆ ದಂಗೆ ಶಾಂತವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಲಕ್ಷಣ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನದವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ವಾಯರ್‌ಲೆಸ್ ಗುಪ್ತ ಸಂಪರ್ಕ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಗೃಹ ಬಂಧನದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದುದಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ರಜಾಕರ ದಂಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕೊಲೆ-ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನೆ ಮಾರು ತೊರೆದು ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಆಗ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನೂ ಸೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಮಗ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ಗುಲಬರ್ಗಾದ ಶರಣರ ಗದ್ದುಗೆಯ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ಅವರಿಗೆ ಆಗ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳಿದ್ದವು. ಧೈರ್ಯಗುಂದದೆ ದಾಸೋಹದ ಮಹಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರತೊಡಗಿದರು.

ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದಂಗೆ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ ಒಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೂ ಹಿಂದು ಜನ ಎಷ್ಟೆ ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೂ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು.

ಈ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಹಿಂದೂ ಜನರು ಅಂದು ಗೃಹ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಉಪ ಪ್ರಧಾನಿ ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲ ಅವರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿದರು. ಗೃಹ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾದರು ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೆಲ್ಲ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟ ಸೇರಿದ್ದರೂ ನಿಜಾಂ ಮಾತ್ರ ಸೇರಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲರು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 13, 1948 ರಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪೋಲಿಸ್ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು. ಜನರಲ್

ಚೌಧರಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸೇನೆ ನಿಜಾಂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆಯಿತು. ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ನಿಜಾಂ ಸಹಿ ಮಾಡಿದರು.

ಕಾಶೀಂ ರಜ್ವಿ ತಲೆ ಮರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಹೈದ್ರಾಬಾದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದವು. ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಬಂದರು. ಅವರು ಹಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಣುವಂಥವರಾಗಿದ್ದರು. ರಜಾಕರು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನಾಹುತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರೂ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಜನರಲ್ಲಿ ಸೇಡಿನ ಮನೋಭಾವ ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಧರ್ಮದವರನ್ನು ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಟ್ಟರು.

ಕೊನೆಗೆ ರಜಾಕರ ದಾಳಿಗಳು ಅಂತ್ಯಗೊಂಡು ಧರ್ಮದ ಕಂಪು ಸೂಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇಂಥ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಜನರು ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರ ಪರಸ್ಪರ ಸಹೋದರ ದೃಷ್ಟಿಯಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಕಲಬುರ್ಗಿಗೆ ಬಂದರೆ ಮೊದಲು ಶರಣನ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು, ಖಾಜಾ ಬಂದೇನವಾಜರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾದ ಒಂದು ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆದು ಬಂದುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಧೋರಣೆಗಳೇ ಕಾರಣ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ನೆಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕು 50 ವರ್ಷಗಳು ಗತಿಸಿವೆ. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತು ನಾಡಿನ ದೇಶದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಗೆ ತನ್ನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಲಿದೆ. [21]

4] **ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು :-**

i) **ಮಹತ್ಸಾಧನೆ : ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ:**

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಮಹಾಮನೆಯು ಕೇವಲ ಅನ್ನದಾಸೋಹದ ಮನೆಯಾಗಬಾರದು. ಅದು ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹವನ್ನು ನಡೆಸಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತಾಗಲು ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಯೋಚಿಸಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪ ಕೊಡಲು ಸ್ಥಳೀಯ ಹಿರಿಯ ಅನುಭವಿಗಳ ಸಭೆ ಒಂದನ್ನು ಕರೆದು ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಸಭೆಗೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಮಹಾಂತಪ್ಪ ಅಲ್ಲದ, ಅಣ್ಣಾಪ್ಪಣ್ಣಾ ನಮೋಶಿ, ಗುರುಪ್ಪಣ್ಣಾ ನಂದ್ಯಾಳ, ಸದಾಶಿವಪ್ಪ ಅಕ್ಕಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪಣ್ಣಾ ನಿಗ್ಗುಡಗಿ ಮೊದಲಾದವರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಹೆಬ್ಬಯಕೆಯಂತೆ "ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ" ಒಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಗರದ ಕಿರಾಣಾ ಬಜಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಾಚನಾಲಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿ.ಶ. 1918 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.[22]

ನೆಹರು ಗಂಜದಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೆಲ್ಲರು ಸೇರಿ ಅವರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡತ ಧರ್ಮದಾವ ಫಂಡ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಣ ಕೂಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅದರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1918ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕಿರಾಣಾ ಬಜಾರದ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಾಚನಾಲಯವನ್ನು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಈ ವಾಚನಾಲಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಯ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು (ದಿನ ಪತತ್ರಿಕೆ, ವಾರ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ) ಓದುಗರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಓದುವ ಜನ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾದವು ವಾಚನಾಲಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪುಸ್ತಕಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪೂಜ್ಯ ಅಪ್ಪನವರು ಪ್ರಗತಿಪರರೂ, ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳೂ, ಸಂಘಟನಾ ಸಮರ್ಥರು ಆಗಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇ ಹಟಯೋಗಿಗಳು ಆಗಿದ್ದರು. ಭವ್ಯವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕಲ್ಯಾಣ ನಾಡು, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತವರು ಮನೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿದ ಕಲ್ಯಾಣನಾಡು ಕಾಲನ ಕ್ರೂರ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಕಳೆಗುಂದಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಂರ ಜಾಗೀರವಾಯಿತು.

ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವೆನಿಸಿತು. ಕಲ್ಯಾಣ ನಾಡಿನ ಜನರ ಬದುಕು ನರಕ ಸದೃಶ್ಯವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ನಾಡಿನ ಗುರುವಾಗಿ ಒಂದು ಬೆಳಕಿನ ಕಿಡಿಯಾದರು. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಅವರೇ ಗುರುವಾದರು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನವೇ ಶ್ರೀ ಮಠವಾಯಿತು. ಕಲ್ಯಾಣನಾಡು ನಿದ್ರೆಗೈಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಶ್ರೀ ಶರಣ ಮಠದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಯೊಂದು ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.[23]

ii) ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ :-

"ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಕೇಡು ನೋಡಯ್ಯಾ ಜ್ಯೋತಿಯ ಬಲದಿಂದ ತಮಂಧದ ಕೇಡು ನೋಡಯ್ಯಾ"

"Not failure, but low aim is crime"
(ಸೋಲು ಅಪರಾಧವಲ್ಲ, ಕ್ಷುಲ್ಲಕವಾದ ಗುರಿ ಅಪರಾಧ)

"ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗುರಿಯಿರಬೇಕು-ಹಡಗಿಗೆ ಚುಕ್ಕಾಣಿಯಿರುವಂತೆ, ಗುರಿಯಿರದ ಬಾಳುವೆ ನಿರರ್ಥಕ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗ ಉದ್ದೇಶ ಬೇಕು".[24] ಎಂಬ ಈ ಸಾಲುಗಳು ತುಂಬ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಗುರಿ. ಜೀವನಶ್ರದ್ಧೆ, ಲೋಕೋತ್ತರವಾದುದು. ಮಾನವೀಯವಾದುದು. ದೊಡ್ಡ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳ ಬಯಸುವವರು, ದೊಡ್ಡದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸುಂದರವಾದ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ "ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮದ್ದು" ಎಂಬುದನ್ನು ಅಪ್ಪನವರು ಬಹುಬೇಗನೇ ಮನಗಂಡು ಶಿಕ್ಷಣ ದಾಸೋಹ ಯಾತ್ರೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಜಾತಿ ಕುಲವೆನ್ನದೆ, ಲಿಂಗಬೇಧ ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯವನ್ನಿತ್ತು, ಹಲವರ ಬದುಕಿಗೆ ಬೆಳಕಾದರು. ತಮ್ಮ ಶ್ರೀ ಮಠದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಬಡ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಅರಿವು ಅನ್ನದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ಉಂಡು ಸಹಸ್ರಾರು ಬಡವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದರು. ತಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು.

ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟದ್ದು. ಅಪ್ಪನವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಶರಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಪ್ಪನವರ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಮತ್ತೆ ಧೂಳು ಮೆತ್ತಿದ ಅವಳ ಬದುಕು ಮತ್ತೆ ಹೊಳೆಯಲು ಪೂಜ್ಯ ಅಪ್ಪನವರೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗಳು ಮಹಾದೇವಿಯ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1934ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೂ ನಿಜಾಮನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹೊರಗೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಂತೂ ದೂರೇ ಉಳಿದ ಮಾತು. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮನಗಂಡು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಓದಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ನಾಗಪ್ಪ ಕಾಡಾದಿಯವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಗೌರವ್ವ (ಪಂಚವ್ವನ ಅಕ್ಕ) ಮಹಾದೇವಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ಯಾ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಲು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಗೋದುತಾಯಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮೈಮೇಲಿನ ಆಭರಣ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಕೂಡಲೇ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿ. ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1934ರಲ್ಲಿ[25] ಕನ್ಯಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಇದು ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಓದಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅಪ್ಪ ಅವರ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ತೀರ ಅವಶ್ಯವೂ ಇತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆ ಗುಲಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಇದರ ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಗುಲಬರ್ಗಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಉರ್ದು, ಮರಾಠಿ, ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆಗಳಿದ್ದವು. ಯಾರೂ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆ ತೆರೆಯಲು ಮುಂದಾಗದಿದ್ದಾಗ ನೊಂದುಕೊಂಡ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉರ್ದು ಶಾಲೆಗೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಇಲ್ಲವೆ ಮರಾಠಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನೌಕರಿ ಆಸೆಯಿದ್ದವರು ಉರ್ದು ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡ ಕಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಂಗಳೂರು ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅದೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯ ಜನರ ಮಕ್ಕಳಿಗಂತೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಲಭ್ಯ ದೊರಕಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಶಾಲೆಗೆ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಕರೆತರಲು ಮತ್ತು ಕಳಿಸಿಕೊಡಲು ಶರಣಬಸವೇಸ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದವತಿಯಿಂದ ವಾಹನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಟಾಂಗಾ ಮತ್ತು ಡಮಣಿ ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆತರುವುದರಿಂದ ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಈ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಚಿತವಾಗಿತ್ತು ಈ ಟಾಂಗಾ ಗಾಡಿಗಳಿಗೆ ಸಾಲಿಗಾಡಿ ಎಂದೂ ಜನ

ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು." ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪೋಲಿಸ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಾದ ಮೇಲೂ ಮೂರ‍್ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು.

ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಧರ್ಮ ಒಂದು ನಾಡಿನ ಕಳಾಪೂರ್ಣ ಅವಿಷ್ಕಾರವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಸಂಗೀತವು ತನ್ಮಯತೆ ಮತ್ತು ಏಕಾಂತತೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನೂ ಧರ್ಮವು ಭಾವುಕತೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ಇಡೀ ಬದುಕನ್ನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟು ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಎನ್ನದೆ ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ಮಡಿದವರು "ವಿಚಾರವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಜೀವನದ ಆತ್ಮ" ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು 'ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಾಚನಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖಗೊಳಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಆಶಾಕಿರಣದಂತೆ ಉದಯಿಸಿದರು. ಆ ಜ್ಞಾನದ ಸೂರ್ಯನ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪವಾಡಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ನಿರ್ವಿವಿದಿತ.

ಅಪ್ಪನವರು ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳವರು ಪರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಧರ್ಮದವರು ಅವರನ್ನು ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೇಶವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಂಡಿರದಿದ್ದರೂ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಬಹುದೂರ ಆಲೋಚನೆ ಈ ಭಾಗದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಲು ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಅಗತ್ಯ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಂತಾಗಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾನವನ ಮರುಹುಟ್ಟು. "Education is a second birth". ಭಾವೀ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೆಳಗುವ ವಿದ್ಯೆ ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವರದಾನ.

ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕೆ-ಬೇಕು. ದುಡ್ಡಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ಅವನ ನಾಡವರು ಗೌರವಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಲೋಕವೇ ಪೂಜಿಸುವುದು. 'ನಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದೃಶಂ", ವಿದ್ಯಾಧನಂ ಸರ್ವಧನ ಪ್ರಧಾನಂ", ಯಾಕೆಂದರೆ ವಿದ್ಯಾಧನವನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಕದಿಯಲಾರರು ರಾಜರು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಾರರು, ಸಹೋದರರು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು, ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದಷ್ಟು ವಿದ್ಯೆ ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವ ಸಂಪತ್ತು. ವಿದ್ಯಾವಂತ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅರ್ಜಿಸಬಹುದು ಆದರೆ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅರ್ಜಿಸುವ ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾಧನ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರು "ವಿದ್ಯೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಿದ್ದಂತೆ ಎಂದೂ. ವಿದ್ಯಾ ವಿಹೀನ ಪಶು ಎಂದೂ ತಮ್ಮ ಸಮೀಪವಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಮಹತ್ವ ಕುರಿತು ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯೆ ಕೇವಲ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆಯಲ್ಲ. ಅದು ಆತ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಎಂದೂ ಪೂಜ್ಯರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು".

ಅದನ್ನೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ–: "ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳಿಂದ ಅತ್ಯುತ್ತಮನಾದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆಯುವುದು" ಎಂದದ್ದು.

ಅಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಓದುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಸ್ವ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗಲಿ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಲಾರದು. ಗುರುವಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿದ್ವತ್ತವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾಗ ಅವನೂ ಸಹ ಗುರುವಿನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು".[28] ಎಂದು ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ದರ್ಶನವಾದ **ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನವು** ಕೂಡ ಅಪ್ಪರವರ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪುಷ್ಠಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ತಂದೆ–ತಾಯಿಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಹಿಸುಕಿ ಹಾಕಿದಂತೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಧೋರಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಬಾಲ್ಯದ ವಿದ್ಯೆ ಕೇವಲ ಬಾಲಕರಿಗಲ್ಲ. ಬಾಲಕಿಯರಿಗೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಿಗಲೇಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಜನಾಂಗ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಲು ತಾಯಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಬಹು ಮುಖ್ಯ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆದರೆ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಶಿವಾಜಿಗೆ ಜೀಜಾಬಾಯಿಯಂತೆ, ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗೆ ಭುವನೇಶ್ವರಿ ದೇವಿಯಂತೆ. ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಿಸಬಲ್ಲಳು. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪಾಜಿಯವರು ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭರವಸೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇಂದು ಸಾಕ್ಷರತೆಯ ಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ 'ಹೆಣ್ಣೊಂದು ಕಲಿತರೆ ಶಾಲೆಯೊಂದು ತೆರೆದಂತೆ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಸುಮಾರು 75 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕಾರ್ಯರೂಪಗೊಳಿಸುವ ಕನಸು ಕಂಡರು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು.

ನಿಜವಾದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮೂಲ ಎಂದು ಅರಿತು ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆಯೇ ನಡೆಸುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರು. ಒಂದು ಕಡೆ ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗೇ ಇತ್ತು. ಮಿಶನರಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು.

ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಟದಾಗಿ. ಶಾಲೆ-ಕಾಲೇಜುಗಳ, ಕೋರ್ಟ-ಕಛೇರಿಗಳ. ವ್ಯವಹಾರವೆಲ್ಲ ಉರ್ದುಮಯ. ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿ ಬೇಕೆಂದರೆ ವಕೀಲ. ಶಿಕ್ಷಕ. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಏನೇ ಆಗಲಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಬೇಕೆ ಬೇಕು. ಉರ್ದು ಜಗಲಿಯನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತಿತ್ತು.

ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡದ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು, ಕನ್ನಡ ಎಂದರೆ ಅಸಡ್ಡೆ, ಮೊದಲಿಕೆ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸುವುದು ದೂರದ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ದೂರದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ನೋಡುವ 'ಕ್ಷ' ಕಿರಣ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಂದಿದರು. ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಗಳಾದರು. 'ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ದೀರ್ಘ ಚಿಂತನದ ಫಲವಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಾಜ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತರ್ಕಶಕ್ತಿಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯೇ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಾಳದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಶಕ್ತಿ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಗಲ್ಲದೆ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಬಾರದು. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲು ಭಾವನೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯ, ಭಾವನೆಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯಲ್ಲದೆ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮವೇ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡರು.

ಐ.ಎಲ್.ಕ್ಯಾಂಡೆಲ್- ಅವರು "ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು" ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾತೃಭಾಷೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೃದಯಭಾಷೆ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹತ್ತಿರ ತರುವ ವಿಶೇಷ ಭಾಷೆ, ಮಗುವು ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಲು ಮಾತೃಭಾಷೆಯೇ ಹೊರತು ಕಲಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ.[10]

ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಗೋರ್‌ರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ :-

"ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಾನಸಿಕ ಶಾಖೆಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ".

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ :-

"ಮಕ್ಕಳು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ, ತಮ್ಮ ಗೋರಿಯನ್ನು ತಾವೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.[31]

ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಕೂಡ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಘೋಷಾ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇಲ್ಲಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು 'ನೀವು ಕೀಳು, ಅಬಲೆ' ಎಂಬುದು ಶುದ್ಧ ಅಜ್ಞಾನ, ಮೇಲು ರೂಪ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡೆಂಬ ಭೇದವೇ ಹೊರತು ಒಳಗೆ ಸುಳಿವಾತ್ಮ ಹೆಣ್ಣೂ ಅಲ್ಲ, ಗಂಡೂ ಅಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ, ಬನ್ನಿ ಹೊರಗೆ. ನೀವೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲಿರಿ ಎಂದು ಭರವಸೆ ಮೂಡಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಪೂಜೆ ದಾಸೋಹ ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ಮೇಳೈಸಿದ ಅಪ್ಪನವರ ಚಿತ್ತ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆ, ಯಮುನೆ, ಸರಸ್ವತಿ, ಸಂಗಮಿಸಿ ಹರಿದಂತಾಗಿ ಆ ಪೂರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ 'ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮ' ರೂಪ ತಾಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1934ರಲ್ಲಿ ಶರಣಬಸವನ ಆವರಣದಲ್ಲಿಯೇ 'ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಶಾಲೆ' ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅಂದು ಈ ಭಾಗ ಅನುಭವಿಸಿದ ದಾರುಣ ರಾಜಕೀಯ, ಮಾನಸಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನೋಡಲಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರು ಇದೊಂದು ಆಹ್ವಾನವೆಂದೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಎಂಥ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಓದಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಶಾಲೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಮತ್ತು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲ ಶಾಲೆಗಳೂ ಸರಕಾರದಿಂದ ಅನುದಾನ ಪಡೆದವು. ಆದರೆ ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಶಾಲೆಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಅನುದಾನ ಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಲೇಯಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿದರು.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೃಷಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರುರೆಂದು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಜನತೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ii) <u>ವಿವಿಧ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು :-</u>

ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1949 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿವಿದೋದ್ದೇಶ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಆರ್ಟ್ಸ್, ಸೈಯನ್ಸ್, ಕಾಮರ್ಸ್ ಪದವಿ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಶಿಶುವಿಹಾರ, ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೆರೆದಿರುವರು. ಬಸವಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರ ಖೂಬಾ ಪದವಿ ಕಾಲೇಜನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಲಿರುವರು.

ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಲೋಕಸಭಾ ಆಯೋಗದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ತೆರೆದಿರುವರು, ಕಾಲೇಜು ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ತೆರೆಸಿರುವರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಸತಿ ನಿಲಯ, ವಾಚನಾಲಯ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವರು.

ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಸಂಘ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂದಿರಗಳು ಅವರಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದುವು.

-: ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು :-

1) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಕಲಬುರಗಿ-1918.

2) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಾಚನಾಲಯ ಕಲಬುರಗಿ-1918.

3) ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ ಕಲಬುರಗಿ-1934.
(ಈಗ ಪ್ರೌಢ ಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ)

4) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿವಿದೋದ್ದೇಶ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಕಲಬುರಗಿ-1949.
(ಈಗ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜ್ ಆಗಿದೆ)

5) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಕಲಬುರಗಿ-1956.

6) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಕಲಬುರಗಿ-1957.

7) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ -1961.

8) ಪೋಸ್ಟ್ ಗ್ರ್ಯಾಜ್ಯುಯೇಟ್ ಸ್ಟಡೀಸ್ ಇನ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಆಫ್ ಫೈನ್ ಆರ್ಟ್ಸ್.

9) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಕಾಲೇಜ್ ಗುಲಬರ್ಗಾ-1957.

10) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಾನಿಜ್ಯ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಕಲಬುರಗಿ-1961.

11) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಕಲಬುರ್ಗಿ-1963.

12) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಕಲಬುರ್ಗಿ-1963.

13) ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಕಮಿಶನ್ ಕೋಚಿಂಗ್ ಸೆಂಟರ್ ಕಲಬುರ್ಗಿ-1968.

14) ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಮಾಂಟಿಸ್ಸರಿ (ಹೌಸ್ ಫಾರ್ ಚಿಲ್ಡ್ರನ್) ಕಲಬುರ್ಗಿ-1980.

15) ಪೋಸ್ಟ ಡಿಗ್ರಿ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಇನ್ ಬಿಸನೆಸ್ ಮ್ಯಾನೇಜಮೆಂಟ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಶನ್ ಕಲಬುರ್ಗಿ-1983--84.

16) ಎಸ್.ಎಸ್.ಖೂಬಾ ಬಸವೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ-1967.

ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ರೆಸಿಡೆನ್ಶಿಯಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಾಗಿದ್ದು ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಡಾ॥ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರಂಥ ಹಿರಿಯರು ಮತ್ತು ಪರದೇಶದ ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಈ ಶಾಲೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಉಪಯುಕ್ತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜರುಗುತ್ತವೆ. ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯರು, ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಕಲಾವಿದರು, ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರು ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯ ಇನ್ನೊಂದಿದೆ. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಳಯದಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ಕಲಾ ವಿಭಾಗವಿದೆ. **ಲಲಿತಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಇದು ಪ್ರಥಮವೆನಿಸಿದೆ.** [32]

ವೃತ್ತಿಪರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು:

17) ಕಮರ್ಷಿಯಲ್ ಆರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಪೇಂಟಿಂಗ್ ಕೋರ್ಸ್ ಗುಲಬರ್ಗಾ–1979.

18) ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಬುಕ್ ಬೈಂಡಿಂಗ್ ಕೋರ್ಸ್ ಗುಲಬರ್ಗಾ 1979.

19) ಕೋಡಿಂಗ ಮತ್ತು ಎಂಬ್ರಾಯಡರಿ ಕೋರ್ಸ ಗುಲಬರ್ಗಾ–1979.

20) ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ವೈರಿಂಗ್ ಆ್ಯಂಡ ಸರ್ವಿಸಿಂಗ್ ಆಫ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಅಪ್ಲೈನ್ಸಸ್ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ–1979.

iv) ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ :-

ಕ್ರಿ.ಶ. 1963 ರಲ್ಲಿ . ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪೂಜ್ಯ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಮತ್ತು ದಸರಾ (ನವರಾತ್ರಿ) ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾಡಹಬ್ಬದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಡಾ. ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ, ಪಂ.ಜಿ. ಶಿವರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಡಾ. ಎಸ್.ಸಿ. ನಂದಿಮಠ, ಜೋಳದರಾಶಿ ಲಿಗಾಡೆ, ಡಾ. ಸಿ.ಹಿರೇಮಠ, ಎಸ್.ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ, ಡಾ. ಎಲ್.ಬಸವರಾಜ.ನಾಗರೂರ. ಮೊದಲಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು.

ದರ್ಶನ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರೊಡನೆ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವಪ್ಪನವರು ವಿಚಾರ ಮಂಥನ ಮಾಡುವರು, ಆಗ ದರ್ಶನ ಮಂಟಪ ಅನುಭವ ಮಂಟಪವಾಗುವುದು.

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ, ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ-ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು, ಗ್ರಂಥಗಳು, ಇಂಥ ಹಲವಾರು ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪನ್ಯಾಸ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು. ಶ್ರಾವಣ 5 ಸೋಮವಾರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅನ್ನದಾಸೋಹದ ಜೊತೆಗೆ ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹವನ್ನು ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಮೂಲಕ ವಿತರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಶಿವಾನುಭವದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಜರಗುವ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲಿಕೆಯು ಕಳೆದ ಎರಡುನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ವಿವಿಧ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪ್ರತಿಮ ಮತ್ತು ಅದ್ವಿತೀಯವಾದುದು.

ಎಂಟನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಪೂಜ್ಯ ಡಾ. ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ :–

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುತ್ತಲೇ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಜೇಷ್ಠ ಸುಪುತ್ರರಾದ ಪೂಜ್ಯ ಡಾ. ಶರಣವಸವಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಮಹಾದಾಸೋಹ ಪೀಠದ ಎಂಟನೆಯ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ದಿನಾಂಕ: 16.09.1983 ರಂದು ಪೀಠವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು.

ಜನನ:–

ಏಳನೇ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಮಾತೋಶ್ರೀ ಗೋದುತಾಯಿ ಶರಣದಂಪತಿಗಳ ಸುಪುತ್ರರಾಗಿ ದಿ: 14.11.1935 ರಂದು ಜನಿಸಿದರು.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ:–

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಹಾಗೂ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಗುಲಬರ್ಗಾದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿದರು. ಎಂ.ಎ. ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಅಭ್ಯಾಸ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಧಾರವಾಡ.

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ವಿವಾಹ:–

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ವಿವಾಹವು ಹಾವೇರಿಯ ಶಿವಪ್ಪ ಆನೂರಶೆಟ್ಟರ ಮಗಳು ಕೋಮಲಾತಾಯಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಆಯಿತು. ಇವರಿಗೆ 5 ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಕೋಮಲಾತಾಯಿಯವರು ನಿಧನರಾದುದರಿಂದ ಡಾ. ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಅಕ್ಕ ಚನ್ನಬಸಮ್ಮ ಅವರ ಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ ದಾಕ್ಷಾಯಿಣಿ ಎಂ.ಎ. ಅವರೊಂದಿಗೆ 2ನೇಯ ಲಗ್ನವಾದರು.

ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯಂತೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನೂರಾರು ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹ ಎಡಬಿಡದೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪೂಜ್ಯ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲಿ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಪೂಜ್ಯ ಗಣನೀಯ ಸೇವೆ ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ–1988 ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು 1972 ರಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿರುವರು.

ಪೂಜ್ಯ ಡಾ. ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಈ ವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಇತರ ಪರಿಸರಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಆರಿಸಿ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವರು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ.ಪೂ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುಕ್ತಾಂಬಿಕಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ.ಪೂ.ವಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್. ಎಂ.ಬಿ.ಎ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಎಂ.ಸಿ.ಎ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿವೆ.

ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪರವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು :-

1. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಮಾಸ್ಟರ್ ಆಫ್ ಟೂರಿಜಮ್ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಶನ್ ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–2007.
2. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಎಂ.ಈಡಿ. ಕಾಲೇಜ್ ಕಲಬುರ್ಗಿ–2007.
3. ಮಾತಾಶ್ರೀ ಕೋಮಲಾತಾಯಿ ವಸತಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಬಸವ ಕಲ್ಯಾಣ–2006.
4. ಗೋದುತಾಯಿ ಮಹಿಳಾ ಬಿ.ಎಡ್. ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–2004.
5. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಗುಲಬರ್ಗಾ–2004.
6. ರೇಡಿಯೋ ಮತ್ತು ಟಿ.ವಿ. ಸರ್ವಿಸ ಕೋರ್ಸ ಸಂಸ್ಥೆ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ–1990.
7. ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ವೈರಿಂಗ್ ಆ್ಯಂಡ ಸರ್ವಿಸ ಆಫ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಗುಲಬರ್ಗಾ–1990.
8. ಆಟೋಮೊಬೈಲ್ ಕೋರ್ಸ ಸಂಸ್ಥೆ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ–1989.
9. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಪಿ.ಟಿ.ಸಿ. ಕೋರ್ಸ ಸಂಸ್ಥೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ–1991.
10. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಸತಿ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜ–1993.
11. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಕಿರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ–1903.
12. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಡಿ.ಎಡ್.ಕಾಲೆಜ ಬಸವಕಲ್ಯಾಣ–2004.
13. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಬಿ.ಎಡ್. ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–2004.
14. ಮಾತೋಶ್ರೀ ಗೋದುತಾಯಿ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ–2004.
15. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಕಲಬುರ್ಗಿ–2004.
16. ಮುಕ್ತಾಂಬಿಕಾ ಬಿಬಿಎಂ. ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–2004.
17. ಅಪ್ಪಾ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಟೆಕ್ನಿಕಲ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಕಲಬುರ್ಗಿ–2002.
18. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಬಿ.ಸಿ.ಎ. ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–2001.
19. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಬಿ.ಸಿ.ಎ. ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ –2001.
20. ಮುಕ್ತಾಂಬಿಕಾ ಬಿ.ಸಿ.ಎ. ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–2001.
21. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–1999.
22. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಎಂ.ಸಿ.ಎ ಸಂಸ್ಥೆ–1999.

23 ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಎಂ.ಬಿ.ಎ. ಸಂಸ್ಥೆ–1998.

24. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಬಿಜನೆಸ್ ಮ್ಯಾನೇಜಮೆಂಟ್ ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ –1996.

25. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಸತಿ ಪದವಿಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು–1993.

26. ಮಾತೋಶ್ರೀ ಗೋದುತಾಯಿ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರ ಕಲಬುರ್ಗಿ–2004.

27. ಮುಕ್ತಾಂಬಿಕಾ ಮಹಿಳಾ ಪದವಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೇಜು ಕಲಬುರ್ಗಿ–1999.

ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶದ ವರೆಗೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಶರಣಬಸವ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗೈಕ್ಯ :-

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಧನೆಗೈದರು. ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜಕೀಯ ತಜ್ಞರಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿ, ಮಾತೃಭಾಷಿಕರಾಗಿ, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಕಲಬುರ್ಗಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡವಾಗಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ದಾನ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದರು. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ಅಂದು ಸಾರಿದ್ದ ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ, ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆಗಳಂತಹ ಮಹತ್ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ತಂದರು. ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಈ ಭಾಗದ ಅನುಭವಿ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಅನುಭವ ಮಾಡಲು ಹಚ್ಚಿದರು.

ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಂಭತ್ತು ವರುಷಗಳ ನಿರಂತರ ಸೇವೆಗೈದು ತಮ್ಮ ೮೮ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ: 15.09.1983 ರಂದು (ಶಾ.ಶ. 1906) ಲಿಂಗದೊಳಗೆ ಐಕ್ಯರಾದರು. ಲಿಂಗವೇ ಅವರು ಆದಾಗಲೇ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ತೋಟದ ಮನೆಯಿಂದ ಶರಣರ ಮಹಾಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಭಕ್ತಜನ ಮಳೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದು ಅವರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಂಭತ್ತು ವರುಷಗಳ ಕಾಲ ಪಟ್ಟಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಇಂಜನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ "ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಇಂಜಿನಿರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜು" ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತು ಈ ಕಾಲೇಜಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ ಸುಂದರ ಕಂಚಿನ ಪುತ್ಥಳಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿದೆ.

ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು 80 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿರಂತರ ತ್ರಿಕಾಲ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆ ಜಂಗಮ ಮಹಾದಾಸೋಹ ಸಾಧನೆಯ ಸ್ಮರಣೆಗಾಗಿ 80 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿಸಲು ಎಂಟನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರು ಪೂಜ್ಯ ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುತ್ತಲೇ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಜೇಷ್ಠ ಪುತ್ರರಾದ ಪೂಜ್ಯ ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು ಮಹಾದಾಸೋಹ ಪೀಠದ ಎಂಟನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ದಿನಾಂಕ: 16.09.1983 ರಂದು ಪೀಠವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಅಖಿಲಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲಿಕೆ–ಪ್ರೊ॥ ನೀಲಾಂಬಿಕಾ ಪೋಲಿಸ್ ಪಾಟೀಲ್–01.09.2010.
2. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ– ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಶಿ.ಲಠ್ಠೆ – ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ: 17.
3. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ – ಡಾ॥ ಎಮ್.ಲಠ್ಠೆ – ಪು.ಸಂ–10
4. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು– ಶಾಂತರಸ–ಪು.ಸಂ–10.
5. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು–ಶಾಂತರಸ ಪು.ಸಂ. 10.
6. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ – ಡಾ॥ ಎಂ.ಲಠ್ಠೆ–ಪು.ಸಂ– 21.
7. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಲಠ್ಠೆ ಪು.ಸಂ.–26.
8. ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಶರಣಬಸವಪ್ಪರಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ.
9. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ – ಡಾ॥ ಎಂ.ಲಠ್ಠೆ ಪು.ಸಂ–8.
10. ಅಖಿಲಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಉಪನ್ಯಾಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಕೈಪಿಡಿಯಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ– ಪು.ಸಂ–7
11. ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವ ಸಂಪುಟ–ಡಾ॥ ಎಲ್.ಬಸವರಾಜ– ಪು.ಸಂ.–18.
12. ಮಹಾದಾಸೋಹಿ– ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ.ಹಿರೇಮಠ ಪ್ರೊ॥ಜಿ.ರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಪು.ಸಂ–188.
13. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿಸರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ. ಹಿರೇಮಠ– ಪು.ಸಂ.–131–132.
14. ಶರಣಬಸವು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿಸರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಡಾ॥ ಎಮ್.ಎಸ್. ಹಿರೇಮಠ ಪು.ಸಂ.–133.
15. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು –ಶಾಂತರಸ ಪು.ಸಂ.–30
16. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿಸರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ. ಹಿರೇಮಠ ಪು.ಸಂ–134.
17. ಪೂಜ್ಯ ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ
18. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿಸರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ.ಹಿರೇಮಠ

ಪು.ಸಂ–134.

19. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಲಠ್ಠೆ ಪು.ಸಂ.–60.

20. ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿಸರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ.ಹಿರೇಮಠ ಪು.ಸಂ.–134.

21. ಮಹಾದಾಸೋಹಿ– ಡಾ॥ ಎಂ.ಎಸ್. ಹಿರೇಮಠ ಪ್ರೊ.ಬಿ. ರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಪು.ಸಂ.–190.

22. ಡಾ॥ ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಸ್. ಲಠ್ಠೆ ಪು.ಸಂ 16.

23.ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಉಪನ್ಯಾಸಕ ಮಾಲೆಯ ಕೈಪಿಡಿಯಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿ – 11.08.2010.

24. ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ. ಹಿರೇಮಠ: ಲೇಖಿನ–ಡಾ॥ ಎಸ್.ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ್ ಪ್ರೊ.ಬಿ.ರಾಮರೆಡ್ಡಿ ಪು.ಸಂ.–257

25. ಡಾ॥ ಶರಣ ಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ – ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಸ್.ಲಠ್ಠೆ ಪು.ಸಂ–17.

26. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು_ಶಾಂತರಸ ಪು.ಸಂ.–34.

27. ಮಹಾದಾಸೋಹಿ ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ.ಹಿರೇಮಠ ಪು.ಸಂ–197.

28. ಭಾರತೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ– ಎಚ್.ಎಂ. ಶೈಲಜ, ರಾಜೀವ ಪಿ.ಗುಂಡಾಳೆ – ಪು.ಸಂ.–221

29. ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಬೋಧನಾ ವಿಧಾನ– ವಿಜಯಕುಮಾರ.ಕೆ.ಗೋತಗಿ. ಪು.ಸಂ–20.

30. ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನ – ವಿಜಯಕುಮಾರ ಕೆ.ಗೋತಗಿ – ಪು.ಸಂ. –20.

31. ವಿಷಯಾಧಾರಿತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನ – ವಿಜಯಕುಮಾರ ಕೆ.ಗೋತಗಿ – ಪು.ಸಂ. –21.

32. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು– ಶಾಂತರಸ ಪು.ಸಂ–44.

ಅಧ್ಯಾಯ – ೪.||

ಅಧ್ಯಾಯ - 4-II

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು:-

i) ಜನನ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಯ:-

- ಮನೆತನ
- ಜನನ ಮತ್ತು ಸಹೋದರರು.
- ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದವರು.
- ಶಾರೀರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತರಬೇತಿ
- ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರು.

2) ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು:-

- ಮದುವೆ
- ಪತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಫುಲೆ
- ಪುತ್ರ ಯಶವಂತ ಮತ್ತು ಅವನ ಮದುವೆ
- ನಿಧನ

3) ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆರು ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು:-

- ಮದುವೆ ದಿಬ್ಬಣದಲ್ಲಾದ ಅವಮಾನ
- ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಎದುರಿಸಿದ ಅಪಮಾನ
- ತಂದೆ ಮನೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗಮನ
- ಪ್ರಾಣಾಪಾಯದ ಪ್ರಸಂಗ

4) ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು:-

- ಅಹಮದ್ ನಗರದ ಶಾಲೆಗೆ ಭೇಟಿ
- ಶಾಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ
- ಶಿಕ್ಷಣದ ಕುರಿತು ಅನಿಸಿಕೆಗಳು

5) ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳು:-

- ಮೊದಲನೆಯ ಶಾಲೆ ಸ್ಥಾಪನೆ: 1848 ಆಗಸ್ಟ್
- ಎರಡನೆಯ ಶಾಲೆ ಸ್ಥಾಪನೆ: 1851 ಜುಲೈ-3. 1851 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್-17
- ಮೂರನೆಯ ಶಾಲೆ ಸ್ಥಾಪನೆ: 1852 ಮಾರ್ಚ್-15
- ಮೊದಲ ವಾಚನಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ: 1852

6) ಮಡದಿಯೊಂದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ:-

7) ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪಾತ್ರ:-

8) ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ:-

ಜನನ ಮತ್ತು ಬಾಲ್ಯ:-

i) ಮನೆತನ:–

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಮನೆತನದ ಮೂಲ ಪುರುಷರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಟಗುಣ ಗ್ರಾಮದವರು. ಇದು ಸತಾರದಿಂದ ಸುಮಾರು 25 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮುತ್ತಜ್ಜ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಚೌಗಲಾ ಆಗಿದ್ದರು. **ಚೌಗಲಾ** ಎಂದರೆ ಗ್ರಾಮದ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಪ್ರಮುಖರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ **ಗ್ರಾಮಸೇವಕ** ' ಇವರಲ್ಲಿ ಪಾಟೀಲ ಹಾಗೂ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ರಮುಖ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕುಲಕರ್ಣಿಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಇಬ್ಬರು ಕೈಕೆಳಗೆ ಗ್ರಾಮಸೇವಕನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವುದು, ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವುದು, ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ಚೌಗಲೆಯು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ವಂಶಜರು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮಾಳಿ ಜಾತಿಯವರು. ಅವರ ಮುತ್ತಜ್ಜ ತಮ್ಮ ಹೊಲದಿಂದ ಬರುವ ಅಲ್ಪ ಆದಾಯದಿಂದ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆತನದ ಉಪನಾಮ ಗೋಲ.

ಒಂದು ದಿನ ಕಟಗುಣದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ವಾಗ್ವಾದವಾಯಿತು. ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಬದುಕಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ನಿರಾಶೆಯ ಭರದಲ್ಲಿ ಕಟಗುಣ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪುರಂದರ ತಾಲೂಕಿನ ಖಾನವಾಡಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗು ಜನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ 'ಶೇಟಿಬಾ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಶೇಟಿಬಾ ಅಷ್ಟೊಂದು ಚುರುಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಕುಟುಂಬದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಪುಣೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ. ಶೇಟಿಬಾನಿಗೆ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು.

1) ರಾಣೋಜಿ
2) ಕೃಷ್ಣಾ
3) ಗೋವಿಂದ

ಇವರು ತಂದೆಯ ದುರ್ಗತಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮೂವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತನ ಆಡುಗಳನ್ನು ಕಾಯುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಶ್ರೀಮಂತನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಹೂವಿನ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ. ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಪಾರವಾದ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಪರಿಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವಷ್ಟು ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ನಂತರ ಅವರು ಪೇಶ್ವೆಯವರಿಗೆ ಹೂವಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೇಶ್ವೆಯವರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಯಾನದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಅವರ

ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಕೆಲಸ, ಸವಿಯಾದ ಮಾತು, ಸ್ವಾಮಿ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಪೇಶ್ವೆಯವರು ಅವರಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದು ಎಕರೆ ಹೊಲವನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಹೂವಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಜನ ಅವರನ್ನು 'ಫುಲೆ' ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಮೊದಲಿನ **'ಗೊಹೆ'** ಉಪನಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಫುಲೆ' ಹೆಸರನ್ನೇ ಅವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮಾಳಿ ಜಾತಿಯ ಕನಿಷ್ಠ ದರ್ಜೆಯ ಕೃಷಿಕ ಮನೆತನ ಮಾಳಿಯವರು ಹೂವಿನ, ಹಣ್ಣಿನ, ಗಿಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೂ ಹಾಗೂ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷವಾದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಹಾಗೂ ಇತಿಹಾಸವೇನೂ ಈ ಜಾತಿಯ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲ.

ತಂದೆಯ ಮರಣದ ನಂತರ ಮೂವರು ಸಹೋದರರ ನಡುವೆ ಮನಸ್ತಾಪವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅವರ ಉದರ ಪೋಷಣೆಗೆ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಪುಣೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದನು ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೇಯನ್ನು ಮಾರುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ. ಇದರಿಂದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಸುಧಾರಿಸಿತು. ಮುಂದೆ **'ಚಿಮಣಾ'** ಹೆಸರಿನ ಮಾಳಿ ಜಾತಿಯ ಹುಡುಗಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಯಿತು. ಇವಳು ಪುಣೆಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ಧನಕವಡಿ ಊರಿನ **"ಝುಗಡೆ'** ಪಾಟೀಲರ ಮಗಳು ಚಿಮಣಾಬಾಯಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಮೊದಲನೆಯ ಮಗನ ಹೆಸರು. 1. ರಾಜಾರಾಮ 2. ಜ್ಯೋತಿ

ii) ಜನನ ಮತ್ತು ಸಹೋದರರು:-

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ಜನನ 11 ಏಪ್ರಿಲ್ 1827 ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಜ್ಯೋತಿ ಎಂದರೆ 'ದೀಪ' ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದುಕಿದರು. ಜ್ಯೋತಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆತನ ತಾಯಿ ಚಿಮಣಾಬಾಯಿ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಆಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ದೇವಪರಾಯಣೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಪತ್ನಿಯ ನಿಧನದಿಂದ ದುಃಖಿತರಾದ ಗೋವಿಂದರಾವರು ಮರು ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಜ್ಯೋತಿಯ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಆಯಾಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರು ಆ ಆಯ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಜ್ಯೋತಿ ಹಾಗೂ ರಾಜಾರಾಮರ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಗೋವಿಂದರಾವರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಆಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ನಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ನಡುವಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಗೋವಿಂದರಾವರು ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶಾಂತ ಹಾಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟೋಕ್ತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು.

ಪರಂಪರೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರು 'ಮೋಡಿ' ಲಿಪಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಹಾಗೂ ಓದಲು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಕಟ್ಟುಗಳು' ಆ ಕಾಲದ ಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪೂನಾದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು. ಗೋವಿಂದರಾವರು ಜ್ಯೋತಿ 7 ವರ್ಷ ತುಂಬಿದಾಗ 1834 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮರಾಠಿ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗಳು ಒಂದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ "ಪಂತೋಜಿ" ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಂಕಣ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ 'ಶೇಣವಿ' (ಸಾರಸ್ವತ) ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಕರು ಆ ಜಾತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಓದಲು-ಬರೆಯಲು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ಅದರಿಂದ ಆತ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಅಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾವರ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನನಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮೆತ್ತಗೆ ಮಾತಾಡಿ ಗೋವಿಂದರಾವರ ಮನಸ್ಸು ಒಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಬಂಡುಕೋರನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ನಂಬಿದ್ದರು.

ಕೆಟ್ಟ ಮೋಸದ ಸಲಹೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ಗೋವಿಂದರಾವರು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರು. ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಜ್ಯೋತಿ ಸಲಿಕೆ-ಗುದ್ದಲಿ. ಹಾಗೂ ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದೆಯ ಹೂವಿನ ಉದ್ಯಾನ ಮತ್ತು ತರಕಾರಿಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದ. ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದ ತಯಾರಿಗಳನ್ನು ಜ್ಯೋತಿ ಆ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾತಃ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಸವನ್ನು ಕಿತ್ತಿ, ತೋಟವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಹೂಗಿಡಗಳಿಗೆ ನೀರು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ, ಉತ್ತಮವಾದ ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಬೇಲಿಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಹುಲ್ಲು ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ, ಸಲಿಕೆಯಿಂದ ಕಾವಲಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ. ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮಗ ಸದೃಢ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಉತ್ಸಾಹಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಗೋವಿಂದರಾವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ದೊರೆಯಿತು.[2]

ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ನಿಸರ್ಗವು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಆತನ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸದೃಢಗೊಳಿಸಿತು. ಆತನ

ಶಿಕ್ಷಣ ಅಪೂರ್ಣವಾದರೂ ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ಒಲವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಓದುವ ಹವ್ಯಾಸ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಹೊಲದ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿದ ನಂತರ ಅವನು ಮಿಣ-ಮಿಣ ಮಿನುಗುವ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಉತ್ಸಾಹಿ ಯುವಕ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಹೊಂದಿದ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದವರ ಗಮನವನ್ನು ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡ

iii) ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದವರು:-

ಜ್ಯೋತಿಯ ಮನೆಯ ಅಕ್ಕ-ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ವಾಂಸರಿದ್ದರು. ಅವರು "ಗಫಾರ್ ಬೇನ್ ಮುನ್ಸಿ" ಯವರು, ಉರ್ದು ಹಾಗೂ ಪರ್ಷಿಯನಾ ಭಾಷೆಯ ಪಂಡಿತರಾಗಿದ್ದರು. 'ಲಿಜೆಟ್ ಸಾಹೇಬರು' ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರು.[3] ಇಬ್ಬರು ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ "ಹುಡುಗನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ಸಿಗುವುದಗೋಸ್ಕರ ಓದಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ".(3) ಆಗ್ರಹ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಮಗನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತಾವು ವಿನಾಕಾರಣ ಅಡೆ-ತಡೆಯುಂಟು ಮಾಡಿದನೆಂಬ ವಿಷಯ ಗೋವಿಂದರಾವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಮಗನನ್ನು ಮತ್ತೇ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆತನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ತಾನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದನೆಂಬ ನೋವು ಅವರಿಗೆ ಆಗಿತ್ತು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗೋವಿಂದರಾವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1841 ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ಸ್ಕಾಟಿಶ್ ಮಿಶನ್ನಿನ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಸುಮಾರು 14 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿ ಕರಾರು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು. ತನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಠವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಂಕಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಶಿಕ್ಷಕರು ಹಾಗೂ ವರ್ಗದ ಸ್ನೇಹಿತರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಯವರು ಸದಾಶಿವ ಬಲ್ಲಾಳ. ಗೋವಂಡೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1824 ರಲ್ಲಿ ಗೋವಂಡೆಯವರು ಪೂಣೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅವರು ಜಾತಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರ, ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಅವರು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಸ್ಕಾಟಿಶ್ ಮಿಶನ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ನೇಹ ಇನ್ನೂ ಗಾಢವಾಯಿತು. ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು 'ಸ್ಟಿವನ್ಸ್‌ನ್' ಎಂಬುವವರು ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1832 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಅದು ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮನೆಯ ನೆರೆ ಹೊರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹುಡುಗರೊಂದಿಗೆ ಒಡನಾಟದಿಂದ ಹಿಂಧು ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಆತನಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾದವು. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದ ಸುಳ್ಳು ಹಾಗೂ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ

ದುಃಖವಾಗತೊಡಗಿತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರು ಸ್ಕಾಟಿಶ್ ಮಿಶನ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಪಾರವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಯವರಿಗೆ "ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಆತನ ಹಕ್ಕುಗಳ" ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಹಾಗೂ ಗೋವಂಡೆಯವರು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ತರುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಶಿವಾಜಿ ಹಾಗೂ ವಾಷಿಂಗ್‌ಟನ್‌ರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಆ ಇಬ್ಬರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಶೌರ್ಯ, ಸ್ವದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಶಿವಾಜಿ ಹಾಗೂ ವಾಷಿಂಗ್‌ಟನ್‌ರಂತೆ ಮಾತೃಭೂಮಿಯ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ತಾವಿಬ್ಬರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡರು.

ಈ ರೀತಿ ತರುಣರಿಬ್ಬರೂ ದೇಶ ಬಾಂಧವರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಭಾರತೀಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ, ಕೊಳಕಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಮನೆ ಮಾಡಿದ್ದವು. ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥ:- **"ರೈಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಮ್ಯಾನ್"** ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿತ್ತು. **'ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಬೈಬಲ್'** ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರು. ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದ **'ಥಾಮಸ್ ಪೇನ್'** ಗ್ರಂಥದ ಕಾರಂಜಿಯ ನೀರನ್ನು ಕಂಠಪೂರ್ತಿ ಕುಡಿದಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.[1]

iv) <u>ಶಾರೀರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತರಬೇತಿ:-</u>

ಭವಿಷತ್ ಕಾಲದ ಕಷ್ಟಮಯ ಜೀವನ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾರೀರಿಕಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಅರಿತು ಅವರು ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಕಸರತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡರು. ಕತ್ತಿವರಸೆ, ಲಾಠಿ ತಿರುಗಿಸುವುದು, ಗುರಿ ಇಡುವುದು, ಮುಂತಾದ ಆಟಗಳಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮಾಜದ ಲಹುಜಿಬುವಾ ಮಾಂಗರವರು ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರು.

ಸೈನಿಕ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಲಹುಜಿಬುವಾ ಆದರ್ಶ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ತಾಲೀಮಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಆತನ ಲಾಠಿ ತಿರುಗಿಸುವ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ನೋಡಲು ಜನರು ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿಯು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವ್ಯಾಯಾಮಪಟುವೆಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದ. ಗೆರೆ ಕೊರೆದಂತಹ ಸುಂದರ ಸದೃಢ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಉತ್ತಮ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಅವರು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮನದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ.

v) **ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರು :-**

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜುಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವ ಅಂಥ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವ ಗೋವಂಡೆಯವರು ಮೋರೋ ವಿಠಲ ವಾಳವೇಕರ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಿತ್ರನೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ವಾಳವೇಕರರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಿತ್ರ ಸಖಾರಾಮ, ಯಶವಂತ, ಪರಾಂಜಪೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸಿದರು. ವಾಳವೇಕರ ಮತ್ತು ಪರಾಂಜೆಯವರು ಜ್ಯೋತಿಯ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆ ಜ್ಯೋತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರ ಕಾರ್ಯ, ಉಪದೇಶಗಳು ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಜನ ತರುಣರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿದವು. ಆ ಕಾಲದ ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದವರಿಗೆ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳ ಹೊಸ ಜಗತ್ತು ತೆರೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಳವೇಕರರು ಆತ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: "ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ನಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾರಿ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮಿತ್ರರು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಹೀಗೆ ಉದ್ಗರಿಸಿದರು: **'ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳಿವೆ ಅವು ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೇ** ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಮಾನ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು' ಇದರಿಂದ ಅವರು ಮತಾಂತರಗೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸಮಾನ ತತ್ವಗಳೆಂದರೆ, ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಅವನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು, ನೀತಿ ತತ್ವಗಳು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಕಾರವೇ ನಡೆಯಬೇಕು ಅದರಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಏನಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, 'ಪರೋಪಕಾರವೇ ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ ಪೀಡನೆಯೇ ಪಾಪ', ಈ ತರುಣರಿಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರ ಪರೋಪಕಾರ ಗುಣದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ನಿಸ್ಸಂಶಯ. ಮಿಶನರಿಗಳು ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟ ಲೋಕಸೇವೆಯ ಆದರ್ಶ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಾಳಿದ ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕರಣೀಯ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1847 ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು. ಅಮೆರಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಅವರ ರಕ್ತದ ಹನಿ-ಹನಿಯಲ್ಲೂ ಸಂಚಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ ಹಕ್ಕುಗಳೇ ಆತನ ಕೈವಶವಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳಾದವು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಇಂಥ ಉದಾತ್ತ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸೈನಿಕರು ಎದುರಾದರು ಕಾಲು ಕೆದರಿ ಜಗಳ ತೆಗೆಯುವ ಹಾಗೂ ಸೊಕ್ಕಿನವರಾದ ಅವರು ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಅದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ

ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕರಣ ವಾಗ್ವಾದಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಕೈ-ಕೈ ಮಿಲಾಯಿಸಿತು. ಸದೃಢ ವ್ಯಾಯಾಮ ಪಟು ಮತ್ತು ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಉದ್ದನೆಯ ಕಬ್ಬಿನ ಭಾಲಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಥಳಿಸಿ ಓಡಿಸಿದ ಆ ಕಾಲದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಓಡಿಸುವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಆಗ ನಾನು ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ" ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.'

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಆಡಳಿತದ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಬಹಳಷ್ಟಾಗಿತ್ತು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸ್ನೇಹಿತರು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಕ್ಷಕರು ಬಿತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ತಮ್ಮ ಪುಸಕ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

2) ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳು:-

i) ವಿವಾಹ:-

ಪ್ರಚಲಿತ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಮದುವೆಯನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಲು ತಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾವ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಹುಡುಗ ಸುಮಾರು 13 ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿದ್ದ ಆಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಆತನ ಮದುವೆಯ ವಯಸ್ಸು ಮೀರಿತ್ತು. ಆದ್ದುದರಿಂದ ಪುಣೆ ಹತ್ತಿರದ ಧನಕವಡಿ ಗ್ರಾಮದ ಝುಗಡೆ ಪಾಟೀಲರ ಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಅವಳಿಗೆ ಎಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1840 ರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಚಿಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿಯ ಉದರ ಸಂಸಾರದ ಗಾಡಿಯನ್ನು ನಡೆಸಲು ತಂದೆ ಸಮರ್ಥರಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದ ವಿವಾಹದ ವಯಸ್ಸು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದು ಮದುವೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ii) ಪತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಫುಲೆ :-

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರು ಅತೀ ಸಜ್ಜನ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದಳು ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವು ದಯೆಯಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು ಬಡ ಬಗ್ಗರ ಬಗ್ಗೆ ಅತಿಯಾದ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅನ್ನದಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರಾದರೂ ಸರಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಡ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಹರಿದುಹೋದ ಸೀರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಸೀರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಖರ್ಚು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಹೋಗುವಾಗ ಏನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರುವಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.[7] ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ 'ಕಾಕೂ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆಂಟರು ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅತೀವ ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಬಂದವರಿಗೆ ಆಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದು ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1877 ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಿತ್ತು ಆಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಬರಗಾಲ ಪೀಡಿತರಿಗಾಗಿ ಅನ್ನದಾನದ ಛತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರು ಸಹ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಅನ್ನದಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅನಾಥ ಮಗುವಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಮತ್ತು ಅನೈತಿಕ ಗರ್ಭಧಾರಣೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ ಬಾಣಂತನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.[8] ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಇವರು ಅವರ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಹಚ್ಚಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಮುಂದುವರೆದರು.

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಲಹತ್ಯಾ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಗೃಹವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವುದು ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ

ಛತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿಧವೆಯರ ತಲೆ ಬೋಳಿಸುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದ, ವಿಧವಾ ಪುನರ್ವಿವಾಹದ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಬಂಧ, ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ಇನ್ನೂ ಮಡುವುದೆಂದರೆ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಕೋಲ್ಮಿಂಚಿನ ಪರಿವರ್ತನಾವಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಫುಲೆ ದಂಪತಿಗಳಿಂದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳ ಇತಿಹಾಸವೇ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

iii) ಪುತ್ರ ಯಶವಂತ ಮತ್ತು ಅವನ ಮದುವೆ:-

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಯಶವಂತನ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಓದಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅನುಕೂಲ ಹಾಗೂ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಅವನು ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂಬುದೇ ಅವರ ಮನೀಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಶೂದ್ರರ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿ ಹೆಸರುಗಳಿಸಲಿ ಎಂಬುದೇ ಅವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು ಕಠಿಣವಾದ ಕೆಲಸವೆಂಬುದು ಆ ಬಾಲಕನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಮೂಲತಃ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಯಶವಂತನು ಅವರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ದತ್ತು ಪುತ್ರ ಯಶವಂತನಿಗೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ತುಂಬಿರುವಾಗ ಆತ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲ ಓದುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಕಾಲದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ವಿವಾಹದ ವಯಸ್ಸು ಮೀರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಆತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿಧವೆಯ ಮಗನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಯಾರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಂಬುದೇ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಮಗನಂತೆ ಸಾಕಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾದ ಗ್ಯಾನೋಬಾ ಸಸಾಣೆಯವರನ್ನು 'ನಿಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಯಶವಂತನಿಗೆ ಕೊಡುವಿರಾ? ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ನೇತಾರನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.[9] ಸಸಾಣೆಯವರ ನಿರ್ಧಾರವು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ.1889 ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಯಶವಂತಹ ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಮದುವೆಗೆ ಮೊದಲು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂದು ವಧುವಿಗೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಆ ಹೆಸರು ಮುಂದೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ನಿಯಮದಂತೆ ಮದುವೆ ನೆರವೇರಿತು. ಅವರ ಮಗಳು ರಾಧಾ ಆಗ ಮೂರನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಭಾವಿ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮನೆತನದ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪತ್ನಿ ತಮ್ಮ ಅಂತ್ಯಕಾಲದವರೆಗೂ ಸ್ವತಃ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಧೆಗೆ ಓದಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪುತ್ರ ಯಶವಂತನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1893 ರಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿದ. ಮುಂದೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡದು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ಲೇಗ್ ರೋಗಕ್ಕೆ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು 10 ಮಾರ್ಚ್ ಹಾಗೂ ಯಶವಂತ ಇಬ್ಬರೂ ಬಲಿಯಾಗಿ 1897 ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದರು.

iv) ನಿಧನ:-

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ ಅಬಲೆಯರ ಪ್ರಗತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣದ ಹಂಗು ತೊರೆದು ಹೋರಾಡಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅವರ ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಮಹಿಳಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟವೆಂದರೆ ರಖಮಾಬಾಯಿಯ ಪ್ರಕರಣ. ಪ್ರಥಮ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1884 ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ನಾವಿಗಳು ಮಾಡಿದರು. ದೀನಬಂಧುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಅವರು ನಾವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಅವರ ಧೀರ ನಿಲುವಿನ ಹೋರಾಟ ಹಾಗೂ ಸ್ಫೋಟಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಚಳುವಳಿಗಳಿಂದ ಕೆಳವರ್ಗದವರು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೇವರೆಂಡ್ ಬಾಬಾ ಪದಮನಜಿಯವರು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದರು. ಅವರು ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕುಯುಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಾಂತತೆ ದೊರೆತಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಜೀವನದ ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿದು ಬಂದಿರುವಾಗ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿದಿದೆಯೋ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ಆ ಮಹಾನ್ ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರಿಸಿದರು " ನಾನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸುವ ಜೀವನವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸವೆಸಿದ್ದೇನೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ನನಗೆ ಯಾವುದೇ ಭಯವಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿ ದೊರೆತಿದೆ".

ಶಾರೀರಿಕ ತೊಂದರೆಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಾಗ ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು, ನನ್ನ ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಅವರು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕನಿಷ್ಠವರ್ಗದ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅವರಿಗೆ ದುಃಖ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಆ ಮಹಾಪುರುಷ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು : "ಅರೆ, ಪ್ರತಿ ಜೀವಿಗೆ ಸಾವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿರುವರೋ ಅದೇ ದಾರಿಯಿಂದ ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ. ದುಃಖವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ". ಸೌ.ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಹಾಗೂ ಯಶವಂತನನ್ನು ಅವರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು

ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿನಂತಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವವಳು ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸುಪುತ್ರ ಆ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿ ಇಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಆ ಪತ್ನಿಯು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಿಹಿ--ಕಹಿಯನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದರು. ಅತೀ ಕಷ್ಟದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಜಗತ್ತನ್ನು ಶಾಂತ ಹಾಗೂ ವಿರಕ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಗುಣ ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಕಾಲಾನಂತರ ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಬಿಡದೆ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಿಗೆ ಇತ್ತು.

ಜುಲೈ ಕ್ರಿ.ಶ. 1888 ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ಹೊಡೆಯಿತು. ಅವರ ಶರೀರದ ಬಲಭಾಗ ವಿಕಲವಾಯಿತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ದಿಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್ ವರೆಗೆ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಡಿಸೆಂಬರ್ 1888 ಕೊನೆಯ ವಾರದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ ಅಧಾಂಗವಾಯು ಹೊಡೆಯಿತು.
ಗುರುವಾರ 27 ನವ್ಹೆಂಬರ್ 1890 ರಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿಂತಾಜನಕವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಕರನ್ನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತ್ಯವ್ಯವನ್ನು ನೀತಿ – ನಿರ್ಲೋಭಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಎಂಬ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಉಪದೇಶ ನೀಡಿದರು. ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಲು ಯಶವಂತನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು ತನ್ನನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಳಂಬ ಮಾಡದೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರು. 28 ನವ್ಹೆಂಬರ್ ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ಗಂಟೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷ ಕ್ರಿ.ಶ. 1890 ರಂದು ಭಾರತೀಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷ ಮಹಾತ್ಮ ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.[10] ಜನತಾ ಜನಾರ್ಧನ ಅದೃಶ್ಯರಾದರು. ಬಹಳ ಸಮಯದ ನಂತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

3) ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಎದುರಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು :-

i) ಸ್ನೇಹಿತನ ಮದುವೆ ದಿಬ್ಬಣದಲ್ಲಾದ ಅವಮಾನ :-

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಂತಿಯುತವಾದ ಮುಗುಳ್ನಗೆಯ ಹಿಂದೆ ಸಾವಿರಾರು ನೋವು ಇರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನ ಮಹಾತ್ಮರ ಸಾಧನೆಯ ಹಿಂದೆ ಸಾವಿರಾರು ನೋವು ನಲಿವುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಜೀವನ ಹೊರತಾದುದಲ್ಲ.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಅವರು ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ವಂಶಪರಂಪರೆಯ ಉದ್ಯೋಗವಾದ ಹೂವಿನ ಕಸಬು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಅದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಹಜವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳಿತ ಆಕಡೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಜನಸೇವೆ ಹಾಗೂ ಜನ ಕಲ್ಯಾಣಗಳ ವಿಚಾರ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿತು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘಟನೆ ಜರುಗಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಇಡೀ ಜೀವನವೇ ಒಂದು ಹೊಸ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

"ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬನಿಂದ ಮದುವೆಯ ಆಮಂತ್ರಣ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಸ್ನೇಹಿತನ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ಮದುವೆಯ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಮದುಮಗಳ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಮದುಮಗನ ಸಹಿತ ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ಪುರುಷರು, ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದರು. ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಜನ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿಯು ಆ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಜೊತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನೇ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕೆಲ ಸನಾತನಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರು."[11]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೂ ದೇವತೆಗಳ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಗದ ಮಾಳಿಯ ಮಗ ನಡೆಯುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು ಅವರ ಹಣೆ ಗಂಟಿಕ್ಕಿತು. ಆಕ್ರೋಶದಿಂದ ಅವರು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡರು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜ್ಯೋತಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಹೋಗಿ, "ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜೊತೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಧೈರ್ಯವಾದರೂ ಹೇಗೆ ಬಂತು? ಶೂದ್ರನೇ, ನೀನು ಜಾತಿಯ ಎಲ್ಲ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿಯಾ?

ನೀನು ನಮ್ಮ ಸರಿಸಮಾನದವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಿಯೇನು? ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ನೂರು ಸಲ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಡೆ, ಹೋಗು ಹಿಂದೆ, ಎಲ್ಲರ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಾ, ಇತ್ತಿತ್ತಲಾಗಿ ಜನ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿ-ಪಾತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜನ ಬಹಳ ಉದ್ಧಟರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರು.

ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತರುಣ ಜ್ಯೋತಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾಗಿ ಸ್ತಂಭಿಭೂತನಾದ. ಆದಗೂ ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆತ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡ. ಅವರ ಮನದ ಗೊಂದಲಗಳು ಶಾಂತವಾದವು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತು. ಆ ಅಪಮಾನದ ಮಾತುಗಳು ಮರ್ಮಸ್ಥಲವನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸಿದ್ದವು. ಅವರ ಶರೀರದ ರೋಮಗಳಲಿ ಮತ್ತು ರಕ್ತದ ಹನಿ – ಹನಿಯಲ್ಲೂ ಆ ಅಪಮಾನದ ಕಟೂಕ್ತಿಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಮದುವೆಯ ಮೆರವಣಿಗೆಯಿಂದ ತಕ್ಷಣ ಮನೆಯತ್ತ ನಡೆದ.

ಅಪಮಾನದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತ ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುವ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಜ್ಯೋತಿ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನು ತಂದೆಯ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ. ಜ್ಯೋತಿಯ ತಂದೆ ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಪರಂಪರೆಯ ರಕ್ಷಕರಾದ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ನಾವು ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಯವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸರಿಸಮಾನ ಹೇಗಾಗುತ್ತೇವೆ? ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಅವರು ನಿನಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡದೆ ಹೊರಹಾಕಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ". ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಗೆ ಅಪಮಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನೆಯ ಕಾಲ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೆಲುವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಮಾನುಷ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಂದು ಆ ಗುಡ್ಡ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆ ಹೇಳಿದ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಮೌನದಿಂದ ಅನುಸರಿವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೋಪವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಗೋವಿಂದರಾವರ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿ, ಶಿವಾಜಿ, ಜಾರ್ಜ್‌ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಟಿನ್ ಲೂಥರ್ ಕಿಂಗ್ ರವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಕೃತಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾನತೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿದವು.

"ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಪೇಶ್ವೆಯವರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂಡುಕೋರನೆಂದು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು" ತಂದೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳು ಜ್ಯೋತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಘಾಸಿಗೊಳಿಸಿದವು

ಶೂದ್ರರ ಜನನ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಮಾನಸಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಮುಗ್ಧ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ

ನಿಕೃಷ್ಟವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು! ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ಆತನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದವು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಚಡಪಡಿಸತೊಡಗಿದವು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗದಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಹೊರಬಂದವು. ಅವು ಆತನಿಗೆ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವು. ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ ಆತನಿಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿದವು.

ಈವರೆಗಿನ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪ ಬಂದಿತು. ಆವರ ಮನದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕದ ವಾತಾವರಣ ಹರಡಿತ್ತು ಮತ್ತು ವಿಕಾರಗಳ ಬಿರುಗಾಗಳಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ತಾನು ಬಯಸಿದ ಕ್ರಾಂತಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ರಕ್ತಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆಯಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಿಸತೊಡಗಿದ. ತಮ್ಮ ಆ ನಿರ್ಣಯದಂತೆ ಮೊದಲಿನ ಗುರಿ ಹಾಗೂ ಯೋಚಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಮಾಜ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ.[12]

ಗೌರವ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆವರಿಗೆ ಸಮಾಜ ಅಧೋಗತಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಡೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಿತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ವಿರುದ್ಧ ಆತನಿಗೆ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು.

ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ಮುಕ್ಕುತ್ತಿರುವ ಆ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚೈತನ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದಾಗಿತ್ತು; ಅವರ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಲಂಕ ಉಗ್ರವಾದ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು.

ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಆತನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಧ್ಯೇಯದಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ಒದಗಿದಾಗ ಹಳೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪುನರಾರಚನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಮಥನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಈ ರೀತಿಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಯೋತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ ಈ ತಳಮಳದಿಂದ ಇಂಥ ಘಟನೆ ಜರುಗಿತು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವಮಾನದ ಕಲಂಕವೇ ಜ್ಯೋತಿಯ ಭವಿಷ್ಯದ ಚಳುವಳಿಗೆ ಉಗಮಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಇದು ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಹೊಸ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ, ಸತ್ಯದಿಂದ ಅಸತ್ಯದ, ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅನ್ಯಾಯದ, ಹೋರಾಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಯು ಈ ತಾತ್ವಿಕತೆಯ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ

ನಿಶ್ಚಯವಾದ ನಂತರ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ತಕ್ಷಣದ ತರುಣ ಜ್ಯೋತಿ ಬಂಡಾಯದ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹಾರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ತರುಣ ಜ್ಯೋತಿ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಪ್ರೀಯವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. 'ರಾಜಕೀಯ ಗುಲಾಮಗಿರಿಗಿಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯೇ ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿದೆ' ಎಂಬುದು ಅವರ ದೃಢವಾದ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರಚಲಿತ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ತಳಪಾಯವಾಗಿರುವ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತುಹಾಕಬೇಕೆಂದು, ಇದರಿಂದಲೇ ಶೂದ್ರರ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಕೆಟ್ಟ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಫಲಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಅಪಮಾನವಾಯಿತು ನಿಜ, ಆದರ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲ ಧ್ಯೇಯಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮನೋಬಲ ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ತರಬೇಕಾದರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೂಲಭೂತವಾದದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿತಗೆ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರರಿಗೆ, ಅತೀ ಶೂದ್ರರಿಗ ಜ್ಞಾನದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಜ್ಯೋತಿಬಾ ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಬುಧವಾರ ಪೇಟೆಯ ಭೀಡೆಯವರ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1848 ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಹಿಗಳ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಶೂದ್ರ, ಅತೀಶೂದ್ರರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ನೀಡುವುದೆಂದರೆ ದೇವ, ಧರ್ಮ ಸಮಾಜಗಳ ವಿರುದ್ಧ ವರ್ತಿಸಿದಂತೆಯೆ, ಇದರಿಂದ ಸನಾತನಿಗಳು ಇನ್ನೂ ರೋಸಿಹೋದರು. ಹೊಲೆಯ ಮಾದಿಗ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸಲು ಶಿಕ್ಷಕರು ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಹಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಕಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿದರು. ಆಗ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ, ಧರ್ಮದ್ರೋಹ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ದ್ರೋಹ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಿನ ಅಲೆಗಳು ಎದ್ದವು.

ii) ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಎದುರಿಸಿದ ಅಪಮಾನ:-

ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಸಮಾಜದ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಶಿಕ್ಷಕೀಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಈ ಮಾತು ಅವರಿಗೆ ಅಪವಿತ್ರ, ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಎನಿಸಿತು. ಪಂಡಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮತ್ತು ಬಾಲಬಡುಕರು "ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ರಾಡಿ, ಹೊಲಸು, ಕಲ್ಲು ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮನೆಯಿಂದ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸನಾತನಿ ಮಾರ್ತಾಂಡರ ಜ್ವಲಂತ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಕಂಡ ಅವಳು ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಳು".[13]

ಒಂದು ಸಲ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ನಿಂತು ತನ್ನ ನಿಂದಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಪೀಡಿಸುವವರಿಗೆ ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. "ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ದೇವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಿ ನಿಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಲಿ" ಎಂದಳು. ಅಂದು ಈ ರೀತಿಯ ಹೊಸಲು ಎಸೆಯುವುದು ಎಂದರೆ ಇದರಂಥ ಘೋರವಾದ ಅವಮಾನ ಮತ್ತೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ರಸ್ತೆಗಿಳಿದು ಈ ರೀತಿ ಅಪಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾತಲ್ಲ.

iii) ತಂದೆ ಮನೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗಮನ :-

ಹೊಸ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದ ವರಿಷ್ಠರಿಂದ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಗೋವಿಂದರಾವರ ಮೇಲೆ ಒತ್ತಡ ಹೇರತೊಡಗಿದರು.

"ನಿನ್ನ ಮಗ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆತನ ನಿರ್ಲಜ್ಜ ಹೆಂಡತಿ ಈ ಇಬ್ಬರ ಸಮಾಜದ ದ್ರೋಹದ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ನೀನು ವಿನಾಕಾರಣ ದೇವರ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು.

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅವರು ಮಾಳಿ ಸಮಾಜದ ವತಿಯಿಂದಲೂ ಒತ್ತಡ ಹೇರಿದಾಗ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ-"ಶಾಲೆಯನ್ನಾದರೂ ಬಿಡು, ಇಲ್ಲವೆ ಮನೆಯನ್ನಾದರೂ ಬಿಡು" ಎಂದು ಒಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು.[14]

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶದ ಉದಾತ್ತತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಪುತ್ರನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಂತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದರು,

"ನನಗೆ ಸಾವು ಬಂದರೂ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆ"

ಗೋವಿಂದರಾವರು ದಿಗಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಕೆಲ ನಿಮಿಷ ಮೌನರಾದರು. ನಂತರ ಗೋವಿಂದರಾವರು ಖಿನ್ನತೆಯಿಂಬ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರಿಗೆ "ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಸಾವಿತ್ರಿಯವರನ್ನು ಪರಂಪರೆಯ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಆದರ್ಶ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬುದು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಿ ಕುಟುಂಬದ ಸಹಾಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಾತನಮಯ ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ, "ಸಮಾಜವನ್ನು ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ವ್ರತವನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಮಾಜದಿಂದ ಎದುರಾಗುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಉದರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ ನಂತರವೇ ಪುನಃ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಕೆಲಸದಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತರಾಗಿ ಕೆಲ ವಿಷ್ಣು ಪಂಥದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿರೋಧದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಹಿಂದೆ ಸರಿದರು.

ಅಲ್ಲದೆ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲರೂ ಕೆಳ ಜಾತಿಯವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ತೊಟ್ಟಿಯ ನೀರನ್ನು ಮತ್ತು ಭಾವಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರು ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಬರುವ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಯುಗ ಪ್ರವರ್ತಕನಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯು ಮುಳ್ಳಿನ ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಸವಾಲನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಮಾಜದ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯದಂತೆ ಸಮಾಜದ ಜನರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲವೇ ಸಮಯದ ನಂತರ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಡೆದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು ಮತ್ತು 'ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉದ್ಧಾರಕ' ಎಂದು ಜೋಡಿ ಶಾಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೇವಲ ಈ ಸತ್ಕಾರ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಂಡಿತನಿಗೆ' ಅಷ್ಟೇ ಜೋಡಿ ಶಾಲು ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಅಂಥ ಸನ್ಮಾನ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಭಾಜನರಾಗಿದ್ದರು. ನಿಜವಗಿಯೂ ಇದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂಥ ವಿಷಯ.

iv) **ಪ್ರಾಣಾಪಾಯದ ಪ್ರಸಂಗ :-**

ಭಾರತದ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಕೆಲವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಒಬ್ಬರು.

ಮುಂದೆ ಫಿನೆಲೆ ಆಂಡರಸನ್ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ನೌಕರಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಕ್ತ ಎಂಬ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1864 ರ ವುಡ್ ಆಯೋಗದಿಂದಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು. ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪ್ರಖರವಾದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಮಾನವತಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹಣರ ಭದ್ರಕೋಟೆಯಾಗಿದ್ದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತಾಪದ ಕ್ಷೋಭೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಸನಾತನಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ತಲೆತಿರುಕರು ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಅವರ ಜೀವವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

ಹಣದ ಆಮಿಷ ಒಡ್ಡಿ ಕೊಲೆಗಡುಕರಿಬ್ಬರನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ **ರಾಮೋಶಿರೋಡೆ** ಮತ್ತೊಬ್ಬ **ಧೋಂಡಿರಾ ನಾಮದೇವ** ಕುಂಬಾರ ಇಬ್ಬರೂ ಕನಿಷ್ಠ ಜಾತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು.

ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದವಾದ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಆ ಕ್ರೂರಿಗಳು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಮಲಗಿದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು, ಯಾರು ಅಲ್ಲಿ? ಯಾರು ನೀವು? ಎನ್ನುತ ಅವರತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದರು. ರಾಮೋಶಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ ಗಜಿಸಿದ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಮನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಲು ನಮ್ಮನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬ.

ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದಾದ ಅನ್ಯಾಯವೇನು? ನಿಮಗೇನು ಲಾಭ? ಕೆಲವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ನಮಗೆ ಸಾವಿರರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ನೇಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಕಂಪನಗೊಂಡು ಹೇಳಿದರು, ಅರೇ ವಾ! ನನ್ನ ಸಾವಿನಿಂದ ನಿಮಗ ಲಾಭ! ಹಾಗಿದ್ದರೆ ತೆಗೆದುಕೊ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಯಾವ ಬಡ ಜನತೆಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಸದ್ಭಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡೇನೋ ಅವರೆ ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಖಡ್ಗ ಎರುಗಿಸುವುದು! ಇದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ಹುಂ ಮುಂದುವರೆಯಿರಿ ನನ್ನ ಜೀವನ ದಲಿತರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಏನೇ ಆದರೂ ನನ್ನ ಸಾವಿನಿಂದಲೂ ಬಡವರಿಗ ಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅಪೂರ್ವ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಧ್ವನಿ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ ಕೊಲೆಗಡುಕರ ಅಂತರಂಗದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದವು, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ ರೂಪ ದೇವ ಜಾಗೃತನಾದ. ಇರ್ವರೂ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸಿದರು. ಕ್ಷಮಾಶೀಲರೂ, ಹೃದಯಶ್ರೀಮಂತರೂ, ನಡೆದಾಡುವ ದೇವಮಾನವರಾದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಅವರ ತಪ್ಪನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಜ್ಞಾನದ ದಾರಿಯನ್ನು

ತೋರಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭವಾದರು ಅವನೇ ಮುಂದೆ **'ವೇದಾಚಾರ'** ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಕೊಲೆಗಡುಕರ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಪಂಡಿತರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗವೇ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಮನೋಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅವಿವೇಕದ ಧೂಳು ವಿವೇಕವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೀಳು ಮಟ್ಟದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಅತಿಶೂದ್ರರಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾದರು. ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಸಮಾಜದ ಜನರಿಂದಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಪ್ಪು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹಸನ್ಮುಖದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ದಯಪಾಲಿಸಿ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಹೃದಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕಯನ್ನು ಮೆರೆದರು. ಹೀಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ಜೀವವನ್ನೇ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟು 'ಮಹಾತ್ಮ'ರಾದರು, ಧೃವತಾರೆಯಾದರು, ಅಮರರಾದರು.

4) ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳು :-

ಬೆಳೆಯುವ ಸಿರಿ ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಬಂತೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದವರು ಮತ್ತು ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ 'ಉದ್ಧಾರಕ' ರಾಗಿ ಬಂದವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ, ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಸುವರ್ಣ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆದಿಡುವಂತಹ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರು. ಶತ-ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ, ಡಾಂಭಿಕ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಖಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದವರು. ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಂದಾದ ಅನೇಕ ಅಮಾನವೀಯ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಮಾಜದ ಕುಹುಕ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಕೊಡದೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಶೂದ್ರ, ಅತೀ ಶೂದ್ರರ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಾನವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಏನು ಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಅಂತರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಿತು ವಿವೇಕದಿಂದ, ಸಹನೆ, ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಇಡೀ ಮಾನವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೊಡುಗೆಗಳಿಂದ ಭಾರತ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದರು.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದರಾವರು ತಮ್ಮ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಮನೆಯ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕದ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಾದ ಗಫಾರ ಬೇಗ್ ಮುನ್ಷಿ ಮತ್ತು ಲಿಜೆಟ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ನೆನೆಯಲೇ ಬೇಕು. ಅವರ ಮನವಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಗೋವಿಂದರಾವರು ಜ್ಯೋತಿಯವರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟದಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಧ್ಯಾಯವೊಂದು ಕಳಚಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆದ ಅವಮಾನದಿಂದ ಮನನೊಂದು, ಚಿಂತನ – ಮಂಥನ ನಡೆಸಿ. ಸಮಾಜದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿತು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಧ್ಯೇಯಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾರ ಪರಿವರ್ತನೆ ಕಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಪುನಃ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವಮಾನದ ಕಲಂಕವೇ ಜ್ಯೋತಿಯವರ ಚಳುವಳಿಗೆ ಉಗಮಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಉಚ್ಛ–ನೀಚ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಬೇರುಸಹಿತ ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ತೆಗೆದು ಬಳಸಿದ ಅಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ 'ಶಿಕ್ಷಣ' ಮತ್ತು 'ಸಮಾನತೆ'.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ಜನರು ಹಾಗೂ ಸ್ನೇಹಿತರು 'ಬಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು 'ಬಾ' ಎಂದರೆ 'ಆದರಣೀಯ, ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ' ಜ್ಯೋತಿಬಾರು ಸುಮಾರು 21 ವರ್ಷದವರಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ವೀಳ್ಯೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ತರಬೇಕಾದವರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೂಲಭೂತವಾದದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯದ ಅರಿವು ಹಾಗೂ ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಅರಿವು ಅವನಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸುಧಾರಣೆಯ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಜೀವಿನಿ.

i) <u>ಅಹಮದನಗರದ ಶಾಲೆಗೆ ಭೇಟಿ :–</u>

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು 'ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗುವ ಕೈ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ತೂಗಬಲ್ಲದು' ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತೋರಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ತಾಯಿಯೇ ಮೊದಲ ಗುರು, ಮನೆಯೇ ಮೊದಲ ಪಾಠ ಶಾಲೆ, ಎಂಬ ಸತ್ಯದ ಅರಿವು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು ಕಾರಣ ಗಂಡು ಭವ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ತಾಯಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದ ಸರಿಯಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬಂದರೆ ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿ ತೀವ್ರಗತಿಯಿಂದ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಲು ಅವರು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿದ್ದರು.

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕತೊಡಗಿದರು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಾದ ಸದಾಶಿವ ಗೋವಂಡೆಯವರು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಅಹಮದ ನಗರದ ನ್ಯಾಯ ಶಾಖೆಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಗೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ ಮತ್ತು ದೇಶವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪರಕೀಯರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಮತ್ತು ಲೋಕಂಡೆಯವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಪುಣೆಗೆ ಮರಳಿದ ನಂತರ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರಿಗೆ

ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅವರು ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

ii) ಶಾಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ :-

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಬುಧವಾರ ಪೇಟೆಯ ಭೀಡೆಯವರ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1848 ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂದು 28 ನವ್ಹೆಂಬರ್ 1851 ರ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬಾಂಬೆ ಗಾರ್ಡಿಯನ್ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.[15] ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವಾಗ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವರೆಂದರೆ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಸದಾಶಿವ ಗೋವಿಂದ ಹಾಟೆ, ಸಖಾರಾಮ, ಯಶವಂತ ಪರಾಂಜಪೆ, ಹಾಗೂ ಸದಾಶಿವ ಗೋವಂಡೆಯವರು.

ಆ ಶಾಲೆಯಲಿ ಹೊಲೆಯ, ಮಾದಿಗ, ಸಮಗಾರಾದಿಯಾಗಿ, ಅತೀಶೂದ್ರ ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತ ಸದಾಶಿವಗೋವಂಡೆಯುವರು ಅಹಮದ ನಗರದಿಂದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗಾಗಿ ಸ್ವಂತ ಹಣದಿಂದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದರೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಮಯ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಖಾಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಂತರ ಕೆಲವು ಸಮಯದವರೆಗೆ ಅವರು ತಾವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕಾಯಿತು ಕಾರಣ ತಂದೆ ಅವರನ್ನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಉದರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗೆ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರು ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಕಲಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಕೇಶವ ಶಿವರಾಮ ಇವರು ನವ್ಹೆಂಬರ್ 1, 1848 ರಂದು ಪುಣೆಯ ಸರಕಾರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರೆಂದು ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಅವರು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಫುಲೆಯವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಭವಾಳಕರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರವರು ತಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ ನಂತರ ಹಳೆಯ ಗಂಜ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಯಾಮ ಗುರುಗಳಾದ ಲಹುಜಿಬುವಾ ಮಾಂಗ, ರಾಣಾಬಾ ಮಹರ ಇವರು ಕೆಲವು ಹುಡುಗ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕರೆತಂದರು ಹಾಗೂ ಶಾಲೆಯ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳಂತೆ ವಂತಿಗೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವಿಷ್ಣು ಪಂಥ ಥತ್ತೆ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಕ್ಷಕ ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲು ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಕೆಲಸದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿದರು.

ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ರವರು ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ಥಳ ಹುಡುಕತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಹಿಂದೂಗಳೂ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದೇ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮನೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಹಿಡಿದರು. ಮೋರೋ ವಿಠಲ ವಾಳವೇಕರ ಹಾಗೂ ದೇವರಾವ ರೋಸರವರು ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರ ಖಾಸಗಿ ಮತ್ತು ಸರಕಾರಿ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಗಳ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಮೇಜರ್ ಕ್ಯಾಂಡಿ ಶಾಲೆಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರು.

ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವವಾದ ನಂತರ ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಬುಧವಾರ ಪೇಟೆಯ ಅಣ್ಣಾಸಾಹೇಬ ವಾಸುದೇವ ಚಿಪಳೂಣಕರರ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಜುಲೈ 03.1851 ರಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.[16] ಆ ದಿನದ ಪಟ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಹುಡುಗಿಯರಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ 48 ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಮುಖ್ಯ ಅಧ್ಯಾಪಕಿಯಾಗಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ- ಫುಲೆಯವರು ಈ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬರುವಾಗ ಕುಹಕಿಗಳ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಬ್ಬ ಸಿಪಾಯಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಹುಡುಗಿಯರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಿಂಡಿಯ ಪ್ರಲೋಭನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಜಯ ದೊರಕಿತು.

ಪಾಲಕರ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆತಂಕಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸದಸ್ಯನೊಬ್ಬನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಭೇಟಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರೇಮಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು 17 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1851 ರಂದು ರಾಸ್ತಾ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ದಾದೋಬಾ ಪಾಂಡುರಂಗ, ತರ್ಖಡತರವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಶಾಲೆಗಳ ಪರಿವೀಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಾಸ್ತಾ ಪೇಟೆಯ ಶಾಲೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು 16 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1851 ರಂದು ಬುಧವಾರ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಲೆಯು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವೆಂದರೆ,

"ನೀತಿ ಬೋಧಕಥಾ" ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಬಾಲಬೋಧೆ, ಶಬ್ದಗಳು, ವ್ಯಾಕರಣ, ಕೂಡಿಸುವ ಕಳೆಯುವ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು, ಭೂಗೋಲದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಹಿತಿ, ಮರಾಠರ ಇತಿಹಾಸ, ಏಷಿಯಾ, ಯುರೋಪ ಹಾಗೂ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನ ನಕ್ಷೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 15 ಮಾರ್ಚ್ 1852 ರಂದು ವೇಳಾ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.[17]

ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಠವರ್ಗದ ಬೆಂಬಲಿಗರೆಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಹೆಸರು ಇಡೀ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತರುಣಿಯರು ಬರತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಹುಡುಗರ ಜೊತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಸ್ವತಃ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಆ ಶಾಲೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಕ್ಷಕರು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಖರ್ಚನ್ನು ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಸ್ವತಃ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಭಾರತೀಯರು ದೇಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಪಾಠ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಸಹ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇಬ್ಬರು ಕನಿಷ್ಠ ಜಾತಿಯ ಶಿಕ್ಷಕರಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1856 ರ ರವದಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಶಾಲೆಗಳ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರೆಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಶಾಲೆಗೆ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು 75 ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಹಾಯವು ದಕ್ಷಿಣೆ ಪಾರಿತೋಷಕದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪುಣೆ ಆಬ್ಜರವರ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಪತ್ರಿಕೆ ವರದಿ. ಆ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮಗೆ ವಾಚನಾಲಯ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಾಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ತನು–ಮನ–ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದರು. ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪತ್ರಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದರು

ಅಂದಿನ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು; "ಹೊಲೆಯ ಮಾದಿಗರ ಮೊದಲ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾರದು, ಅದೇ ರೀತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ವಾಚನಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ" ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಕೇವಲ ಬಾಯಿಮಾತಿನ ಸುಧಾರಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಅಪಾರವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಂಘಟಕರಾಗಿದ್ದರು. ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ಅವರ ತತ್ವವಾಗಿತ್ತು.

ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರ ನಿರಂತರ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸತತ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಶಾಲೆಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಪುಣೆಯ ಸರಕಾರಿ ಮರಾಠಿ ಶಾಲೆಗಿಂತಲೂ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಶಾಲೆಯ ಹೆಸರು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಪಸರಿಸಿತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರ ಹಾಜರಿ ಸಂಖ್ಯೆ ಸರಕಾರಿ ಶಾಲೆಗಿಂತ ಹತ್ತು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು ಎಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ವರದಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಸಹಿಸಿದ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಅವರ ಹೆಸರು ಅಖಿಲ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ಸರಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜ್ಯೋತಿಬಾ ರವರ ಕಾರ್ಯಗಳತ್ತ ಸರಕಾರದ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಅವರಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಸರಕಾರ ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿತು. 193 ರೂಪಾಯಿಗಳ ಎರಡು ಶಾಲುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಖರೀದಿಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಪುಣೆ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯ ಮೇಜರ್ ಕ್ಯಾಂಡಿಯವರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಶಾಲುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಮ ಭಾಗವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ನವ್ಹೆಂಬರ್ 16, 1852 ರಂದು ಸರಕಾರ ಸ್ವದೇಶಿ ಸರದಾರ, ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮೇಜರ್ ಕ್ಯಾಂಡಿಯವರು ಸರಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಜೋಡಿ ಶಾಲುಗಳನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದರು.

iii) ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ :-

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಸಮಾನತೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಪಿತಾಮಹರಾಗಿದ್ದರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಸಮಾನತೆಯ ವಿಚಾರಗಳ ಉದರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಜ ಕ್ರಾಂತಿ ಜನನವಾಗಿತ್ತು. ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಗದ ಜನರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುವಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು.

ಕೂಲಿಕಾರ ಮತ್ತು ಆತನ ಪತ್ನಿಗೆ ತಾವು ಪ್ರೌಢರಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಕಲಿಯಲು ಹೋಗುವಂತೆ ಉಪದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಮತ್ತು ಅವರ ಪತ್ನಿ ಅನೇಕ ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ರಾತ್ರಿ ಎರಡು ತಾಸು ಯಾವುದೇ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.[18]

ಈ ಕೆಲಸ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠರಾದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯರು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಧ್ಯೇಯ, ಧೈರ್ಯಗಳ ಮೌಲ್ಯ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜ್ಯೋತಿಯವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದು ಯುಗ ಪ್ರವರ್ತಕ ಹಾಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಘಟನೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1932 ರಲ್ಲಿ ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಯರವಡಾ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಈ ಅಗ್ರದೂತರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ನಿಜವಾದ 'ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದರು' ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದದ್ದು ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.[19]

iv) ಶಿಕ್ಷಣ ಕುರಿತು ಅನಿಸಿಕೆಗಳು :-

ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಅವರು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದೆ-

ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮತಿ ಹೋಯಿತು, ಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ನೀತಿ ಹೋಯಿತು- ನೀತಿಯಿಲ್ಲದೆ
ಗತಿ ಮುಗಿಯಿತು, ಗತಿ ಮುಗಿದ ನಂತರ ವಿತ್ತವಿಲ್ಲ-
ವಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಶೂದ್ರರು ಚಡಪಡಿಸಿದರು
ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಾದ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯಿರದು.[20]

ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸುಮಾರು 18 ಪಾಠಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳು, ಮಹಿಳೆಯರು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರು ಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಲಿ ಎಂಬುದು ಅವರ ಆಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಳಿತು-ಕೆಡುಕು ಅಂದರೇನು, ತಮ್ಮ ಹಿತ-ಅಹಿತಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ ಇದೇ.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಂದ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಫಿಲ್ಟರ್ ಡಾನ್' ಸಿದ್ಧಾಂತ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಸರ್ಕಾರವು ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮೇಲು ವರ್ಗದವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಮೂಲಕ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರಿಗೆ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಇದೇ ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ತಿರುಳು.[21] ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಜಾತಿ ಭೇದದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಪುಣೆಯ ವಿದ್ವಾಂಸ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ ಮಹಾದೇವ ಮೋರೇಶ್ವರ ಕುಂಟೆಯವರು ಕಮಿಷನ್ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು-'ಮಹಾರರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಇವರಿಗೆ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವಿರಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಂದ ಬೇಡಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಭಾವುಕ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ರಂಗದ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ದೇಶಿ ಸುಧಾರಕರು ವ್ಯರ್ಥ ಕೂಗು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ.' ಆಗಿನ ದೇಶೀ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಮೇಲ್ವರ್ಗದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಜಾರಾಜ ಮೋಹನರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೇ ಇತ್ತು.

ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗದು. ಅನೇಕ ತೊಡಕುಗಳು ಎದುರಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಕಮಿಷನ್ ಎದುರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ

ಮಂಡಿಸುತ್ತಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೆಳ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಮೇಲಿನವರೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಗೆ ತಲುಪುವಂತಾಗಬಾರದು ಎಂದರು. ಮೊದಲು ಅಡಿಪಾಯ ನಂತರ ಗೋಪುರ. ನಿಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೋಪುರ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕುವ ಚಮತ್ಕಾರ ನಡೆದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಬೇಧ, ಜಾತಿ ಭೇದಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಮೇಲು ವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಕೀಳು ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಉದಾರತೆಯಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಅವರು ಆಗಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿ ನೀರನ್ನು ಮೇಲೆಯೇ ತಡೆಹಿಡಿದು ಕಾಲುವೆಗಳ ಮೂಲಕ ನೀರು ಕೆಳಗಿನವರೆಗೂ ಹರಿಯಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡರು. ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅವರು ಜ್ಞಾನ ಗಂಗೆಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ನೀವೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ. ಈ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅವರಿಗೆ ವಹಿಸಬೇಡಿ.

ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಡಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಪಾಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ. ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಬರೆದಿದ್ದ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ತೇಲಿಸಿ ಬಿಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮವಾಸಿಗಳಾದ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಿಗೂ, ರೈತರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಸೌಕರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಡತನದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹ ತೋರಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಶಿಕ್ಷಕರ ಪಗಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಸೂಚನೆ ಹೀಗಿದೆ:–

'ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಗಾರ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದು. ಕೆಳ ವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕೆರಳಿಸಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಪಗಾರ ಊಟ–ವಸತಿ–ಬಟ್ಟೆ ಪೂರೈಸುವಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಡ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಕನ್ಯಾರೂ ಕಲಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾರ. ಸರ್ಕಾರಿ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯುಳ್ಳದ್ದಿದ್ದು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಉಪಯೋಗವಾದೀತೆಂಬ ಭರವಸೆಯಾಗಬೇಕು. ಈ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಲು ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಕರ ಸೇವಾ ನಿಯಮ ಮತ್ತು ಷರತ್ತುಗಳು ಅನುಕೂಲಕರವಿರಬೇಕು. ಅವರ ಪಗಾರದಲ್ಲಿ ಬಡ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು.'

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನೇ ನೇಮಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನಾರ್ಮಲ್ ಶಿಕ್ಷಣ ತರಬೇತು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ ಶಿಕ್ಷಕರ ಕಲಿಸುವ ಮಟ್ಟ ಬಲು ಸಾಧಾರಣದ್ದಿದೆ. ಅವರ ತಿಂಗಳ ಪಗಾರ 10 ರೂ. ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಪಗಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕೆಲಸವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಅವರಂತೆ ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ತೆರನ ಶಿಕ್ಷಕರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇತರ ಯಾವುದಾದರೂ ನೌಕರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ನಾರ್ಮಲ್ ಸ್ಕೂಲಿನ ತರಬೇತಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವರ ರೈತಾಪಿ ವರ್ಗದವರಿರಬೇಕು. ಇದು ನನ್ನ ಸೂಚನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಹೀಗಿದೆ – ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗಿಂತ ಈ ಶಿಕ್ಷಕರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಗತ್ಯ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೆರೆಯಬಲ್ಲರು. ಇದರಿಂದ ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ನಡತೆ ರರೀತಿಗಳು ಹಿತಕರವೆನಿಸುವುವು. ಈ ಶಿಕ್ಷಕರು ಅಗತ್ಯಬಿದ್ದಾಗ ನೇಗಿಲು ಚಲಾಯಿಸಲಾಗಲಿ ಬಡಗಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಲಿ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ನೀಡಲಾಗುವ ತರಬೇತಿಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಇರಬೇಕು.

ತರಬೇತು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಕರ ನೇಮಕಾತಿಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವ ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ. ಅರ್ಹ ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿಯ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಅವರ ತಿಂಗಳ ಪಗಾರ 12 ರೂ. ಗೆ ಕಮ್ಮಿ ಇರಕೂಡದೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳ ಪಗಾರ 15 ರೂ. ಗೆ ಕಮ್ಮಿ ಇರಬಾರದು.[22] ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಕುಲಕರ್ಣಿ (ಪಟೇಲ) ರಿಗು ಲೆಕ್ಕ ತಪಾಸಣೆ ಮಾಡುವ. ಛಾಪಾ ಕಾಗದದ ಒಕ್ಕಣೆ ಬರೆಯುವ. ಹಳ್ಳಿಯ ಅಂಚೆ ಮನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ಟ್ಯಾಂಪ್ ಮಾರುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಶಾಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರ ತಿಂಗಳ ಪಗಾರವಲ್ಲದೆ ಉತ್ತೇಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡಬಹುದು.

ಗ್ರಾಮಾಂತರದ ಶಾಲೆಗಳ ಪಠ್ಯಕ್ರಮಗದಲ್ಲಿ ಓದು-ಬರಹ, ಗಣಿತ, ಭೂಗೋಳ, ವ್ಯಾಕರಣ ಈ ವಿಷಯಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದು ಬೇಸಾಯದ ಕಸುಬು ಬಾಬ್ತು ಸರಳ ವಿಷಯಗಳಿರಲಿ ಎಂಬುದು ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನಯ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಆರೋಗ್ಯದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.[23]

ಪಠ್ಯಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ – 'ಗ್ರಾಮಾಂತರದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ನಗರದ ಶಾಲೆಗಳಿಗಿಂತ ಸುಲಭವಾಗಿರಬೇಕು. ಏನೂ ಹೊರೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿತ್ಯ ಜೀವನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವಂತಿರಬೇಕು. ಕಲಿಯುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ 'ಆದರ್ಶ ಬೇಸಾಯ' ಕುರಿತು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುವ ಕೃಷಿ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕಲಿಯುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭವಾಗುವುದು. ನಂತರ ಅವರು 'ಆದರ್ಶ ಬೇಸಾಯ' ದಂತೆ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ದವಸ ಧಾನ್ಯ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈಗ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಿಂದ ದೈನಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗದು. ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನೀತಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಬೇಸಾಯ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಉಪಯೋಗಿ ಕಲೆಗಳ ಪಾಠ ಬೋಧಿಸಬೇಕು.'

ದೇಶೀ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ– ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಶಾಲೆಗಳು ಹಳೆಯ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಇಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದು ಬರಹ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಉಪ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇರಾವ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಶಿಕ್ಷಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತು ಪಡೆದ ಇಲ್ಲವೆ ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷರಾದ ಶಿಕ್ಷಕರೇ ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಅನಿಸಿಕೆ ಹೀಗುಂಟು –

'ಈ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣವೇನೋ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಏನೂ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗುವ ಧನರಾಶಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳಲಾಗದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೀಗಾದರೆ ಕಲಿಯುವ ಹುಡುಗರು ಅಯೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಶಿಕ್ಷಾ ವಿಭಾಗದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಡಳಿತ ಸರ್ಕಾರದ ವಶದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಆಗಮಾತ್ರ ಏನಾದರೂ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗಬಹುದು. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ವಾರ್ಷಿಕ ಧನರಾಶಿ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದು ಆ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೆಳೆಸಲು ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಅವರ ಸಲಹೆ ಹೀಗಿದೆ–

1) ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿತು ಪ್ರವೇಶ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂಡಲು ಬೊಂಬಾಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದೆ. ಇತರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು. ಇದರಂತೆ ಯುವಕ – ಯುವತಿಯರನೇಕರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಸ್ನಾತಕರಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ–ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬಹುದು.

2) ಸರ್ಕಾರಿ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಶಿಕ್ಷಣ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಉಳಿದವರನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೇ ಪುನಃ ಪುನಃ ಈ ಶಿಕ್ಷಣ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಸರಿ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

3) ಶಿಕ್ಷಣ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಂಚುವಾಗ ಶಿಕ್ಷಣ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿದ ವರ್ಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಇರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಇತರರೂ ಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಬಹುದು.

ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೀವನೋಪಯೋಗಿ ಉದ್ಯೋಗಾಧಾರಿತ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ – 'ಪಾಠಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ, ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಪಾಸಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿ ದೊರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೀವನೋಪಯೋಗಿ ಉದ್ಯೋಗಾಧಾರಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸೇರಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮ ಪಡುವುದಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬೊಟ್ಟುಮಾಡಿ ತೋರುವ ಕೊರತೆ ಎಂದರೆ ನೌಕರಿ ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಲಿತವರಿಗೆ ನೌಕರಿ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಕೊಂಚ ಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಇದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ಯೋಗ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಜಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಮಾಡಲು ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ದೇಶವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡಿದಾಗ ಕಲಿತವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಏನೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹುದಿಲ್ಲ

ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ನೂರರಷ್ಟು ಆಗುವ ದಿನವೂ ಬರುವುದಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬೇತಾಳಗಳಂತೆ ಅಲೆಯುವ ಅಗತ್ಯವೇನಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಏನವೂ ಬೇಗ ಬರಲಿವೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯವಸಾಯ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೌಕರ್ಯ ದೊರೆಯುವ ಉಪಾಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸರ್ಕಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.'

ಪುಣೆಯ 'ರೈತ, ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮತ್ತು ನಗರ ಸೇವಕ' ಯಾರೆಂದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಅವರು ಇತರ ಮೇಲ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪುಣೆ ನಿವಾಸಿಗಳಂತೆ ಪುಣೆಯ ಗಡಿಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನವನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಅವರ ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಶ್ವವನ್ನೂ ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವವವರು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಶಿಕ್ಷಕ ತಜ್ಞರೇ. ಹೀಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಘೋಷಣೆ ವಿನಾ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ನೇತಾರರು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕೀಯದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಕಮಿಷನ್‌ಗಳಾದರೂ ಏನೂ ಲಾಭವಾಗಿಲ್ಲ.

ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಇಂಡಿಯಾ ಸಂಚಾಲಕರಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1864 ರಲ್ಲಿ 'ವುಡ್' ಎಂಬುವರು ಆದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ "ಜಾತಿಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಯಾವುದೇ ಸರಕಾರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ".

"ವುಡ್‌ರ ಈ ಆದೇಶ ಭಾರತೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಇತಿಹಸದಲ್ಲಿ "ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹಾಸನದು" ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವ, ಅವರ ಗಂಭೀರತೆ ಹಾಗೂ ಎದುರಾದ ತೊಡಕುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

5) ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳು :-

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಸಮಾನತೆಯ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಪಿತಾಮಹರಾಗಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿಯ ಆಗಮನದಿಂದ ನವಯುಗದ ಸುಪ್ರಭಾತ ಮೊಳಗಿತು. ಹೊಸಯುಗದ ಕಹಳೆ ಮೊಳಗಿತು. ಸಮಾಜದ ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ತರುಣ ಜ್ಯೋತಿಯು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ನೇತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಚಿಂತನೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಮೊದಲ ವಿಷಯ 'ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣ'. ಭಾರತವು ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟಿತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಅಂಧಕಾರ, ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಪ್ರಖರವಾದ

ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶ. ಈ ಪ್ರಕಾಶವು ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನಗೊಳಿಸಿ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನವನ್ನು ಚೈತನ್ಯಮಯವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಬದುಕಲು ಶಿಕ್ಷಣವು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು.

i) <u>ಮೊದಲನೆಯ ಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ</u> (1848):-

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಪ್ರಸಂಗ ಎಂದರೆ 'ಅಹಮದ್ ನಗರದ ಅಮೇರಿಕನ್ ಮಿಶನ್‌ದಲ್ಲಿ ಮಿಸ್ ಫರಾರ್‌ಬಾಯಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಅತೀ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗಿದ್ದನ್ನು ಅಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಮಿಸ್ ಫರಾರ್ ರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದರು. ತಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತಮ್ಮವರೇ ಅತಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ತುಂಬ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟರು.

ಅಹಮದಾಬಾದನಿಂದ ಬಂದ ನಂತರ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಕನಿಷ್ಠವರ್ಗದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಹುಡುಗರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರೇ ವಾಚನ, ಅಂಕಗಣಿತ, ವ್ಯಾಕರಣ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬುಧವಾರ ಪೇಟೆಯ ಭೀಡೆಯವರ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1848 ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸದಾಶಿವಗೋವಂಡೆಯವರು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಅತೀಶೂದ್ರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭಿಮತ. ಸ್ತ್ರೀ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅಪಾತ್ರಳು, ಅದೇ ರೀತಿ ದುಷ್ಟ ಚಂಚಲೆ, ಅವಿಚಾರಿ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಕುಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗೂ ಮನೆಯ ಸುಖವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಸ್ತ್ರೀ ಚಪ್ಪಲಿ ಹಾಕುವುದು ಅಪವಿತ್ರ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಛತ್ರಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಪಮಾನವೇ ಸರಿ. ಅವಳು ಹಿರಿಯರ ಎದುರು ಗಂಡನ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಅಸಭ್ಯ ವರ್ತನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀ ಅಬಲೆ, ಪರತಂತ್ರೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಅವಳು ಪಾಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಸ್ವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಾಗಿದರೆ ಸರ್ವವೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳ ಖನಿಯೇ ಹೌದು. ಅವಳಿಗೆ ಕಲಿಸುವುದೆಂದರೆ ಹುಚ್ಚನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೋಲು ಕೊಟ್ಟಂತೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹುಡುಗಿ ಕಲಿತರೆ ಅವಳು ಇತರರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಹುಡುಗಿಯರ ಜೊತೆ ಕುಳಿತು ಕಲಿತರೆ ಹದಗೆಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ಅವಳ ಮದುವೆ ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಾನವ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡಬಹುದು. ಅವರ ಸಲುವಾಗಿ ದುಡಿಯಬಹುದು. ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳು ಅವಳ ಜೀವನವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದವು. ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಇಂಥ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉದ್ಧಾರಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಮತ್ತೊಂದು ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುದದರಿಂದ ಸನಾತನಿಗಳು ರೋಸಿ ಹೋದರು. ಹೊಲೆಯ, ಮಾದಿಗ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗೆ ಬೇರೆ ಶಿಕ್ಷಕರು ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಕಲಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಹಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಕಿಯೆಂದು ನೇಮಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಸ್ತ್ರೀ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ಸಮಾಜದ್ರೋಹದ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ್ರೋಹದ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1819 ರಲ್ಲಿ ಕಲಕತ್ತಾದ ಅಮೆರಿಕನ್ ಮಿಶನ್ನಿನವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಶಿಕ್ಷಕರು ದಿನವೂ ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಕಲಿಯಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಕ್ರೈಸ್ತರ ಶಾಲೆಯಾದುದರಿಂದ ಬಹಳ ದಿನ ಮುಂದುವರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹುಡುಗಿಯರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದ ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ 'ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ' ಯವರು.

ii) <u>ಎರಡನೆಯ ಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ (1851)</u> :-

ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠರಾದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯರಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಅನುಭವವಾದಂತೆ ಬುಧವಾರ ಪೇಟೆಯ ಅಣ್ಣಾಸಾಹೇಬ ವಾಸುದೇವ ಚಿಪಳೂಣಕರ್ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಜುಲೈ 03. 1851 ರಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರು.[24] ಆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಜನರು ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಸಂಬಳವಿಲ್ಲದೆ ದಿನಕ್ಕೆ 4 ತಾಸು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹೊಲೆಯ,ಮಾದಿಗ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಈ ಶಾಲೆಗೆ ಕರೆತರಲಾಯಿತು. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಸ್ವತಃ ಇದೇ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಈ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅವರ ವಶಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿದರು.

iii) ಮೂರನೆಯ ಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ (1852) :-

15 ಮಾರ್ಚ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1852 ರಂದು ವೇತಾಳ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವ್ಯಾಕರಣ, ಕೂಡಿಸುವ, ಕಳೆಯುವ ಲೆಕ್ಕ, ಭೂಗೋಲದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಹಿತಿ, ಮರಾಠಿಗರ ಇತಿಹಾಸ, ಏಷಿಯಾ ಯುರೋಪ ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ನಕ್ಷೆಗಳ ಮಾಹಿತಿ ಈ ಪಠ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ತಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವ್ಯರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ಅವರ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಂತ ಹೆಂಡತಿ ಸಹಾಯಕಳಾಗುವಂತೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಕಲಿಸಿದ್ದರು.

iv) ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ :-

ಕ್ರಿ.ಶ. 1852 ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯ ವೇತಾಳ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಶಾಲೆ ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ಕೆಲವು ಯುವತಿಯರ ಮಹಾರ-ಮಾಂಗ ಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಶಾಲೆಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪಾಠ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಾಲೆಗಳಾದವು- ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಬಾಲಕರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಬಯಸದಿದ್ದರಿಂದ ವೇತಾಳ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಾಲೆಗಳಾದವು- ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಬಾಲಕರಿಗೊಂದು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೊಂದು.

ಪಾಠಶಾಲೆ ಬೇರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ತಮಗಾಗಿ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ತನು-ಮನ-ಧನ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳನ್ನು ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿ, ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಪುಸ್ತಕಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಅಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಿಗೆ ಮೊದಲ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ವಿಧಾತಾ ಹಾಗೂ ನಿಸರ್ಗ ನೀಡಿದ ಸ್ಥಾನ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲವು ಪಾಲಕರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ೮ ಹುಡುಗಿಯರಿದ್ದು ನಂತರ 48 ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಜ್ಯೋತಿಬಾರವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಮಹಾನ್ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಮಾಳಿಯು ಗುದ್ದಲಿ, ಸಲಿಕೆ, ನೇಗಿಲುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಹೊಲವನ್ನು ಹದ ಮಾಡುವಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿ, ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳ ಬೀಜವನ್ನು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಅವರ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಲಿಕೆಯ ಗುರಿ ಜ್ಞಾನ ಸಂಚಯ ನಿಜವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಗುರಿ ಮನೋವಿಕಾಸವೇ ಆಗಿದೆ.

ಹುಡುಗಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಓದಲು ಮತ್ತು ಬರೆಯಲು ಬರುವಷ್ಟು ಕಲಿಸುವುದೆಂದು ಸ್ವದೇಶಿ ಜನರ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ವಿರೋಧ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಮನೆಗೆಲಸದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಿಯರ ತೊಂದರೆ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆಂದು ತಾಯಿಯರಿಗೆ ತೋರಿದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸತೊಡಗಿದರು. ಹುಡುಗಿಯರ ಮೈಮೇಲೆ ಆಭರಣಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮನೆಗೆ ತರುವ ಸಿಪಾಯಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಭ್ಯ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಎದುರಾಗಬಹುದಾದ ತೊಂದರೆಗಳು ದೂರವಾದವು. ಶಿಕ್ಷಕರು ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಳಜಿಯಿಂದ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಶಾಲೆಯು ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಶಾಲೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದನ್ನರಿತು ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿದರು.

ಹೀಗೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮುಡುಪಿಟ್ಟು ಅವಿರತ ದುಡಿದರು. ಒಬ್ಬ ಯುಗ ಪ್ರವರ್ತಕನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂದರೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಾಗಲಾರದು.

6) ಮಡದಿಯೊಂದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ :-

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಸಾವಿತ್ರಿಯವರು ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿದ ದಂಪತಿಗಳು. ಅವರ ಜೀವನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನವಾಗಿತ್ತು.

ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಗಾಮಿಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟರೂ ಮುಚ್ಚಲಾಗದ, ಅಳಿಸಿ ಹಾಕಲಾರದಂತಹ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಸಹಜೀವನವಾಗಿದೆ. ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಫುಲೆಯವರು ಪತಿಯೇ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ನುಡಿಯನ್ನು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಫುಲಯೆವರು ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೀರಕ್ಷೆಯಾಗಿ ನಿಂತರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣರಾಗಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪತಿಯು, ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಆದರನೀಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಯಶಸ್ವಿ ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಸೂತ್ರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಕಲಿತಿರದಿದ್ದರೂ ಪತಿಯ ಸಹ-ಚರ್ಯದಿಂದ ಅವರ ಜ್ಞಾನ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸೇವಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿತ್ತು.[25]

ಮದುವೆ ನಂತರ ಅಕ್ಷ ಕಲಿತು ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಸರ್ವಕಾರ್ಯದಲ್ಲೂ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಲಗು ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಜ ಕ್ರಾಂತಿಯ ರಥವನ್ನು ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಕ್ಷಣದವರೆಗೂ

ಅವಾಹತವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಅವರು ಅಷ್ಟೇ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಮೊದಲ ವೈದ್ಯ ಆನಂದಿಗೋಪಾಲ ಕೂಡ ಮದುವೆಯ ನಂತರ ಓದು ಕಲಿಸಿ ವೈದ್ಯಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಅವಳ ಪತಿ ಗೋಪಾಲರಾವ ಜೋಶಿಯವರಿಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಕಾರ್ಯವು ಇದನ್ನು ನೆನೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರು 'ಮಹಿಳಾ ಸೇವಾ ಮಾಂಡಳಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.[26]

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರೋ ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಕೈಜೋಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸ್ವಂತ ಚೇತನದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರನ್ನು ಸಹಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಕಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು. ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಇಡುವಂತೆ ಪತ್ನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯನಿಂದ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಅವರು ಅಷ್ಟೇ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕಲಿತರು. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ರವರು ನೇರ ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಫುಲೆಯರು ಅಷ್ಟೇ ಶಾಂತ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಮೊದಲು ಪತ್ನಿಗೆ ಗುರುವಾಗರು, ನಂತರ ಶೂದ್ರ, ಅತೀಶೂದ್ರರಿಗೆ ಗುರುವಾದರು. ತದನಂತರ ಇಡೀ ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಗುರುವಾದರು. ಜ್ಯೋತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮಡದಿಯೊಂದಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೂ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡವರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆ ತೆರೆದ ಪ್ರಥಮಿಗರಾದರೆ ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಅವರು ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಕಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಅವರ ಜೀವನ ಆದರ್ಶಮಯವಾಗಿ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿತು.

7) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪಾತ್ರ :-

ಆಂಗ್ಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉರುಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 10 ಮೇ ಕ್ರಿ.ಶ. 1857 ರಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ದಂಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅತೀ ಕಡಿಮೆ

ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರವೆಂಬ ರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಅದರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಭಾರತದ ತುಂಬ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿತು

ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ದೃಢವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ಜಾತಿಭೇದಗಳಿಂದ ಒಡೆದು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯ ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಒಡಕಿನಿಂದಲೇ ಆಂಗ್ಲರು ಭಾರತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 1857 ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ದೇಶ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಆಂಗ್ಲ ಸ್ನೇಹಿತರು. ಬೆಂಬಲಿಗರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸಂಶಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. "ಅಂದಿನಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸ್ನೇಹಿತರು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದು ಅಷ್ಟಕಷ್ಟೆ ಆಯಿತು. ಆಗ ನಾನು ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ" ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[27] ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ರಾಜಕೀಯ ಚಿಂತಕರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನಗಳು ಪರಿವರ್ತನೆ ತರುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಹೊಸ ಯೋಜನೆಗಳು, ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸರಕಾರ ಘೋಷಿಸಿದ ಹಣ ಬಿಟ್ಟಿದುದರಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸದಸ್ಯರ ಉತ್ಸಾಹ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕುಗ್ಗಿದರಿಂದಲೋ ಮಂಜೂರಿಯಾದ ಹಣ ಅವರ ಕೈಗೆ ದಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ಸರಕಾರ ನೀಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯ, ಮಾದಿಗ ಹುಡುಗರು ಒಂದು ಶಾಲೆ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. 24 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1874 ರ ಸರಕಾರಿ ಠರಾವು ಕ್ರ.ಸಂ. 5421 ರ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಲೋಕಲ್ ಫಂಡ್ ಕಮಿಟಿಗೆ ಸರಕಾರ ನೀಡಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಅನುದಾನವನ್ನೂ ಮಂಜೂರು ಮಾಡಿತು. ಕೊನೆಗೆ 13 ನವೆಂಬರ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1894 ರ ಸರಕಾರಿ ಠರಾವು ಕ್ರ.ಸಂ. 1921 ರ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಶಾಲೆ ಪುಣೆ ನಗರ ಪಾಲಿಕೆಯ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ 1869 ರ ವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆದಿತ್ತು.

ನಂತರ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಗಮನ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿತ್ತು. ಅವರು ವ್ಯವಹಾರದಕ್ಷರು, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸರಿ ತೋರದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಅನಿಷ್ಟ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದರು. ಸಮಾನತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಹೊಸ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿದ್ದರು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಭಾರತ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ವಿಧವೆಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯು ಅವರ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆಯೇ ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸತ್ತುಹೋದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖಿತಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯರು ಮುಂದೆ ಸತಿಸಹಗಮನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರವನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡರು ಸರಕಾರ ಆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು 1929 ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿತು.

ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಹತ್ಯೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಜಡೇಜಾ ಎಂಬ ರಜಪೂತ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1878 ರಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ವಿಧವೆಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಮಾನುಷ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರ ಕ್ರಿ.ಶ. 1829 ರಂದು ಸತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕಾನೂನು ಬಾಹಿರವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿತು.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯ ಪುನರ್ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಕ್ರಿ.ಶ. 1840 ರಿಂದ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಪುಣೆಯ ವಿಷ್ಣುಶಾಸ್ತ್ರಿ ಬಾಪಟ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹದ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಚಾರಕನಾಗಿದ್ದ.

25 ಜುಲೈ 1856 ರಂದು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿತು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ತಂದೆ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದರು. ಗೋವಿಂದರಾವರ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗ ರಾಜಾರಾಮ ತಂದೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಮನೆಯ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅವರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತೂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದರೂ ಜ್ಯೋತಿರಾವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಒಂದು ಚಿಂತೆ ಗೋವಿಂದರಾವರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆಯಾದರೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತವೆಂದು ಗೋವಿಂದರಾವರು ಮಗನಿಗೆ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಒತ್ತಾಯಿಸತೊಡಗಿದರು. ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ನಿಕೃಷ್ಟ, ಹೃದಯಹೀನ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಅಲ್ಪ ಮತೀಯ ಪ್ರತಿಗಾಮಿಗಳ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಅವರು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಗನ ಅಚಲವಾದ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಗೋವಿಂದರಾವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು. ಈ ಕೊರಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಇಡೀ ಜೀವನ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು. ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಗಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಅಹೋರಾತ್ರಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ಪತ್ನಿ

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಆ ಬಾಲಹತ್ಯೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಆ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯ ಮತ್ತು ಉದಾರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಧವೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮ, ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಸಾಕಿದರು. ದೇವತಾ ಸಮಾನವಾದ ಆ ಸಾಧ್ವಿ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಊಟ ಹಾಕುವುದು ಅವರಿಗೆ ಪರಿಪಾಠವಾಗಿತ್ತು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಕ್ಕಳ ಮಧ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮುಖ ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಫುಲ್ಲತೆಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.[78]

8) ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ :–

ಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕಯೆನ್ನು ನೀಡುವ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ನಂತರ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾನಸಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಕೆಳವರ್ಗದರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ರೈತರ ಮತ್ತು ಕೂಲಿಕಾರ್ಮಿಕರ ಗೋಳುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸರಕಾರದ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಕಾರಿ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಚಕೋರರು ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ, ಕಡುಬಡವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಸತತವಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ರೈತಕಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರವಾಗಲೆಂದು ಅವರು ಸಂಘಟಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಹೋರಾಟದಿಂದಲ್ಲದೆ ಮರಳಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ವೇತವರ್ಣೀಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ತಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಸವಲತ್ತು, ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು ಕನಿಷ್ಠವರ್ಗದವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಹಕ್ಕು ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವ, ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ತ್ರಾಣ, ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಸಂಘಟನೆ ಯಾವುದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು.

ಅವರು 24 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1873 ರಂದು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲಿಗರು ಹಾಗೂ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಆಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಬಹಳ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಎಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ 24 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ಕ್ರಿ.ಶ. 1873 ರಂದು ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು **"ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ"** ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಇದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಥಮ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಖಜಾಂಚಿಗಳಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ನಾರಾಯಣರಾವ, ಗೋವಿಂದರಾವ, ಕಡಲಕರರನ್ನು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಈಗ ಸತ್ಯ ಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಗೊಂಡಿದೆ. ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ.[29]

ಸತ್ಯ ಸಮಾಜದ ಧೋರಣೆಗಳು:-

- ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಶೂದ್ರ, ಅತಿಶೂದ್ರರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆ.
- ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದು.
- ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀಕೃತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವುದು.

ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಸತ್ಯಸೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಧೋರಣೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಮೊದಲ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ನಿಧನದ ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. 1911 ರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಶೋದಕ ಸಮಾಜದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ 3 ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

1. ಮಾನವ ಜನಾಂಗವೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬ ದೇವನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ದೇವನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

2. ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಪುರೋಹಿತ ಅಥವಾ ಗುರುವಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ.

3. ಮೇಲಿನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಾರಾದರೂ ಸದಸ್ಯರಾಗಬಹುದು.
ಪ್ರತಿ ಸದಸ್ಯನಿಗೆ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು:[30]

ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರು ಒಬ್ಬ ದೇವನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರನ್ನು ನನ್ನ ಸಹೋದರರೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆ, ಧ್ಯಾನ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನುಳಿದವರೂ ಇದೇ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತಿಳಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಮಗ ಮತ್ತು ಮಗಳನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಮತ್ತು ಆತನನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾನು ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುಲು ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನೀಡುವಂತೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಪೂರ್ತಿ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನನಗೆ ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿವಾರ ಸಭೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪುಣೆಯ ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಡಾ. ನಾವಡೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಾರ ಸಭೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

"ಮದ್ಯಪಾನದ ನಿಷೇಧ, ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಬಳಕೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತಗಿರಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸುವುದು, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ಭೂತ ಮತ್ತು ಮಾಟಗಳ ಹೆದರಿಕೆ, ಜನರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜಾತಿಭೇದ, ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪಿತೃತ್ವ, ಮನುಷ್ಯ ಬಂಧುತ್ವ ತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯ, ರಾನಡೆ ಮತ್ತು ಭಂಡಾರಕರ ಆ ನಂತರದ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಯವರಂತಹ ನಾಯಕರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮವಾದ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವುದು ಅಂಥ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜಗಳು ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಿಂಜರಿದವೋ ಅದನ್ನು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಆ ವಿಷಯವೆಂದರೆ 'ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಗದ ಉದ್ಧಾರ', ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಸ್ಥೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅದು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ ಅದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಧ್ವನಿ ಎತ್ತಿತು. ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಅದು ಮುಂದಿಟ್ಟಿತು. ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟ ದುರ್ಬಲವರ್ಗದ ಆಕ್ರೋಶವೇ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಧ್ವನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳು :--

1) "ತೃತೀಯ ರತ್ನ" – ನಾಟಕವನ್ನು–1855 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯವಸ್ತು:– ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

2) "ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕುಯುಕ್ತಿ"– ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು–1869 ರಲ್ಲಿ.

3) "ಗುಲಾಮಗಿರಿ" – ಗ್ರಂಥ 1873 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಪುಸ್ತಕದ ಪರಿಚಯ:–

"ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಎಂದು ಗುಲಾಮನಾಗುತ್ತಾನೋ ಅಂದೇ ಅವನ ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಗುಣಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ" ಎಂಬ ಹೋಮರ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಒಂಭತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅದರ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಷಯವಸ್ತು:– ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾನತೆ, ಸಹೋದರತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದೇ ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ.

4) "ರೈತನ ಬಾರುಕೋಲು" ಗ್ರಂಥ – 1883 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ವಿಷಯ ವಸ್ತು :– ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ "ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶೂದ್ರರನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಿನಿಂದ ಸ್ಮಶಾನದವರೆಗೆ, ಗರ್ಭದಾನದಿಂದ ತೀರ್ಥ ಯಾತ್ರೆಯವರೆಗೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಶೂದ್ರರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಆಚರಣೆಗಳು ಅದು ಹೇಗೆ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

5) 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಕೈಫಿಯತ್ತು–1885 ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆ.

ವಿಷಯವಸ್ತು:– ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ದಾರುಣವಾದ ದುಃಖವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

6) 'ಸತ್ಯಾ'ರ ಕ್ರ–1 & 2--1885 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಸಂವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತಾ ರಮಾಬಾಯಿಯವರ ಧರ್ಮಾಂತರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (ಸತ್ಯರ ಕ್ರ–1 ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು)

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು 'ಸತ್ಯಾರ'ದ ಮುಂದುವರೆದ ಭಾಗವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1885 ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಸಿದರು. ಅದು 22 ಪುಟಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅದರ ಬೆಲೆ ಒಂದು ಆಣೆಯಾಗಿತ್ತು.

8) 'ಎಚ್ಚರಿಕೆ'–1885 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಹಾಗೂ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಸನ್ಮಾನಾರ್ತ್ವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶನವು ಭಾಷಣವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಟೀಕೆಯ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ರಾನಡೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಪ್ಕಕಾಶನಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಲು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿನರು.

8) 'ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸತ್ಯ'–ಏಪ್ರಿಲ್–1, 1891 ರಂದು ಪ್ರಕಟ (ಮರಣೋತ್ತರ)

ಈ ಗ್ರಂಥ ಜ್ಯೋತಿಬಾರ ಮರಣದ ನಂತರ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇದು ಅವರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು, ನೀತಿ–ಧರ್ಮದ ಅಮರಕೋಶವಾಗಿದೆ.

9) ಜ್ಯೋತಿರಾವರು–'ಅಖಂಡ' ಎಂಬ ಅನೇಕ ಅಭಂಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಭಂಗಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಖಂಡಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

- ಒಂದು ಅಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಹಮದ್ ಪೈಗಂಬರನ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ.
- ಮತ್ತೊಂದು ಅಖಂಡದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಹತ್ವ, ಅವರ ಗಂಭೀರತೆ ಹಾಗೂ ಎದುರಾದ ತೊಡಕುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮೇಲ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಮರಾಠಿ: ಧನಂಜಯ ಕೀರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ : ಡಾ: ಜೆ.ಪಿ ದೊಡ್ಡಮನಿ
2) ರಾವಸಾಹೇಬ ಕೇಶವ ಶಿವರಾಮ ಭವಾಳಕರ ಯಾಂಚಿ ಆತ್ಮವೃತ್ತ ಸಂಪಾದಕರು – ಪಂಡಿತ.ಭ.ಶ್ರೀ.ಪು–47
3) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಡಾ. ಜೆ.ಪಿ.ದೊಡ್ಡಮನಿ ಪುಟ ಸಂ–19
4) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಶ್ರೀ ಧನಂಜಯ ಕೀರ ಪುಟ ಸಂ–20
5) i) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಶ್ರೀ ದನಂಜಯ ಕೀರ ಪುಟ ಸಂ–22
   ii) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಡಾ. ಜೆ.ಪಿ.ದೊಡಮನಿ ಪುಟ ಸಂ–19
6) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಡಾ.ಜೆ.ಪಿ.ಡೊಡಮನಿ ಪು.ಸಂ.22
7) ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಫುಲೆ – ಡಾ॥ ಜೆ.ಪಿ.ದೊಡ್ಡಮನಿ– ಪು.ಸಂ. 45
8) ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆ -- ಧನಂಜಯ ಕೀರ--ಪು.ಸಂ.354
9) ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ – ಸಂಪಾದಕರು: ಈ ರಾಜು ಜನವರಿ–2013
10) ವಿಕಿಪಿಡಿಯಾ ಅಂತರ್ಜಾಲದ ಮಾಹಿತಿ– 2013
11) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ – ಧನಂಜಯ ಕೀರ–ಪು.ಸಂ. 25
12) ಗಣಕದಿಂದ ಅಂತರ್ಜಾಲ–ವಿಕಿಪಿಡಿಯಾದಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ –2013
13) ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ–ತಿಂಗಳ ಪತ್ರಿಕೆ–ಸಂಪಾದಕರು: ಈ ರಾಜು–2013 ಜನವರಿ–2013 ಪು.ಸಂ.–07
14) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಧನಂಜಯ ಕೀರ–ಪು.ಸಂ. 41
15) ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ – ಈ.ರಾಜು ಪುಟ.ಸಂ. 07
16) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ–ಧನಂಜಯ ಕೀರ–ಪು.ಸಂ.–47
17) ಗಣಕಯಂತ್ರದ ಅಂತರ್ಜಾಲ ಮೂಲಕ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ–2013
18) ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ – ಈ.ರಾಜು ಪುಟ.ಸಂ. 07
19) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಜೆ.ಪಿ.ದೊಡಮನಿ ಪುಟ.ಸಂ. 46

20) ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಮಹಾತ್ಮಾ ಫುಲೆ – ಶ್ರೀ ಮುರಳಿಧರ ಜಗತಾಪ. ಅನುವಾದ – ಅಕಿಂಚನ ಪುಟ.ಸಂ. 111

21) ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಮಹಾತ್ಮಾ ಫುಲೆ – ಶ್ರೀ ಮುರಳಿಧರ ಜಗತಾಪ. ಅನುವಾದ – ಅಕಿಂಚನ ಪುಟ.ಸಂ. 111

22) ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಮಹಾತ್ಮಾ ಫುಲೆ – ಶ್ರೀ ಮುರಳಿಧರ ಜಗತಾಪ. ಅನುವಾದ – ಅಕಿಂಚನ ಪುಟ.ಸಂ. 117

23) ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಮಹಾತ್ಮಾ ಫುಲೆ – ಶ್ರೀ ಮುರಳಿಧರ ಜಗತಾಪ. ಅನುವಾದ – ಅಕಿಂಚನ ಪುಟ.ಸಂ. 116

24) ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ–ತಿಂಗಳ ಪತ್ರಿಕೆ: ಸಂಪಾದಕರು: ಈ ರಾಜು–ಪು.ಸಂ. 07

25) ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಫುಲೆ–ಎಸ್.ಪಿ.ದೊಡ್ಡಮನಿ–ಪು.ಸಂ.4

26) ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಫುಲೆ–ಎಸ್.ಪಿ.ದೊಡ್ಡಮನಿ–ಪು.ಸಂ.15

27) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಮರಾಠಿ: ಧನಂಜಯ ಕೀರ:ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಡಾ.ಜೆ.ಪಿ. ದೊಡಮನಿ ಪುಟ.ಸಂ. 116

28) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಮರಾಠಿ: ಧನಂಜಯ ಕೀರ:ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಡಾ.ಜೆ.ಪಿ. ದೊಡಮನಿ ಪುಟ.ಸಂ. 129

29) ಸಂದರ್ಶನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿ

30) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ – ಮರಾಠಿ: ಧನಂಜಯ ಕೀರ:ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಡಾ.ಜೆ.ಪಿ. ದೊಡಮನಿ ಪುಟ.ಸಂ. 188

ಅಧ್ಯಾಯ – ೪.III

[illegible]

ಅಧ್ಯಾಯ –4 .III

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಇವರಿರ್ವರ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ

1) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆ ಇಬ್ಬರು ಕೂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದವರು ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರು ಆದರೂ ಚಿಕ್ಕಂದನಿಂದಲೇ ಯಾವುದೇ ಮೋಹಪಾಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಚಿಂತನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಮನೋಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಮನೋಭಾವದವರು.

2) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿಂದಿನಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಪುಟ್ಟ-ಪುಟ್ಟ ಕೈಗಳಿಂದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡಿ ಒಕ್ಕಲುತನ ಕಾಯಕ ಆರಂಭಿಸಿದವರು, ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೂ ವ್ಯವಸಾಯ ಕಾಯಕವನ್ನು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ಕೂಡ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೆ ಕೃಷಿ, ತೋಟ, ಹೂವಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವನದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಕಾಯಕವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು.

3) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರಿಂದ ನಮಗಿಂದು ಬೇಕಾದುದು ಭಕ್ತಿ (ಪ್ರೀತಿ) ಕಾಯಕ- ದಾಸೋಹ ಈ ಮೂರು ಆಯಾಮದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ನಮಗೆ ಶಿವನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾಡಿತೋರಿಸಿದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಕೂಡ ಬಡವ, ಬಲ್ಲಿದರು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ಅನಾಥ ಭಿಕ್ಷುಕರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಕಾಳಜಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗಾಗಿ ದುಡಿದು ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

4) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು 16 ವರ್ಷದವರಾದಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ (ಸೋಲ್ಲಾಪುರದ) ಕಾಡಾದಿ ಮನೆತನದ ಪಂಚವೆನೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ವಿವಾಹವಾಯಿತು. ಈ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ' ಪರಸ್ಪರ ಕೊಳು ಕೊಡುಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. 13-5-1913 ರಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕ - ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಬಾಂಧವ್ಯದ ನಂಟು ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಂಟು ನೂರು ವರ್ಷ ಹಳೆಯದು ಎಂಬುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

5) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1918 ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು ಈ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಹಳೆಯನ್ನು ಊದಿದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1848ರ ಅಗಸ್ಟ ತಿಂಗಳನ್ನು ಬುಧುವಾರ

ಪೇಟೆಯ ಪಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ. 24 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1873 ರಂದು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಥಮ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ ಈ ಮೂಲಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆಯುನ್ನಿಟ್ಟರು.

6) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1934 ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಕನ್ಯೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು, ಕ್ರಿ.ಶ. 1851 ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ರಸ್ತಾ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು

ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ " ಮಹಾತ್ಮರ ಸಂಕಲ್ಪವು ಅದರ ಸಿದ್ದಿಯೂ ಅವಳಿ ಜವಳಿ" ಎಂಬುದನ್ನು ಇರ್ವರು ಮಹಾತ್ಮರು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದುದನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ನೋಡಬಹುದು.

7) ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಗ ರಜಾಕರ ದಾಳಿಗಳನ್ನು, ಎದುರಿಸಿ ನಿಜಾಮನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಏಳಿಗೆಗೋಸ್ಕರ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಮೊದಲ ಪೂಜ್ಯನೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿ ರಾವ ಫುಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಾಹಿತ್ವವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ, ಸತಿ ಸಹಗಮನವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರನವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಬರೆದರು.

ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಶ್ರಮಿಸದಿದ್ದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಗತಿ, ಸಮಾಜದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನೂರು ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರಣ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯ ಮೊದಲ 'ದರ್ಶನೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿ' ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಯಾದರು.

8) 'ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಗದ ಉದ್ಧಾರ' ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಸ್ಥೆ ಎಂದರೆ 'ಸತ್ಯ ಶೋಧಕ ಸಮಾಜ' ಸಮಾಜಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ವಿರುದ ಸಿಡಿದೆದ್ದರೆ.

ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಮೂಲಕ ಹಲವಾರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ಅಜ್ಞಾನದ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೆದ್ದು ಅವರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗೋಡೆಯಿಂದ ಹೊರತರಲು ಶ್ರಮಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವರು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಕಲ್ಯಾಣವಾದುದ್ದು ಇವರ ಕೊಡುಗೆಗಳಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

9) ಜ್ಯೋತಿ ರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂದರೆ– "ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಯಾರಿಗೆ ಆಗಿದೆಯೋ ಅವರು ಪಿಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಯಾರೂ ಕುಲೀನರಲ್ಲ, ದೇವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ಮಾನವೀಯತೆಯ ಸೇವೆಗೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯ ಮೀಸಲಿಡಬೇಕು. ಸತ್ಯ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸು, ಶಾಂತ ಹೃದಯ ಸದ್ವರ್ತನೆಗಳಿಂದ ಧೈರ್ಯ ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಶಿವನೇ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ, ಆ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಯಥಾ ಶಕ್ತಿ ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿರಿ– ಅನ್ನವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಅನ್ನ ದಾಸೋಹವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸುಂದರವಾದುದು ವಿದ್ಯೆಯೆಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸದೃಶ್ಯವಾದುದು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರೀತಿ–ದುಡಿಮೆ– ದಾಸೋಹದಿಂದ ಶಿವನ ಸಾಕ್ಷತ್ಕಾರ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ನದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹ ಅವಶ್ಯಕವೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಡೆಗೂ ತಮ್ಮ ಸೇವಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದರು.

ಹೀಗೆ ಇವರಿರ್ವರ ಸಿದ್ದಾಂತವು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶ,ಅರ್ಥ, ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗ, ಮನೋಭಾವ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಒಳತಿರುಳು 'ಮಾನವ ಧರ್ಮವನ್ನು' ಪಾಲಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ, ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಮಾನವ ಕುಲವನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದತ್ತ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಒಯ್ಯುವುದಾಗಿದೆ.

10) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ 'ದಾಸೋಹಂ' ಭಾವದಿಂದ ನವಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಪೂಜ್ಯರಾದರು, ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ತಮಗಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ 'ಸಾಮಾಜಿಕ, ಮಾನಸಿಕ' ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ವೈಚಾರಿಕ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಮಾದರಿಯಾದರು, ಮಹಾತ್ಮರಾದರು ತನ್ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು.

11) ಇವರಿರ್ವರ ನಡುವೆ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಅಂತರ ವಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಚಿಂತನೆ, ಉದ್ದೇಶ, ಧ್ಯೇಯ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

12) ಇಬ್ಬರೂ ಮಾನವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ತನ್ಮೂಲಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನವ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತೋರಿಸಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯ ದೃವತಾರೆಗಳಾದರು.

13) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ನವರು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವಾಚನಾಲಯ/ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವಾಚನಾಲಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ಇವರಿರ್ವರೂ ಒಂದುನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳೆಂಬಂತೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ವಿಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹೊಂದಿದ್ದು ಕಾಕತಾಳೀಯವೆಂಬಂತೆ ಇಬ್ಬರೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಹೋರಾಟ, ಛಲ, ತತ್ವ, ಉದ್ದೇಶ, ಗುರಿ, ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬದುಕಿ ಬಾಳಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸ ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

14) ಪೂಜ್ಯ ಅಪ್ಪ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಗುಣವೆಂದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಕ್ಷಮಾ ಗುಣವಿದ್ದಿತು. ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಬಂದ ಪಶುಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಮನುಷ್ಯರಾಗಿರಬಹುದು– ಅವರನ್ನು ದಯೆ-ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು; ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯ ಆಸರೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನ್ನ ದಾಸೋಹ, ಅಕ್ಷರ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಸವೆಸಿದರು,

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ದಯಾ, ಕರುಣಾ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಹಲವಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆ: ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಹಿಸದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವರನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿಸಲು ಇಬ್ಬರು ಕಟುಕರನ್ನು ಕಳಿಸಿದಾಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವರವರು ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಖಜಾಂಚಿಯಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು,

ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳ ಮಗುವನ್ನು ದತ್ತು ಪಡೆದು ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟು ವೈದ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದರು, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಬಾವಿಯನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರಿಗಾಗಿಯೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಸವೆಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡ ಅಂತಃಕರುಣೆ, ದಯೆ, ಅಪಾರವಾದ ಕ್ಷಮಾಗುಣವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷನೆಂದು, ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಜನರ ಸೇವೆಗೈದರು,ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಜನರಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ದೇವಾಂಶಸಂಭೂತ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದು ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇವರಿರ್ವರೂ ನಮ್ಮ ಚಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕಂಡರೂ, ನಮ್ಮ ಅಂತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಖಂಡಿತಾ ಅವರು ದೇವಾಂಶಸಂಭೂತರೇ ಆಗಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

15) ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು ಈ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ನಡೆದಾಡುವ ದೇವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಈ ಭಾಗದ ರೈತಾಪಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ದೊರಕಬೇಕೆಂದು ಶಾಲೆ, ಕಾಲೇಜು, ತೆರೆದರು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಸುಶಿಕ್ಷಿತ, ಸುಸ್ಕ್ರಂತರಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಚಿಂತಿಸಿದವರು ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಕೂಡ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆಗೆ 'ಬಾ' ಎಂದರೆ ಆದರಣೀಯರಾಗಿದ್ದರು. ಕನಿಷ್ಠವರ್ಗದವರ ಪಾಲಿನ ನಡೆದಾಡುವ ದೇವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಪೇಶ್ವಾ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದವರು ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆಯವರೆ ಮೊದಲಿಗರು.

16) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು – ಬಾಲ್ಯದ ವಿದ್ಯೆ ಕೇವಲ ಬಾಲಕರಿಗಲ್ಲ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸಿಗಬೇಕು ಏಕೆಂದರೆ. ಯಾವುದೇ ಜನಾಂಗ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಲು ತಾಯಿಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಬಲು ಮುಖ್ಯ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆದರೆ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಮನೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲಳು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಜೀಜಾಬಾಯಿಯಂತೆ, ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗೆ ಭುವನೇಶ್ವರಿ ದೇವಿಯಂತೆ,ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ರೂಪಿಸಬಲ್ಲಳು ನಿಜವಾದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮದ್ದು ಎಂದು ಅರಿತಿದ್ದರು.

ಅಂದು ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರವು ದ್ವಂದ್ವಯುತವಾಗಿತ್ತು, ಒಂದೆಡೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ. ಯಾವುದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿ ಮಾಡಲು ಉರ್ದು ಕಲಿಯಲೇ ಬೇಕಿತ್ತು, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯ ಹಾವಳಿ, ಈ ಭಾಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮರಾಠಿಯ ಆರಾಧಕರಾಗಿದ್ದರು, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಆಂಗ್ಲರ ಹಾವಳಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಹಾವಳಿ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೆಂದರೆ ಅಸಡ್ಡೆ, ಮೂದಲಿಕೆ, ಇರುವಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೆರೆದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಕೂಡ ನೂರು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠರಾದ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯದರು. ಇಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಜ್ಯೋತಿರಾವ

ಫುಲೆಯವರು ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯರಾಗಿದ್ದರು. ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಅವರ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯಗಳ ಮೌಲ್ಯ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿಜಿಯವರು ಕ್ರಿ.ಶ 1932ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಯರವಡಾ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಈ ಅಗ್ರದೂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ 'ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಅವರು ನಿಜವಾದ ಮಹಾತ್ಮರು' ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರು. ಇದು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ 1925ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯವರು ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಗೆ ಬಂದು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರನ್ನು ಸಂತೈಸಿದರು, ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮನು ಕೂಡ ಇದೇ ವರ್ಷ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ಇವರಿರ್ವರೂ ದೂರ ದೃಷ್ಟಿ, ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಯಕ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿ 'ಮಹಾತ್ಮರಾದವರು' ಆಪದೆ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ ಸಾಧಕರಾದವರು ಅಮರರಾದರು.

13) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ತಮಗೆ ಕೇಡು ಉಂಟುಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡದೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಗೆದ್ದು ಮಾನವರಲ್ಲೇ ದೇವಮಾನವರಾದರು.ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಕೂಡಾ ತಮ್ಮ ಜೀವ ತೆಗೆಯಲು ಬಂದ ಕೊಲೆ ಪಾತಕರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಹೊಸ ಜೀವನವನ್ನು ಧಾರೆಯರೆದ ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

18) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಇವರಿರ್ವರೂ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದವರೆಗೆ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು, ಹಿಂಸೆಗೆ ಹಿಂಸೆಯೇ ಉತ್ತರವಲ್ಲ ಎಂದು ಮನಗಂಡು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿದರು.

19) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ನವರು ದಾಸೋಹದ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ತಂದರೆ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯುವರು ತಮ್ಮ ಸತ್ಯ ಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಂದರು.

20) ಇವರಿರ್ವರೂ ಕೂಡ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹೊಸ ತತ್ವ ನೀತಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅಡಿಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು ಆದರೆ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಜನರ ಬೆಂಬಲ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ, ಸರ್ಕಾರದ ಬೆಂಬಲ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ಆದ ಕಾರಣ ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬೆಳೆಯಲು ಸಮಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯರ ಬೆಂಬಲ ಬೇಗ ದೊರೆಯಿತು ಅಂತೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿದರು.ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈ ಒಂದು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಸಾಧನೆಯ ಸಾದೃಶ್ಯ ವೈದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

అధ్యాయము - ౪

[illegible]

ಅಧ್ಯಾಯ – 5

ಅಧ್ಯಯನದ ವೈಧಾನಿಕತೆಗಳು :-

ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಥದೇ ಕೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗಲೇ ಅದರ ವಿಶೇಷತೆ ಏನು ಎಂಬುದರ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೋಲಿಕೆಯಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಾರದು.

ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ವಿಷಯದ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ, ತುಂಬಾ ಗೊಂದಲವುಂಟಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಕನ್ನಡದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇರುವೆಯಿಂದ ಈಶ್ವರನವರೆಗೂ ವಿಷಯಗಳು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಅರಿವಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಏಕ ಮುಖ ಅಧ್ಯಯನ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನಗೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದು. ಯಾಕೆ ಈ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡೆ.

ನಂತರ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಮತ್ತು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನದ (ಪ್ರಸ್ತುತ) ಏಂಟನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಯಾದ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವಪ್ಪಾ ಅಪ್ಪ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದ ಬಳಿಕ ನಾನು 'ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ' ಯವರ ಕುರಿತು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

ಗಣಕಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಜಾಲವನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನನ್ನ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರದು ಕೂಡ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೋಲುವಂತಿತ್ತು. ನನಗೆ ನನ್ನ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ ಮೂಡಿತು. ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಡುವೆ ಇದ್ದಂತಹ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದುದು ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು.

ನನ್ನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಮೂಲ ಆಕರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂಥ ಹಲವಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಿಂದ [illegible] ಪಡೆದೆ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ವಿಚಾರದ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ಪುಸ್ತಕ ಮಳಿಗೆಗೆ ಲಗ್ಗೆ ಇಟ್ಟು ನನ್ನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ

ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ "ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ" ಅವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಸ್ತಕ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡಿತು ಅದನ್ನು ಹರ್ಷದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು "ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ" ಎಂಬ ತಿಂಗಳ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟರು. ಅಂದು ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಾವಿತ್ರಿ ಬಾ ಫುಲೆ' ಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಬರಹ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ನಂತರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿ ಲೇಖನ ಬರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಬರೆಯುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ನನ್ನ ವಿಚಾರ, ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ವಿಶಾಲವಾಗುತ್ತ ನಡೆಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಈ ಇಬ್ಬರ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಎಷ್ಟು 'ಮಹಾತ್ಮರು' ಎಂದು ನನ್ನ ಸಹೃದಯ ನುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿತು. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ 'ಮಹಾತ್ಮ' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ 'ಮಹಾತ್ಮಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುವಾಗ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಏರಿಳಿತ, ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿ ಭಾವನೆ, ಸದ್ಭಾವನೆಯ ತರಂಗಳುಂಟಾಗುವುದು ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವದಿಂದ ಆನಂದಿಸಿದೆ.

ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆಯವರಿಗೂ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರಿಗೂ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಅಂತರವಿದ್ದರೂ ಸಮಕಾಲೀನವರಂತೆ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತರಾದರು. ಅದರಂತೆಯೇ ಕಾಕತಾಳೀಯವೆಂಬಂತೆ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳು ಕೂಡ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ನೇರ, ದಿಟ್ಟ, ನಿರಂತರವಾದ ಚಿಂತನೆ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಗಳು, ಪ್ರೀತಿ-ದುಡಿಮೆ-ದಾಸೋಹ ವನ್ನು ತಮ್ಮ ತತ್ವ/ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ 'ಮಹಾತ್ಮರ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಅದರ ಸಿದ್ಧಿಯೂ ಅವಳಿ ಜವಳಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತೋರಿಸಿದರು. ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸಿದ ಸಾಕಾರ ಮೂರ್ತಿಗಳಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದರು.

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವದಡಿ ನವಯುಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ಸಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯಡಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ತಂದರು. ತಮಗಾದ ಅಪಮಾನದ ಗೊಂದಲವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ನಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಕಳಂಕ ಎಂಬಂತೆ ಜಾತೀಯತೆ, ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಧಾಚಾರಣೆ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಅಸಮಾನತೆ, ಅನಕ್ಷರತೆ, ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣಿನ ನಡುವಿನ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಅವರು ನವಯುಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವರಂತೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾತ್ಮರು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವರಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಅವರ ಈ ಹೋರಾಟದ ಹಿಂದಿರುವ ಆಸಕ್ತಿ, ಮಾನವೀಯ ಗುಣ, ಕ್ಷಮಾಗುಣ, ಅಂತಃಕರಣ, ಸಹೃದಯತೆ, ಛಲ, ಎದೆಗುಂದದ ಧೈರ್ಯ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಇವು ಎಂಥ ದುಷ್ಟರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸುವ, ಅಂಥವರ ಸಮಾಜವನ್ನು

ಪರಿಹರಿಸುವ ಮತ್ತು ಎಂಥದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರಷ್ಟೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ ವಿವೇಕವಂತರಾಗಿಲ್ಲ. ಟೀಕೆ ಮಾಡುವ ಮನೋಭಾವ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ವಿನಃ ಅರ್ಪಣಾ ಮನೋಭಾವ, ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪಾರವಾದ ಸಹನೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ ಕೂಡ ಅವಶ್ಯಕ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ತಾತ್ವಿಕತೆಯು 'ಮಾನವೀಯತೆಯ' ಮೂಲಕ ಮಾನವ ಕುಲವನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದತ್ತ ಒಯ್ಯುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ವಿಷಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವಾಗಲೇ ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಅದೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾನವ ಕುಲವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವುದು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮನುಕುಲದ ಉದ್ಧಾರವೆ ಅವರ ಗುರಿ.

ಕನ್ನಡ ಯಾವುದೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮುದ್ರಣವಾಗದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಾಚನಾಲಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿದರು. ಮರಾಠಿ, ಉರ್ದು, ಆಂಗ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಲು, ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಲು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಣ ಒದಗಿಸಲು ದಿಟ್ಟವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು. ಇಂದು ಅದೇ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಬೋಧಿವೃಕ್ಷದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಫುಲೆಯವರು ಸತಿ ಪದ್ಧತಿ ತಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಅಮಾಯಕ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗರೆಂದರೆ ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆಯವರು. ಹೀಗೆ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ನವಯುವಕರಿಗೆ ಏಳಿಗೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ತಾಂತ್ರಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮತ್ತೆ ನಾವು ಈ ರೀತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೊರೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳ ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬಹುದೇ ಹೊರತು ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿ, ಅಂತಃಕರಣ ಬಲಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಾರಣ ಕೇವಲ ಈ ರೀತಿಯ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮನೋಧೋರಣೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಹುದು ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವಂಥದು ಈ ಮೂಲಕ ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ-ವಿವೇಚನೆ, ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸಿ ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ

ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಮಾನವ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಒಳತಿರುಳು ಎಂದು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡಲು ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದರೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಾಗಲಾರದು.

ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಧ್ಯಯನದ ವಸ್ತುವಾದರೂ ಅವರ ಜೀವನ ಧ್ಯೇಯ, ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ವಿಶೇಷವಾದ ಬಹು ಅಂತರ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರಗಳು, ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಪರಸ್ಪರ ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಂತೆ, ಒಂದೇ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಇವರೀರ್ವರ ನಡುವೆ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದ ವಿಷಯ ಇವರೀರ್ವರು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇರಕ ಪೋಷಕವಾದ ಮಹಾತ್ಮರು. ಎರಡು ಪವಿತ್ರವಾದ ಆತ್ಮಗಳ ಮಿಲನವೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತೇನೆ.

ಮೌಖಿಕ ಸಂದರ್ಶನ :-

ಅಧ್ಯಯನದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ನಾನು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ ಮತ್ತು ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಅನುಭವ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಯಿತ್ತು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರ ಜೊತೆ ಮೌಖಿಕ ಸಂದರ್ಶನ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಡಾ. ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಭಾವಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪುಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ವಾಡಾಕ್ಕೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಉಪಯುಕ್ತ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಸ್ತಾಪೇಟದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಲೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ವರದಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

అధ్యాయము - ౭

ಅಧ್ಯಾಯ - 6

ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳು :-

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಯ ನಂತರ ದೊರೆತ ಫಲಿತಗಳೆಂದರೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆಯವರು ಅಂದರೆ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಯಾವ ತತ್ವ ತಳಹದಿಯಾದರೇನು 'ಇಚ್ಛಾ ಶಕ್ತಿ' ಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದು ಎನ್ನುವುದು ವಿಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಇಚ್ಛಾ ಶಕ್ತಿ' ಬೆಳೆದಷ್ಟು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಧೈರ್ಯ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ತಾಳ್ಮೆ ತಾನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ಅವಶ್ಯಕ ಅಂಗಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಅಂತರ್‌ದೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ 'ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ'ಯೇ ರಾಮಬಾಣ. ಈ ಮೂಲಕ ಎಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರು ಕೂಡ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿತೋರಿಸಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಾಧನೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಸೂತ್ರಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ಸಮ್ಮತಿಸಿದರೆ ಆಶೀರ್ವಾದವಾಗುತ್ತವೆ, ನಡೆದರೆ ದಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛಾ ಶಕ್ತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಆಂತರಿಕ ನಿರ್ಮಲತೆಯು ಪ್ರಮುಖವಾದುದು.

ಈ ತತ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮಗುವಿನ ಸರ್ವತೋನ್ಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ.

ಜೊತೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಸಹ ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮದುವೆಯಲ್ಲಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದೆ ಚಿಂತನ-ಮಂಥನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆದಿಡುವಂಥಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಕೆಲವೇ ಅಂಕಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವವನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೌಲ್ಯಶಿಕ್ಷಣವೇನೋ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಆದರೆ ಅದು ಸಮಾಜದ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ತಂದು

ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವಂಥ ಕ್ರಮವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಇಂಥ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಷ್ಟೇ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆ ಕೂಡ ಮುಖ್ಯ ಅದು ತುಂಬ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆ, ತುಡಿತವೇ ತಾಯಿಬೇರು. ಇದ್ದಹಾಗೆ ಅದನ್ನು ತರಗತಿಯ ನಾಲ್ಕು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತವಾದುದು. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಘಟನೆಗಳು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಶಯ ಪಟ್ಟು ಓದುವ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಂತವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಿಗುವುದರಿಂದ ಓದುಗನು ತನ್ನ ಜಾತಿಯ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷಣಕಾಲ ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ನಾವು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮವಿದೆ ಅದೇ ಮಾನವೀಯತೆ, ಮಾನವ ಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ ನಿಜವಾದ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ದೊರೆತ ಫಲಿತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಸಾಧ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವರ ಚಿಂತನೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಎಲ್ಲ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥದ್ದು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಸಮಾಜ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮೀರಿಸುವಂಥ ಏಕೈಕ ಗುಣ ಎಂದರೆ–ಅದುವೇ"ಮಾನವೀಯತೆ". ಈ ಮಾನವೀಯ ಧರ್ಮ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದಾಗುವ ಫಲವೇನು ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅದರ ಮಹತ್ವ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಇಂಥಹ ಧರ್ಮವೇ ಹೊರತು ಮಠಗಳು, ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ತೋರಿಸುವ ಆಡಂಬರದ ಧರ್ಮವಲ್ಲ.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಾನವನಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಪರಿಚಯವಿರಬೇಕು. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಂಬುವರಾದರೆ ಮಾನವ ಧರ್ಮ/ಮಾನವೀಯತೆಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಬೇಕು. ಉಪದೇಶ ನೀಡುವ ಬದಲು ಉಪಚಾರ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಮೊದಲು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತದೆ ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರ ಸ್ವ ಉದ್ಧಾರದಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗಬೇಕು ಎಂಬುವುದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ನಾವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ನೋಡಲು ಸಿಗುವುದು, ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗುವುದು ಮಾನವ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ನಿಜವಾದ ಅನುಭವವಾಗುವುದು ಈ ರೀತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ.

ದೇಹವನ್ನು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾಗಿಡಲು ಪೋಷಕಾಂಶಯುಕ್ತ ಆಹಾರ ಹೇಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು, ಮೆದುಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತಾತ್ವಿಕತೆಯುಕ್ತ ವಿಚಾರಗಳು, ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ನೈಜ ಚಿಂತನೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಅರಿವು ಪರಸ್ಪರ ಕೊಡುವ – ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಭಾವ ಮುಂತಾದವು ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗುವ ಲಾಭಗಳು.

ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಚಿಂತನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜೀವನ ಜೀವಿಸುವ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಯಶಸ್ವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ/ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದುದು ಯಾವುದು ಇಲ್ಲ ಜೀವನ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಒಂದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಅದನ್ನು ಅರಿತು ನಡೆದರೆ ನಾವು ಆ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನವು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸಹಾಯಕ. ಉಪಯುಕ್ತವೂ ಆಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲ ಹಂತದಲ್ಲೂ ನಮಗೆ ಲಾಭವನ್ನೇ ತಂದುಕೊಡುವ ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನವೇ ಆಗಿದೆ.

అధ్యాయం - 2

ಅಧ್ಯಾಯ - 7

ಸಮಾರೋಪ :-

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲ ಹಾಗೂ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ ಕಾಲವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಪರಿಸರ ಹೈದರಾಬಾದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರವೇಶದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದ ಒಂದು ಘಟ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಕಾಲದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪರಕೀಯತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು ಅನ್ಯಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ ಮೊಗಲಾಯಿಗಳ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಮಾತು ಈಗಲೂ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಮರ ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆರನಾದುದು. ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಬಂದೇ ನವಾಜ, ಮಹಾಸೂಫೀ ಸಂತನಾಗಿ, ಸೂಫೀ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಈ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಟನೆಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಬಲ ಬರುತ್ತಿತ್ತೇ ಎಂಬುದು ಸಂದೇಹ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಶರಣಪಂಥವು ಮುಸ್ಲಿಮರ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗದೇ ಸಮಗ್ರ ಹಿಂದೂ ಭಾವೈಕ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಉಭಯರಲ್ಲೂ ಬೆಳೆಸಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಘನವಾದುದು. ಆ ದಿವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ನೀಡುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಜ್ಞಾನದ ಸಂಚಯವನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶದ ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪುನರುತ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಸಂಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನರವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ-ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಧಿಕಾರ ಶಾಶ್ವತವಾಯಿತೋ ಅಂದಿನಿಂದ ಶೂದ್ರ-ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸಮಾಜದ ಜನ ಸತತವಾಗಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಪುಣೆ ನಗರವೇ ನವಖಂಡ ಪೃಥ್ವಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಪೇಶ್ವೆಗಳ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪತನವಾದ ನಂತರ ಮರಾಠಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಪುಣೆ ನಗರವು ಅತ್ಯಂತ ಕಳಾಹೀನ, ಪುಣ್ಯಹೀನ, ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಲುಪಿತು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ಪವಿತ್ರ ನಗರವಾಗಿದ್ದ ಅದು ಅಪವಿತ್ರ ಪರಕೀಯ, ಪರಧರ್ಮೀಯ, ಪರಭಾಷಿಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಾಯಿತ್ತು

ಸಂಕಟ ಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಅದರ ಪತನವಾದ ನಂತರ ಭಾರತವು ಪರಕೀಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು.

ಆ ಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಲಕತ್ತಾ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿದೆ, ವಿದೇಶವು ಕಲಕತ್ತಾದಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೆ ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಭಾಷೆಗಳು ನರಕದ ಸಾಧನಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಇಂದ್ರ ಮೋಡಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಳೆ ಸುರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮುಂತಾದ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಪುಣೆ ನಗರ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಒಂಟೆ, ಕುದುರೆ ಹಾಗೂ ಆನೆಗಳನ್ನು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುತೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬರಿಗಾಲಿನಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಂತ ಮಹಿಳೆಯರು ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ತಮ್ಮ ನೇರ, ದಿಟ್ಟ, ನಿರಂತರ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ನವ ಯುಗವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪನವರ ಕೊಡುಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಮೋಘವಾದುದು. ಅದೇ ರೀತಿ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಜ್ಯೋತಿ ಬಾ ಫುಲೆ ಅವರ ತ್ಯಾಗ, ಸಾಧನೆ ಗಣನೀಯವಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಇವರಿರ್ವರು ಕೂಡ ಗುಲಾಮಗಿರಿ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಜಾತೀಯತೆ, ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ನರಕ ಸದೃಶ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಸಂಜೀವಿನಿ ವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ವಿಶ್ವಾಸದ ನೆರಳಾಗಿ, ಉದಯಿಸಿ ಬಂದು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇವರಿರ್ವತರ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ಕೈಗೊಂಡು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ವೈಚಾರಿಕ ಚಿಂತನ–ಸಮಾನತೆ, ಮಾನವತಾವಾದವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಎರಡು ಚರಿತ್ರೆಯ ಮಿಲನದ ರಸೌಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧಗಳು

ಅನುಬಂಧಗಳು

1. ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳು [1895–1983]

ಘಟನೆಗಳು	ವರ್ಷ
1) ಪೀಠ ಪರಂಪರೆ – ಆದಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಗೌಡರು	– ಕ್ರಿ.ಶ. 1822
2) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರ ಜನನ	– 02.08.1895
3) ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಪೀಠವನ್ನುಲಂಕರಿಸಿದುದು	– 1903
4) ಪಂಚವ್ವರೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ	– 13.05.1913
5) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಸ್ಥಾಪನೆ	– 1918
6) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಾಚನಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು	– 1918
7) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಗ್ರಂಥ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ	– 1918
8) ಜನಪದರ ರಜೆಯಾದ ಸೋಮವಾರವನ್ನು ನಿಜವಾದ ರಜೆಯೆಂದು ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದು	– 1918
9) ಗೋದುತಾಯಿಯವರೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ	– 1922
10) ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆಗಮನ	– 1925 ಏಪ್ರಿಲ್ 24
11) ಹೈದ್ರಾಬಾದ ನಿಜಾಮನ ಕ್ಷಮಾರ್ಪಣೆ	– 1811–1948
12) ದೇವಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡ ರಚನೆ – ಪೀಠಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ	

13) ರಜಾಕರ ಹಾವಳಿ – 1911-1948

14) ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆ [ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ] – 1934

15) ಹೈದ್ರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನ ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ನಿಜಾಂ ಸಹಿ ಮಾಡಿದ್ದು – ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ 1948

16) ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ವಿವಿದೋದ್ದೇಶ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ – 1949

17) ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಸ್ಥಾಪನೆ –1963

18) ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಥಮ ಸಮ್ಮೇಳನ – 1988

19) ಲಿಂಗೈಕ್ಯ – 15.09.1983

2. ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳು

[1827 – 1890]

ಘಟನೆಗಳು	ವರ್ಷ
1) ಜನನ	–1827 ಏಪ್ರಿಲ್ 11
2) ಪಂತೋಜಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಶಿಕ್ಷಣ	–1834–38
3) ಪುಣೆ ಹತ್ತಿರದ ಕಾವಡಿ ಹತ್ತಿರದ ಝುಗಡೆ ಪಾಟೀಲರ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆ	–1840
4) ಸ್ಕ್ಯಾಟಿಶ್ ಮಿಶನರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲ	– 1841–47
5) ಲಹುಜಿ ಬುವಾರವರಲ್ಲಿ ತಾಲೀಮು ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥದ ವಾಚನ	–1847
6) ಥಾಮಸ್, ಪೇನ್‌ರ 'ರೈಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಮ್ಯಾನ್' ಗ್ರಂಥದ ವಾಚನ	– 1847
7) ಉಚ್ಚವರ್ಗದ ಮದುವೆಯಲ್ಲಾದ ಅವಮಾನ	–1848
8) ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಹುಡುಗಿಯರಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು	–1848
9) ಸೌ.ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಗೃಹತ್ಯಾಗ	–1849
10) ಚಿಪಳೂಣಕರ ವಾಡೆ ಹಾಗೂ ರಾಸ್ತಾಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ	–1851
11) ಮೇಜರ್ ಕ್ಯಾಂಡಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಸತ್ಕಾರ	–1852

12) ಸ್ಕಾಟಿಶ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ದಿನ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ –1854

13) ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆ –1855

14) ಮೋರೆ ಎಂಬುವವನಿಂ ಕೊಲೆ ಪ್ರಯತ್ನ –1856

15) ವಿಧವಾ ಪುನರ್‌ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ –1860

16) ಬಾಲಹತ್ಯಾ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ಗೃಹದ ಸ್ಥಾಪನೆ –1863

17) ತಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾವರ ನಿಧನ –1868

18) ಅತೀ ಶೂದ್ರರ ಸಲುವಾಗಿ ಮನೆಯ ತೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೆರವುಗೊಳಿಸಿದ್ದು –1868

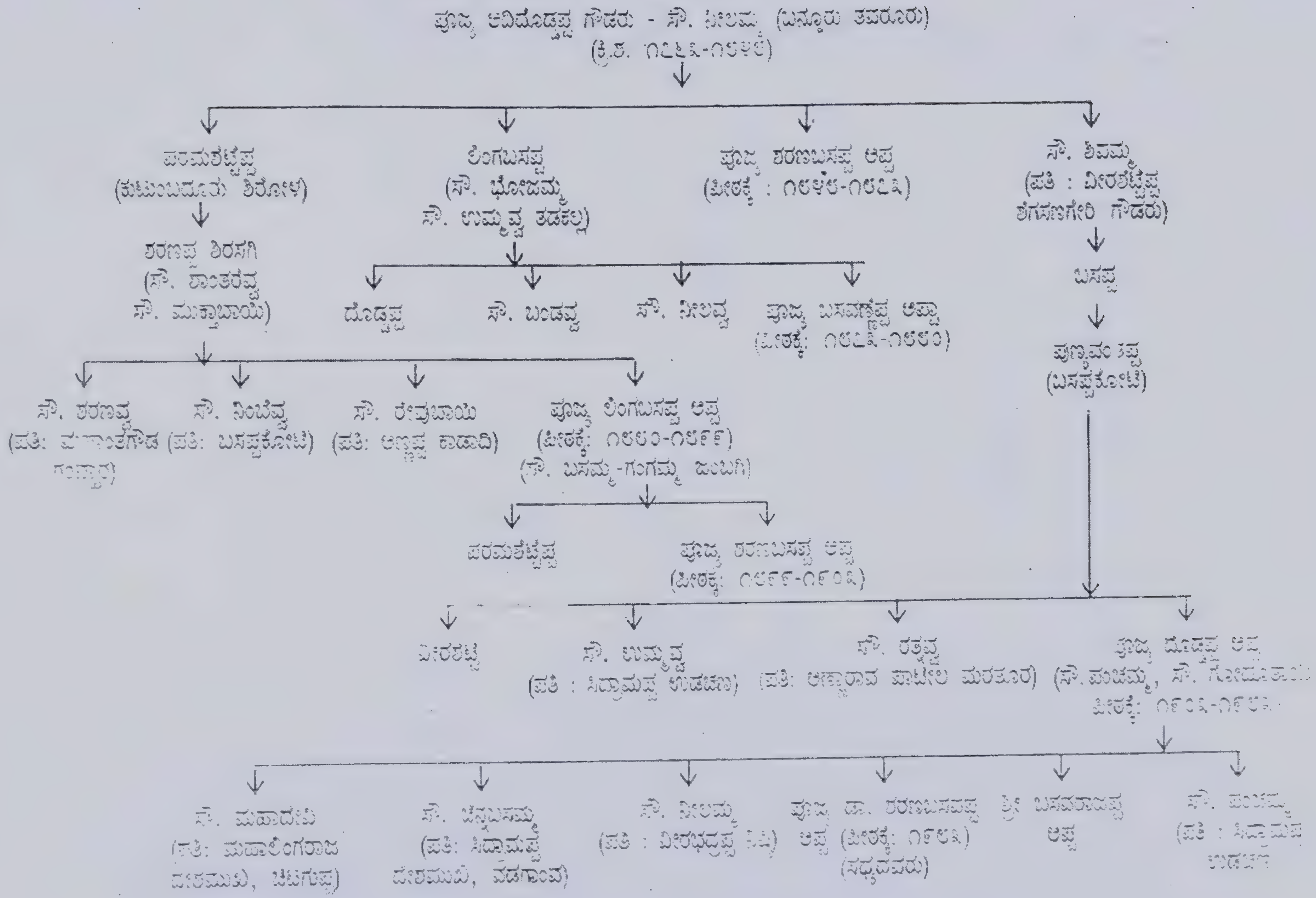
19) ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆ –1873. 24 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ

20) ಹಂಟರ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಆಯೋಗಕ್ಕೆ ನಿವೇದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು –19 ಅಕ್ಟೋಬರ 1882

21) ಜನತೆಯಿಂದ ಸನ್ಮಾನ ಹಾಗೂ 'ಮಹಾತ್ಮಾ' ಪದವಿ ಅರ್ಪಣೆ –11 ಮೇ 1888

22) ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವರ ನಿಧನ –28 ನವ್ಹೆಂಬರ 18

ಆದಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪಗೌಡರ ಮನೆತನದ ವಂಶಾವಳಿ:[೨೮]

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ವಂಶ ವೃಕ್ಷ

ಚೌಗಲೆ ಕುಟುಂಬ

↓

ಶೇಟಿಬಾ

↓

ರಾಣೋಜಿ — ಕೃಷ್ಣಾ — ಗೋವಿಂದ

ಗೋವಿಂದ
ಸತಿ: ಚಿಮಣಾಬಾಯಿ

↓

ರಾಜಾರಾಮ — ಜ್ಯೋತಿ

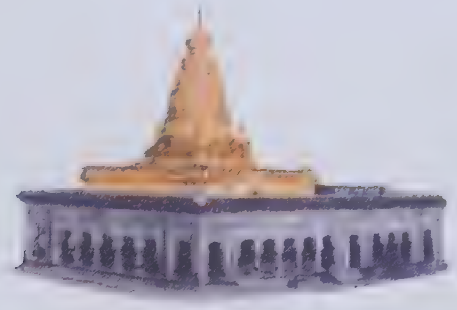
ರಾಜಾರಾಮ
↓
ಗಣಪತ

ಜ್ಯೋತಿ
ಸತಿ: ಸಾವಿತ್ರಿಬಾ ಫುಲೆ
↓
ದತ್ತು ಪುತ್ರ
ಯಶವಂತ
ಸತಿ: ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು

ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಗ್ರಂಥ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಲಬುರ್ಗಿ– 1918

ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮಹಾದಾಸೋಹ ಮನೆಗೆ ಸಂದರ್ಶನವಿತ್ತಾಗ ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ.
24.04.1925

Hyderabad Nizam visited to Sharnbasveshwar Temple

ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ಅಸಫ್ ಜಾಹಿ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ ನಿಜಾಮ ಮೀರ ಉಸ್ಮಾನ್ ಅಲಿಖಾನ್ ಬಹಾದ್ದೂರ್
ಮಹಾದಾಸೋಹ ಮನೆಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷಮೆಯಾಚಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭ
1911 – 1948

ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ – ಮಹಾದೇವಿ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ – 1934 (ಪ್ರಸ್ತುತ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಆಂಗ್ಲ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ)

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಡಾ. ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಂಟನೆಯ ಮಹಾದಾಸೋಹ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು.

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ಡಾ. ಶರಣಬಸವಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಂಟನೆಯ ಮಹಾದಾಸೋಹ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ – 2013

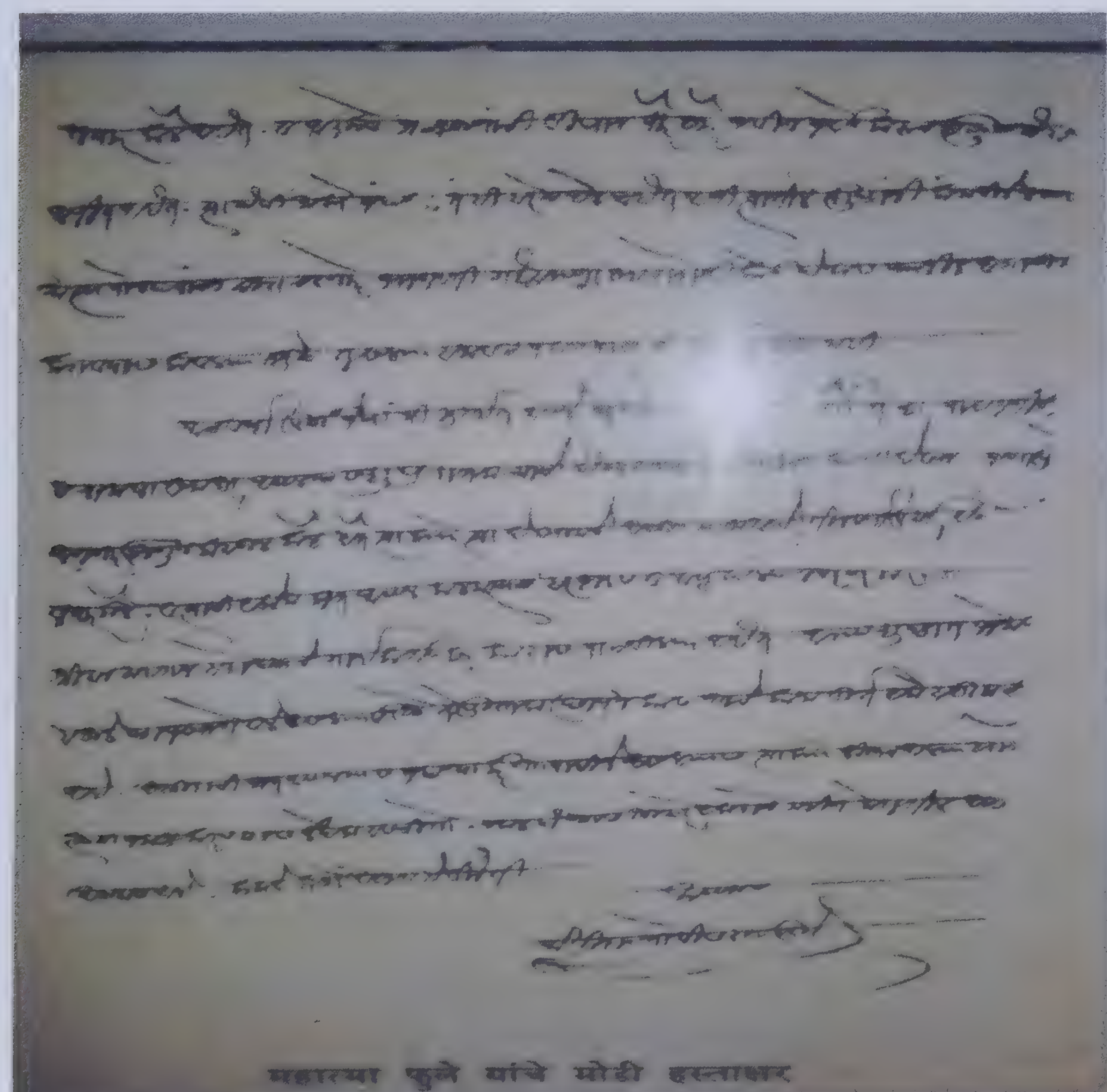

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು

ಪುಣೆಯ ಗಂಜ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ ಅವರ ನಿವಾಸ 'ಮಹಾತ್ಮಾ ಫುಲೆವಾಡಾ' – ಲೋಕಾರ್ಪಣೆಯಾದದ್ದು 10.12.1993 ಆಗಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾದ ಶಂಕರ ದಯಾಳ ಶರ್ಮಾ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಸ್ವ–ಲಿಖಿತ ಮರಾಠಿ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ

1834 ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪಂಥೋಜಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡದರು

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಅತೀಶುದ್ರರಿಗಾಗಿ ಮನೆಯ ತೊಟ್ಟಿಯನ್ನು (ಬಾವಿ) ತೆರುವು ಗೊಳಿಸಿದ್ದು – 1868

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಪುಣೆಯ ರಾಸ್ತಾಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ನಾನಾಪೇಟ)
ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ತೆರೆದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ – 1851
(ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ)

ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರು ಪುಣೆಯ ರಾಸ್ತಾಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ನಾನಾಪೇಟ)
ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ತೆರೆದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆ – 1851
(ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ)

ಡಿ.ಸಿ.ಎಂ. ಸೋಸೈಟಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದ ಮಧುಕರ.ಡಿ.ಶೇವಾಲೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸಂದರ್ಶನ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಇವರು ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆಯವರ ಶಾಲೆಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲುಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ – 2013

-: ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು :-

	ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು	ಲೇಖಕರ ಹೆಸರು	ಪ್ರಕಾಶನದ ವರ್ಷ
1.	ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ	ಮರಾಠಿ: ಶ್ರೀ ಧನಂಜಯ ಕೀರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಡಾ॥ ಜೆ.ಪಿ ದೊಡ್ಡಮನಿ	2011
2.	ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಫುಲೆ	ಮರಾಠಿ:ಪ್ರಾ: ನೂತನ ಮಾಳವಿಯ ಪ್ರೊ.ಜೆ.ದೊಡ್ಡಮನಿ	2011
3.	ಮಹಾದಾಸೋಹಿ	ಡಾ॥ ಎನ್.ಎಂ.ಹಿರೇಮಠ ಪ್ರೊ.ಬಿ.ರಾಮರೆಡ್ಡಿ	2006
4.	ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿಸರದ ಸಾಹಿತ್ಯ	ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ.ಹಿರೇಮಠ	2000
5.	ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವ ಸಂಪುಟ	ಡಾ॥ ಎಲ್.ಬಸವರಾಜು	1984
6.	ಜ್ಯೋತಿರಾವ ಫುಲೆ 'ಗುಲಾಮಗಿರಿ'	ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ: ಡಾ॥ ಸೂರ್ಯಕಾಂತ ಸಂಬ್ಯಾತ್	2011
7.	ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ	ಮುರಳೀಧರ ಜಗತಾಪ	2011
8.	'ದಾಸೋಹರತ್ನ' ಪಾಕ್ಷಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ'	ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನ	2013
9.	ಪ್ರಬುದ್ಧ ಭಾರತ	ಸಂಪಾದಕರು: ಈ. ರಾಜು	ಜನೆವರಿ-2013
10.	ಜ್ಞಾನ ದಾಸೋಹ ಮಣಿಮಾಲೆ-17	ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ.ಎನ್.ಲಠೆ	2008
11.	ಗಣಕಯಂತ್ರದ ವಿಕಿಪಿಡಿಯಾ ಮೂಲಕ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿಗಳು		2013
12.	ಕಲಬುರ್ಗಿಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪಾ ಅವರು	ಶಾಂತರಸ	1988
13	ಪೂಜ್ಯ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅಪ್ಪ	ಡಾ॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ.ಸಿ.ಲಠೆ	2002
14.	ದಾಸೋಹ ದರ್ಶನ	ಡಾ॥ ಎಸ್.ಎಂ. ಹಿರೇಮಠ	1993
15.	ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ	ಡಾ॥ ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು	1989